

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2022

Bc. Adéla Věra Wagnerová

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra pomocných věd historických a archivnictví

P. Vavřinec Wintera, OSB (1864-1914).

Život a dílo náchodského historika.

Diplomová práce

Autor: Bc. Adéla Věra Wagnerová
Studijní program: NA0222A120031 Pomocné vědy historické a archivnictví
Studijní obor: Pomocné vědy historické a archivnictví
Forma studia: Prezenční
Vedoucí práce: doc. PhDr. et Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Hradec Králové, 2022

Zadání diplomové práce

Autor:	Adéla Věra Wagnerová
Studium:	F20NP0048
Studijní program:	N0222A120031 Pomocné vědy historické a archivnictví
Studijní obor:	Pomocné vědy historické a archivnictví
Název diplomové práce:	P. Vavřinec Wintera, OSB (1864 - 1914). Život a dílo náchodského historika.
Název diplomové práce AJ:	P. Vavřinec Wintera, OSB (1864 - 1914). A Life and Work of a Náchod Benedictine Historian.

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Tato práce si klade za cíl vylíčit život a dílo pátera Vavřince Wintery (1864-1914), benediktina, gymnaziálního učitele a historika. Práce se zabývá osudem tohoto náchodského rodáka, a to jak jeho působením v řádu, tak jeho rolí učitele v klášterním broumovském gymnáziu. Zejména se věnuje analýze Winterova historiografického díla, které je významné jak rozsahem, tak obsahem. Celá jeho práce bude zařazena do kontextu (benediktinské) historiografie na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Budou využity metody analýzy, syntézy a metody komparativní.

Seznam doporučené literatury:

Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ, Biografický slovník archivářů českých zemí, Praha 2000; František KRÁSL – Jan JEŽEK, *Sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter i úcta u lidu*, Praha 1898; Josef Vítězslav ŠIMÁK, Vavřinec Jan Wintera. Český časopis historický 20, 1914, č. 2, s. 251-252; Jakub ZOUHAR, *Přehled benediktinského dějepisectví v českých zemích*, Konštantinové listy 9, č. 2, 2016, s. 39-73; *Jahres-Bericht des öffentlichen Stifs-Obergymnasiums der Benedictiner in Braunau in Böhmen (1808-1938)*; Vavřinec Jan Křtitel WINTERA, *Die Benedictinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten schlesischen Kriege*, Brunn 1889; Vavřinec Jan Křtitel WINTERA, *Stift Braunau im Dienste der Kultur: ein Beitrag zur Kulturgeschichte der katholischen Kirche in Böhmen*, Braunau 1904; Vavřinec Jan Křtitel WINTERA, *Archiv města Broumova*. Český časopis historický 3, 1898, s. 189-193.

Seznam pramenů: Národní archiv v Praze, fond Benediktini – klášter Břevnov, karton 44, 295; Archiv Národního muzea, fond Sběrka rukopisů, signatura číslo 1499.

Garantující pracoviště: Katedra pomocných věd historických a archivnictví, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Mgr. Jakub Zouhar, Ph.D.

Oponent: Mgr. Petr Polehla, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 21.2.2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně pod vedením vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 29. 4. 2022

Adéla Věra Wagnerová

Poděkování

Ráda bych zde poděkovala vedoucímu mé práce doc. PhDr. et Mgr. Jakubu Zouharovi, PhD. za odborné vedení, cenné rady a čas, který mi věnoval. Dále bych zde chtěla poděkovat Benediktinskému arcipatství sv. Vojtěcha a sv. Markéty, konkrétně panu arcipatovi P. Petrovi Prokopovi Siostrzonkovi, OSB, Aleši Zdeňku Vandrovci, OSB a PhDr. Ondřeji Koupilovi PhD. za poskytnutí několika překladů Winterových děl, které mi při psaní mé práce velmi pomohly. Také chci poděkovat Dr. Grzegorzi Sobelovi z Univerzitní knihovny ve Vratislavi, PhDr. Jaroslavu Čápovi ze Státního okresního archivu v Hradci Králové, Mgr. Jitce Křečkové z Národního archivu a zaměstnancům Archivu univerzity Karlovy za jejich pomoc a přívětivé jednání. Zároveň zde chci podkovat své rodině a blízkým za podporu v průběhu mého studia.

.

Anotace

Adéla Věra Wagnerová, *P. Vavřinec Wintera, OSB (1864-1914). Život a dílo náhodského historika*. Hradec Králové: Filozofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2022, 106 stran, diplomová práce.

Předkládaná práce se věnuje životu a díla významné regionální osobnosti, a to Vavřinci Winterovi, OSB. Popisuje jeho život od narození až po smrt, přičemž jeho životní léta jsou 1864 až 1914. Dále práce popisuje Winterovo dílo, neboť z jeho pera vzniklo přes devadesát historicky zaměřených prací. V práci jsou podle osmi uměle vytvořených tematických celků popsány hlavní témata a rysy těchto studií a knih. Práce obsahuje i ukázky z těchto děl v českém i německém jazyce, přičemž bylo zachováno originální znění těchto ukázek. Součástí jsou obrazové přílohy a chronologicky řazený katalog Winterových děl. Winterova osobnost je stručně zařazena do historického rámce benediktinského řádu a benediktinské historiografie.

Klíčová slova

Wintera, Vavřinec; benediktini; historiografie; Broumov; Břevnov

Annotation

Adéla Věra Wagnerová, *P. Vavřínek Wintera, OSB (1864-1914). A Life and Work of a Náchod Historian*. Hradec Králové: Philosophical Faculty, University of Hradec Králové, 2022, 106 pages, diploma thesis.

The presented work deals with the life and work of an important regional personality, Vavřínek Wintera, OSB. It describes his life from birth to death in the years 1864 to 1914. The work also describes Wintera's work; more than ninety historically – oriented works were created from his pen. According to eight artificially created thematic units, the thesis describes the main themes and features of these studies and books. The work also contains examples of these works in the Czech and German languages, while the original wording of these examples has been preserved. It includes image attachments and a chronologically arranged catalogue of Wintera's works. Part of the text focuses briefly on Wintera's inclusion in the historical framework of the Benedictine Order and Benedictine historiography.

Key words

Wintera, Vavřínek; Benedictines; Historiography; Broumov; Břevnov

Obsah

Úvod	9
1 Dětství a raná studia	13
1.1 Studium na broumovském gymnáziu	16
1.2 Vstup do benediktinského řádu	19
1.3 Studium na univerzitě	20
2 Wintera jako učitel	23
3 Wintera jako konzervátor a archivář	26
4 Konec života	30
5 Winterovo dílo.....	32
5.1 Benediktinská historiografie na přelomu 19. a 20. století.....	34
5.2 Stavovské povstání a třicetiletá válka	35
5.3 Marie Terezie a války o rakouské dědictví	40
5.4 O životě vybraných osobností církevních i světských	45
5.5 Prameny a jejich rozbory	47
5.6 K církevním dějinám	49
5.7 Z historie Broumovského regionu.....	52
5.8 K teorii a historii vzdělávacího systému	63
5.9 Pojednání <i>Bůh stvořitel, Bůh soudce. Úvaha dogmatická</i>	66
5.10 Rukopisy	69
Závěr	75
Seznam použitých pramenů a literatury	77
Katalog Winterových děl.....	87
Seznam obrazových příloh.....	95

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o životě a díle Vavřince Wintery, OSB (1864-1914). Wintera byl nejen významným benediktinem a historikem, ale též významnou regionální osobností Broumova. Dosud mu však v odborné literatuře nebyla věnována dostatečná pozornost.¹ Cílem této práce je tuto skutečnost napravit a seznámit čtenáře se životem a celoživotní prací tohoto historika.

Vavřinec Wintera se narodil v Náchodě v severovýchodních Čechách jako Jan Wintera. Zde započal i svá studia, avšak ve svých dvanácti letech se začal vzdělávat na broumovském klášterním gymnáziu, kde nakonec v roce 1883 odmaturoval. Následně se odstěhoval do Prahy, kde vstoupil na Břevnově do benediktinského řádu a nastoupil na Teologickou fakultu Karlo-Ferdinandovy univerzity. Po čtyřech letech v Praze odešel ze zdravotních důvodů do benediktinského kláštera v Broumově, kde zůstal až do konce života. K tomuto místu se váží Winterovy knihy a studie, které vycházely během jeho působení v Severovýchodních Čechách. Zároveň začal vyučovat v Městské chlapecké škole v Broumově a později přednášel i na místním klášterním gymnáziu, které sám v mládí absolvoval. Na sklonku života se stal konzervátorem Ústřední komise pro zajišťování a zachování stavebních památek. Zesnul roku 1914 jako podpřevor broumovského kláštera. I přes jeho poměrně krátký život stihl vytvořit působivé množství studií, jež zásadně přispívají k poznání dějin broumovského regionu.

Winterovo dílo je dodnes citováno v odborných pracích, přitom o něm samotném toho vlastně není moc známo.² S ohledem na Winterova životní léta zde

¹ Wintera je součástí některých bibliografických slovníků: Lubor SLAVÍČEK (ed) a kol., *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*. 2. svazek, Praha 2016, s. 1676.; Jaroslava HOFFMANNOVÁ – Jana PRAŽÁKOVÁ, *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000, s. 716-717. Slovníkové heslo je plánované a Biografickém slovníku HÚ AV ČR, viz http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/WINTERA_Vav%C5%99inec_Jan_K%C5%99itel_8.1.1864-28.2.1914 (26.4.2022).

² Existuje hned několik děl, kde je Wintera citován: Milada VILÍMKOVÁ – Pavel PREISS, *Ve znamení břevna a růží*, Praha 1989.; Vladimír WOLF, *550 let Hrabství kladského 1459-2009: sborník*, Trutnov 2009.; Petr BERGMANN, *Broumovsko na historických zobrazeních. 1. díl*,

bude sledováno období let 1864-1914. Práce je rozdělena do pěti hlavní částí, kdy první část popisuje Winterovy životní osudy od narození po dospělost. Druhá kapitola podává informace o jeho učitelské dráze, přičemž v chronologickém sledu text pozoruje nejdříve jeho působení na Chlapecké měšťanské škole v Broumově a o pár let později na tamním Klášterním gymnáziu. Třetí kapitola se věnuje Winterově dráze coby konzervátora a archiváře. Tato část pojednává též o jeho snaze o vytvoření soupisu památek na Broumovsku. Čtvrtá kapitola objasňuje poslední léta Winterova života, po která ho trápila vážná nemoc. Poslední, pátá kapitola, je zároveň tou nejobsáhlejší, kdy v první podkapitole shrnuje stav benediktinské historiografie v devatenáctém a na začátku dvacátého století a v dalších devíti podkapitolách analyzuje Winterovo dílo podle tematických celků. Vzhledem k tomu, že je jeho dílo prostoupeno pozitivismem, nebylo možné ho rozdělit například podle filozofických směrů, které by Winteru ovlivnily. Od chronologického řazení prací také bylo upuštěno, neboť Wintera se v průběhu let k mnohým tématům vracel a dále je rozvíjel či zpracovával některá dílčí podtémata již vydaných prací. Proto v této diplomové práci bylo přikročeno k popisu díla podle uměle vytvořených tematických celků. Součástí této práce je katalog Winterových děl, který je očíslován pro přehlednější nakládání s nimi v textu práce, kdy budou tyto práce citovány pouze pomocí čísla přiděleného v katalogu. Při čtení Winterových děl vycházím i ze tří přeložených prací Wintery, které mi byly poskytnuty se svolením Benediktinského arcidiakonátu Praha-Břevnov.³

Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují, Aadršpach, Stárkov, Police nad Metují, Machov a okolí, Meziměstí 2013.; Lydia BAŠTECKÁ, Ivana EBELOVÁ, ed., *Náchod*, 2004.; Ondřej FELCMAN (ed.) – František MUSIL, *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.; Helena KOUTECKÁ, *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.; Erik BOUZA, *Okresní archiv v Náchodě. Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Hradec Králové 1973.; Ivan HLAVÁČEK, *Co a jak se událo či neudálo v Broumově před šesti sty lety?*, in: *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperum. Sborník k počtě Jiřího Kuthana*, Praha 2005, s. 77-88.; Jaromír KUBÍČEK, *Bibliografie k dějinám měst České republiky*, Brno 1997. Obecně je možné říct, že bývají citovány Winterovy nejznámější práce a studie.

³ Konkrétně se jedná o překlady děl *Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten Schlesischen Kriege 1740-1746*, *Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik* 11, 1890, č. 2, s. 184-201, č. 3, s. 442-453, č. 5, s. 578-626.; *Die Benedictinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit des 3. Schlesischen Krieges*, in: *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benedictinerordens und seiner Zweige* 35, 1914, s. 429-463.; *Eine Stätte alter Benedictiner-Cultur (Kloster Sazawa in Böhmen)*, in: *Wissenschaftliche*

Z počátku práce na tomto tématu bylo nutné poskládat všechny studie a knihy, které byly pod jeho jménem vydány. Josef Vítězslav Šimák uvádí ve Winterově nekrologu, že Wintera publikoval pod svým jménem a pseudonymem přes padesát studií.⁴ Bohužel k Winterovi neexistuje žádný samostatný fond, a tak chybí i archiv či knihovna, kde bychom našli komplet jeho rozsáhlého díla, které ve skutečnosti čítá přes devadesát článků a knih.⁵ Tato díla jsou roztroušená po českých knihovnách a archivech, přičemž velká část Winterových prací je k dohledání ve Státním okresním archivu v Náchodě, a to ve fondu Vlastivědné knihovny Broumov. Ta obsahuje většinu Winterových knih a mnoho periodik, které obsahují jeho články. Dalším cenným zdrojem jsou fondy tisků v Národní knihovně České republiky.

Jedním ze zásadních fondů je fond Vincence Maiwalda v SOkA Náchod, ve kterém najdeme jeden karton sestávající z Winterových rukopisů, mezi kterými najdeme i desítky stran obsáhlý rukopis obsahující poznámky k Winterově historické práci. V Náchodě je také několik fondů obsahujících materiály školní, díky kterým můžeme rekonstruovat průběh Winterových studií. Zásadním, vzhledem k jeho členství v benediktinském řádu, je fond Benediktinů Břevnov, který je uložen v Národním archivu v Praze. V tomto fondu najdeme celou řadu věcí, například Winterův rukopis o Matouši Sobkovi z Bílenberka, korespondenci, Winterův čestný slib při vstupu do řádu či jeho parte. Ve druhém oddělení Národního archivu se nachází fond Památkového úřadu Vídeň, který obsahuje materiály k Winterovi coby konzervátorovi. V Praze jsou k tématu relevantní i fondy Rukopisů nacházející se v Archivu národního muzea, kde najdeme pamětní knihu broumovského gymnázia, a v Archivu Karlovy univerzity fond Katalogů posluchačů Teologické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity, neboť díky těmto katalogům je nám známo, jaké přednášky Wintera na vysoké škole absolvoval.

Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 16, 1895, s. 556-574; vydáno i samostatně, Praha 1896. Tímto ještě jednou děkuji za poskytnutí překladů.

⁴ In: ČČH, roč. 20, 1914, s. 252.

⁵ Viz příloha č. 1, katalog Winterových prací.

Problémem, co se heuristiky týče, je neexistence některých pramenů. Jedná se například o potvrzení o učitelské zkoušce, kterou v té době musel vykonat každý, kdo chtěl vyučovat na gymnáziu. Wintery se tak tato povinnost týkala, v Archivu Univerzity Karlovy k němu ale záznam o absolvování dané zkoušky chybí. Vzhledem k jeho učitelské dráze můžeme alespoň odvodit, že zkoušku složil. Další potíže nastává u Winterových dvou sourozenců, kde kvůli nedostatku pramenů nejsou známy jejich životní osudy. Také se narodili v Náchodě, zde také studovali, ale pak se odstěhovali s rodiči do Broumova a o jejich dalším životě, jako například sňatku či úmrtí postrádáme jakékoli informace. Život Winterových sourozenců sice není obsahem této práce, ale k postihnutí Winterova mládí a rodinného kruhu se stále jedná o relevantní fakta k tématu. K dohledávání genealogických údajů bylo čerpáno z matrik východočeského kraje.

Úskalím je také dostatek sekundární literatury. Pro většinu částí z Winterova života bylo potřeba sahat po obecnějších monografiích, patrné je to například u tématu školství, kdy přímo pro školství náchodské existuje v podstatě pouze jeden zásadní článek, a to od Lydie Baštecké,⁶ ve kterém rozebírá problematiku náchodského školství a jeho specifika. I přes všechny zmíněné nástrahy však bylo posbíráno překvapivě velké množství pramenů, které pomohlo zmapovat Winterův život a jeho odbornou činnost.

⁶ BAŠTECKÁ, Lydia: *Kapitoly z dějin náchodského školství*, in: *Východočeské listy historické* 24-25, 2005, s. 15-30.

1 Dětství a raná studia

Vavřinec Wintera⁷ se narodil osmého ledna 1864 v Náchodě na Krajském předměstí, č.p. 47. Pocházel z katolické rodiny, byl manželským synem zámečníka Jarolíma Wintery a Marie Františky, rozené Havlíčkové. Devátého ledna byl pokřtěn od kaplana Josefa Sychrovského jako Jan Wintera. Kmotry mu byli dva rodinní příbuzní, a to kovář Jan Havlíček, strýc z matčiny strany, a hostinský Alois Wintera.⁸ Pokřtěn byl v děkanském chrámu svatého Vavřince v Náchodě.⁹

Vavřinec byl prostředním potomkem manželů Winterových, kteří spolu měli ještě staršího syna, Aloise Ignáce Winteru, narozeného třicátého prosince 1861,¹⁰ a dceru Angelínu Františku Winterovou, narozenou dvanáctého března 1869,¹¹ nejmladší ze tří dětí. Životní osudy těchto sourozenců nám bohužel nejsou známy.

Otec Jeroným (26. prosince 1829¹² – 30. listopadu 1889)¹³ pocházel též z náchodského domu č.p. 47 a byl nemanželským synem Anny Winterové. Jejím otcem byl zámečník a kostelník František Wintera a matkou Kristýna Winterová, rozená Dostálová. Zámečnické řemeslo nejspíš převzal po svém dědovi. Zemřel v Broumově, náhle ve věku pouhých padesáti devíti let. V Broumově se kromě zámečnictví věnoval i práci řemeslníka.¹⁴

⁷ Při zápisu tohoto příjmení se můžeme setkat i s variantou „Vintera“.

⁸ Státní oblastní archiv v Hradci Králové (dále jen SOA Hradec Králové), Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1847-1866, sign. 106-13, fol. 214.

⁹ NA, ŘBB, karton 44, složka P. Laurentius Wintera, křestní list.

¹⁰ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1847-1866, sign. 106-4279, fol. 190.

¹¹ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1866-1878, sign. 106-4279, fol. 83.

¹² SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1825-1833, sign. 106-15, p. 80.

¹³ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1882-1894, sign. 13-4055, fol. 148.

¹⁴ AUK, Katalog 2. ročník Winterova studia.

Matka Marie Františka (17. dubna 1837¹⁵ – 28. května 1900)¹⁶ byla manželskou dcerou Ignáce Havlíčka a Františky Havlíčkové, rozené Hejzlarové. Stejně jako Jeroným se narodila v Náchodě, pocházela však z části Horské předměstí, a to z domu č.p. 28. Její otec byl kovář a soused.¹⁷ Její babička, Emerentia, rozená Honzu, ze Štěpanické Lhoty, byla dle záznamu o narození jejího syna augšpurského vyznání.¹⁸ Ze Štěpanické Lhoty pocházel i rod Havlíčků. Jeroným s Marií se vzali dne čtvrtého února 1856 v Náchodě, přičemž Marie měla povolení k sňatku od svého otce, neboť se vdávala jako neplnoletá ve věku osmnácti let.¹⁹ Zemřela na konci května 1900 v Broumově ve věku šedesáti tří let na změknutí mozku (toto onemocnění ji trápilo poslední dva roku života).²⁰

Do roku 1877 společně se svými dětmi žili v již zmíněném domě č.p. 47, který se nacházel na náchodském náměstí.²¹ V roce 1877 se rozhodli odstěhovat se spolu se svými dětmi do Broumova, kde manželé žili až do své smrti. Záznam o tomto stěhování je dochován v matriční knize žáků náchodské školy, kde se nachází u záznamu syna Aloise pro rok 1877 přípis „odstěhoval se se svými rodiči do Broumova“.²²

Roku 1869 Wintera započal svá studia na Hlavní a podreálné škole v Náchodě, kde absolvoval s výborným prospěchem první a druhou třídu v rozmezí školních let 1869/1870 a 1870/1871. Hlavní podreálná škola byla zřízena na podzim roku 1849, a to přetvořením z tamější dvoutřídní triviální školy.²³ Tím vznikla trojtřídní škola

¹⁵ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1834-1855, sign. 106-11, p. 192-193.

¹⁶ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1894-1905, sign. 13-7358, fol. 155. V této matrice je celé jméno Marie uvedené jako „Marie Magdaléna Winterová“.

¹⁷ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1834-1855, sign. 106-11, p. 192-193.

¹⁸ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Vítkovice v Krkonoších, okr. Semily, matrika N 1784-1828, sign. 4938, p. 131.

¹⁹ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika O 1838-1864, sign. 106-56, fol. 22.

²⁰ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1894-1905, sign. 13-7358, fol. 155.

²¹ Viz obrazové přílohy, obr. č. 1. císařský otisk stabilního katastru města Náchod, 1840.

²² Státní okresní archiv Náchod (dále jen SOKA Náchod), fond I. střední škola Náchod, Matrika žáků narozených v roce 1861, kniha 1, nečíslováno.

²³ Lydia BAŠTECKÁ, *Kapitoly*, s. 16.

pod vedením ředitele pátera Josefa Regnera (1794-1852),²⁴ přičemž třetí třída byla poprvé otevřena ve školním roce 1852/1853.²⁵ Ve školním roce 1869/1870 byl Wintera v první třídě nižšího oddělení této školy. V následujícím školním roce obdržel ve druhém pololetí samé jedničky.²⁶ Za času Winterových studií byl ředitelem školy páter Vojtěch Stifter.²⁷

Říšským zákonem č. 62 ze čtrnáctého května 1871 vznikly mimo jiné z triviálních škol školy obecné.²⁸ V Náchodě tím pádem téhož roku existovat Hlavní a podreálná škola a namísto ní se zrodila Obecná a občanská škola v Náchodě, kterou tak začal Wintera navštěvovat od školního roku 1871/1872. První dva roky studoval pod ředitelem Janem Karlem Hrašem (1840-1907).²⁹ V matrice žáků narozených v roce 1864 je uveden přehled všech jeho známek za tři roky, které na této škole strávil. Ve školním roce 1871/1872 čili ve třetí třídě Wintera získal až na dvojku za pilnost ve třetím čtvrtletí samé jedničky. Následující školní rok přibylo dvojek a období 1873/1874 získal i trojky, například hned v prvních dvou čtvrtletích z německé řeči. V příštím roce tuto školu opustil, neboť odešel studovat na broumovské klášterní gymnázium. Tato skutečnost je ve školní matrice zaznamenána jako poznámka „Chodí do latinských škol v Broumově.“³⁰ Právě odchod na toto gymnázium je možno chápat jako zásadní mezník Winterova života.³¹

²⁴ Josef KOLISKO, *Josef Regner, vikář, okresní školdozorce, tit. Konsistorní radní, úd více hospodářských i učených společností a děkan v Náchodě*, Školník 4, 1855, s. 44-50.

²⁵ L. BAŠTECKÁ, *Kapitoly*, s. 17.

²⁶ SOKA Náchod, fond Hlavní podreálná škola Náchod, kniha 8, nečíslováno.

²⁷ Lydia BAŠTECKÁ, *Kapitoly*, s. 17.

²⁸ Ivana ČORNEJOVÁ – Tomáš KASPER – Dana KASPEROVÁ a kol., *Velké dějiny země Koruny české, tematická řada sv. VII, Školství a vzdělanost*, Praha 2020, s. 234.

²⁹ Lydia BAŠTECKÁ, *Kapitoly*, s. 18.

³⁰ SOKA Náchod, fond I. střední škola Náchod, Matrika žáků narozených v roce 1864, kniha 4, nečíslováno.

³¹ Zde je nutno uvést zvláštnost u archiválií Hlavní podreálné školy Náchod a 1. střední školy Náchod. V několika případech se zde vyskytuje chybné zapsání data Winterova narození, a to osmého ledna 1865 namísto správného osmého ledna 1864.

1.1 Studium na broumovském gymnáziu

Zde je na místě zmínit, že s devatenáctým stoletím přichází demokratizace vzdělávacího přístupu, která oproti dřívějšímu osvícenskému přístupu více otevírá školy široké veřejnosti.³² Co se gymnaziálního vzdělávání týče, šestnáctého září 1849 byl císařem schválen *Entwurf der Organisation der Gymnasien und Realschulen*, kterým se do gymnaziálních studií zapojila výuka filozofie, přičemž ve vyšších ročnících studia byl kladen důraz na vědeckost oproti těm nižším; dohromady se studovalo na gymnáziích osm let.³³ Studium bylo zakončeno maturitní zkouškou a bylo možné na něj navázat univerzitním vzděláním.³⁴ Maturitní zkouška, jež byla zavedena Bonitz-Exnerovou reformou, měla prokázat schopnost studenta k dalšímu studiu a jeho duševní zralost, přičemž prvně byla aplikována právě na gymnáziích.³⁵ Broumov měl školní okres jak německý, tak český.³⁶ Zdejší gymnázium bylo dle autorky nejstarším gymnáziem v Čechách, jehož tradice sahala až do čtrnáctého století a od roku 1711 mělo budovu přímo v areálu kláštera.³⁷ Gymnázium mělo v padesátých a šedesátých letech pouze čtyři třídy, ale díky opatovi Janovi Nepomuku Rotterovi se přeměnilo v osmitřídní vyšší gymnázium.³⁸ Během devatenáctého století začíná uplatňování českého jazyka ve vyučování.³⁹ Od roku 1876 byl český jazyk volitelným předmětem.⁴⁰

Wintera začal studovat na broumovském gymnáziu ve školním roce 1874/1875. Pro jeho první rok na této škole bohužel neexistují žádné prameny, ale pro další školní rok ho již najdeme v dochovaných katalozích školy.⁴¹ Ve školním

³² Kateřina BLÁHOVÁ, *Vzdělání a osvěta v českém 19. století*, in: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 24. plzeňského symposia ÚČL AV ČR 2004*, s. 7-10, s. 8.

³³ I. ČORNEJOVÁ – T. KASPER – D. KASPEROVÁ, a kol., *Velké dějiny zemí*, s. 238.

³⁴ Tamtéž, s. 239.

³⁵ Kateřina ŘEZNIČKOVÁ, *Študáci a kantoři ze starého Rakouska. České střední školy v letech 1867-1918*, Praha 2007, s. 46.

³⁶ Kristina KAISEROVÁ – Miroslav KUNŠTÁT eds., *Hledání centra. Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*, Ústí nad Labem 2011, s. 142.

³⁷ Tamtéž, s. 265. Autorka se odkazuje přímo na Winteru, který prý klade dobu vzniku školy mezi roky 1301-1305.

³⁸ Tamtéž, s. 266-267.

³⁹ K. BLÁHOVÁ, *Vzdělání a osvěta*, s. 8.

⁴⁰ Tamtéž, s. 273.

⁴¹ V této době již vycházely klášterní ročenky, ale pro daný školní rok bohužel nebyl dohledán žádný dochovaný exemplář.

roce 1875/1876 byl Vavřinec ve druhém ročníku. V prvním pololetí měl třicet spolužáků, v druhém pololetí již jen dvacet devět. Mezi nimi byl i Jeroným Růžička, v budoucnu taktéž významný člen benediktinského řádu.⁴² Winterovo bydliště je vedeno ve Wiedergasse č.p. 180 v Náchodě a jeho odpovědným vedoucím byl sedlář Anton Knittel. Winterova výuka se skládala z hodin náboženství, latinského, řeckého a německého jazyka, geografie, historie, matematiky, přírodovědy, fyziky, filosofické propedeutiky, českého jazyka a kaligrafie. Kromě zde uvedených předmětů byl hodnocen i z mravnosti, za které byl v obou pololetích hodnocen jako „*lobenswert*“ a pilnosti, za kterou obdržel vyhodnocení „*ungleich hurtzig*“, a ve druhém si vedl „*hinreichend*“. V prvním pololetí si vedl nedostatečně z latiny, kterou si hned v dalším pololetí zlepšil na „dostatečně“. Z většiny předmětů obdržel slovní známkování „dostatečně“ či „uspokojivě“, z českého jazyka dostal na konci roku hodnocení „*lobenswert*“. Za celý školní rok zameškal pouze šest hodin.⁴³

Od roku 1876 po rok 1883 čili po celou zbylou dobu Winterova studia, jsou již dochovány výroční zprávy broumovského gymnázia. Ředitelem gymnázia byl v této době Wolfgang Morávek.⁴⁴ Winterovým třídním učitelem byl W. Kriesche. Školní rok 1876/1877 patřil mezi ty, pro které se nezachoval hlavní katalog gymnázia. Obecněji se o obsahu studia dozvídáme alespoň ze výše zmíněných ročenek. Pro tato léta je dochována také pamětní kniha broumovského gymnázia.⁴⁵ Třídním učitelem byl J. Vondráček. Pro třetí ročník výuka sestávala týdně z dvou hodin náboženství, šesti hodin latiny, pěti hodin řečtiny, tří hodin němčiny, dvou hodin geografie, jedné hodiny historie, tří hodin matematiky a tří hodin fyziky.⁴⁶

Pro rok 1878 je Wintera veden v katalogu gymnázia jako student třetího ročníku, což znamená, že ročník musel opakovat. Prímý důkaz máme v poznámce,

⁴² SOKA Náchod, fond Klášterní benediktinské gymnázium Náchod, Třídní výkazy, kniha 12, p. 103.

⁴³ Tamtéž, p. 83.

⁴⁴ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1876, s. 67.

⁴⁵ ANM, fond Sběrka rukopisů, Pamětní kniha broumovského řádového gymnasia 1861-1938.

⁴⁶ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres, 1876, s 69-70.

kde je uvedeno, že je repetentem broumovského gymnázia.⁴⁷ Tuto skutečnost dokládá i to, že v katalogu pro rok 1877 je veden jako student třetího ročníku.⁴⁸ Tento rok měla třetí třída třicet tři studentů. Jsou zde i údaje o jeho otci, který s celou rodinou bydlel na Niedergasse č.p. 196 v Broumově. Devatenáctého března 1878 bylo stanoveno, že Vavřinec musí zaplatit pouze polovinu školného. V tomto roce si vylepšil prospěch, většinu předmětů absolvoval v druhém pololetí „chvalitebně“. Učební plán měl podobný jako ve druhém ročníku, jen český jazyk a kaligrafii měl nyní mezi volitelnými předměty. Právě z českého jazyka obdržel hodnocení „*vorzüglich*“. Za celý rok zameškal pět hodin.⁴⁹

Ve školním roce 1878/1879 absolvoval čtvrtý ročník, v období 1879/1880 pátý ročník a v rozmezí let 1880/1881 dokončil šestý ročník. Poslední dochovaný katalog gymnázia pro Winterova studijní léta je školní rok 1880/1881. Na konci tohoto školního roku měl šestý ročník devatenáct studentů. Odpovědným vedoucím byl stále Winterův otec, jako bydliště měl ale uveden dům č.p. 212 v Broumově, musel se tedy přestěhovat. Winterovi se třetí třídě opět zlepšil prospěch, například „*befridigend*“ z německého jazyka vylepšil na „*lobenswert*“. V tomto školním roce již nestudoval ani fyziku, ani filosofickou propedeutiku. V prvním pololetí absolvoval dobrovolně těsnopis a během celého roku se dobrovolně zúčastnil zpěvu. V průběhu studia se zlepšovala i Winterova vizuální podoba psaní, na konci letního pololetí 1881 získal v této disciplíně hodnocení „*sehr ordentlich*“. Tentokrát nezameškal ani v jednom pololetí žádné hodiny.⁵⁰

Sedmý ročník připadá na rok 1881/1882, a tak poslední, osmý ročník gymnázia připadá pro Winteru na školní rok 1882/1883. Pro tyto školní roky bohužel též chybí gymnaziální katalogy, ale je dochováno Winterovo vysvědčení z prvního pololetí, které absolvoval s vyznamenáním.⁵¹

⁴⁷ Doslovně „*Repetent von Braunauer Gymnasium*.“ In: SOKA Náchod, fond Klášterní benediktinské gymnázium Náchod, Třídni výkazy 1878/1879, kniha 13, p. 113.

⁴⁸ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres, 1877, s. 74.

⁴⁹ SOKA Náchod, fond Klášterní benediktinské gymnázium Náchod, Třídni výkazy 1878/1879, kniha 13, p. 113.

⁵⁰ SOKA Náchod, fond Klášterní benediktinské gymnázium Náchod, Třídni výkazy 1880/1881, kniha 14, p. 221.

⁵¹ NA, ŘBB, karton 44, složka P. Laurentius Wintera, gymnaziální vysvědčení.

1.2 Vstup do benediktinského řádu

Wintera se rozhodl vstoupit do benediktinského řádu dvacátého srpna 1833 čili nedlouho po opuštění gymnázia. Řád benediktinů má v Čechách bohatou tradici, jedná se ostatně o nejstarší mužský řád na Západě.⁵² Základním pilířem řádu je Benediktova řehole, již sepsal sám zakladatel řádu, svatý Benedikt.⁵³ Nejstarším mužským klášterem u nás je klášter břevnovský, který byl založen roku 993.⁵⁴ Tento klášter vydržel po staletí strasti různých historických událostí a funguje dodnes jako arcidiocéze svatého Vojtěcha a svaté Markéty.

V době Winterova působení v klášteře na Břevnově tři opati, a sice Jan Nepomuk Rotter (opatem 1844-1886), Rupert Smolík (opatem 1886-1887) a Bruno Čtvrtečka (opatem 1887-1922).⁵⁵ Z nich jsou známějšími Jan Nepomuk Rotter a Bruno Čtvrtečka. Rotter se zajímal o památky a roku 1853 nechal opravit chrám svaté Markéty.⁵⁶

Wintera byl oděn do mnišského roucha dvacátého třetího září 1883.⁵⁷ Čestné sliby složil na Břevnově ve středu dvacátého čtvrtého září 1884⁵⁸ a tím se z něj oficiálně stal řádovým bratrem nesoucí jméno Vavřinec (*Laurentius*) Jan Křtitel (*Baptista*) Wintera.⁵⁹ Z noviciátu byli na půdě biskupské kapituly spolu s ním povýšeni Gunther Augustin Kahler, Leo Josef Mojžíš a Fulgentius Fr. Ser. Khunt.⁶⁰ V roce 1884 byl opatem břevnovského řádu Jan Nepomuk Ignác Rotter, který byl

⁵² Johannes ZESCHICK, *Benediktini a benediktini v Čechách a na Moravě*, Praha 2007, s. 15.

⁵³ Milan BUBEN, *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády*, Praha 2007, s. 9.

⁵⁴ Tamtéž, s. 44.

⁵⁵ In: <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (11.4. 2022).

⁵⁶ Bonifác HOLUB, *Paměti farnosti u svaté Markéty v Břevnově a blízkého okolí*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2014, s. 134.

⁵⁷ *Catalogus coenobitarum ordinis S. Benedicti in Monasterio Brzevnoviensi coeterisque ad illud per Bohemiam, Moraviam et Silesiam pertinentibus coenobiis 1887*, č. 1, Praha 1887, s. 19.

⁵⁸ NA, ŘBB, karta 44, složka P. Laurentius Wintera, čestný slib.

⁵⁹ Poprvé se objevuje jméno „Křtitel (*Baptista*)“ u dokumentu zaznamenávající čestný slib řádu benediktinů. Z toho důvodu se domnívám, že jméno Křtitel za jménem Jan začal Wintera užívat současně se vstupem do řádu. V textu ho budu oslovovat pouze jako Vavřinec čili oficiálním řádovým jménem, kterým se sám všude podepisoval a které bylo běžně uváděno u jeho prací. Většina dokumentů tak uvádí podobu jména „Vavřinec/Laurentius Wintera“.

⁶⁰ ŘBB, kniha Diarium 1884, folio 61r.

padesátým pátým opatem řádu. Toho roku měl břevnovský klášter celkem dvacet sedm členů.⁶¹

1.3 Studium na univerzitě

Wintera trávil čtyři roky studiem na Teologické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity. Žádný titul nakonec nezískal, ale jeho studia evidentně dala výborný základ pro budoucí historickou práci. Vavřinec nastoupil na univerzitu v roce 1884. V době nástupu na vysokou školu mu bylo dvacet let.

Po dobu studia pobýval ve františkánském klášteře. Zde považují za nutné zmínit klíčové informace o členech učitelského sboru, kteří Vavřince vyučovali. Mezi jeho vyučující patřil Josef Sprinzl, který se v průběhu roku 1881 stal na Karlo-Ferdinandově univerzitě profesorem dogmatické teologie.⁶² Wenzel Gerber vystudoval benediktinské gymnázium v Broumově stejně jako Wintera a na fakultě působil v letech 1882 až 1888.⁶³ Leo Adalbert Schneedorf byl cisterciák s kněžským svěcením z kláštera ve Vyšším Brodě a od pátého března 1883 byl členem katedry biblického studia Nového Zákona.⁶⁴ August Rohling byl německým knězem, později kanovníkem kapituly na Pražském hradě nechvalně známým za své antisemitistické dílo *Der Talmud-Jude*; podnikal mnoho studijních cest do zahraničí na úkor výuky.⁶⁵ Kněz Wenzel Frind, příbuzný litoměřického biskupa Antona Ludwiga Frinda, se stal na fakultě roku 1878 profesorem oboru morální teologie a byl zastáncem rozdělení fakulty. Účastnil se publikování periodik ve Varnsdorfu (spolu Ambrosem Opitzem).⁶⁶ Je tak možné, že právě tato skutečnost navedla Winteru k publikování ve varnsdorfské tiskárně. Václav Horák byl knězem a členem řádu křížovníků s červenou hvězdou, na teologické fakultě působil od roku 1886, kdy se stal profesorem pastorální teologie.⁶⁷ Josef Doubrava byl pastorem a suplentem církevního práva za profesora Klimenta Borového.⁶⁸ Pastor

⁶¹ ŘBB, kniha *Diarium 1884*, s. 57r.

⁶² Vojtěch NOVOTNÝ – Martin VAŇÁČ – Miroslav KUNŠTÁT, *Biografický slovník*, s. 267-268.

⁶³ Tamtéž, s. 242.

⁶⁴ Tamtéž, s. 266.

⁶⁵ Tamtéž, s. 258-259.

⁶⁶ Tamtéž, s. 241-242.

⁶⁷ Tamtéž, s. 73-74.

⁶⁸ Tamtéž, s. 63.

Jan Ladislav Sýkora byl roku 1891 jmenován profesorem biblického studia Nového zákona na teologické fakultě a věnoval se též tématu katecheze.⁶⁹ Pastor Eduard Peter vystudoval stejně jako Wintera broumovské gymnázium.⁷⁰ Od roku 1850 byl profesorem biblického studia Starého zákona a semitských jazyků.⁷¹ Toto jsou tedy všichni profesori, jež Winteru doprovázeli jeho vysokoškolskými studii.

Jeho studium se sestávalo týdně v prvním roce studia z pěti hodin základů teologie a jedné hodiny o sv. Tomáši se Sprinzlem, čtyř hodin biblického jazyka s Peterem, pěti hodin biblických starožitností, jedné hodiny vysvětlování žalmů, jedné hodiny čtení bible a vědění a dvou hodin mesiášského proroctví s Gerberem a dvou hodin hermeneutického biblismu se Schneedorferem. V následujícím semestru měl Wintera opět pět hodin základů teologie, tentokrát ji vyučoval Frind, dále čtyři hodiny kapitoly z Izaiáše s Peterem, šest hodin o teologických knihách, dvě hodiny vysvětlování žalmů a jedné hodiny bible a vědění s Rohlingem a dvě hodiny hermeneutického biblismu se Scheedorferem.⁷²

V dalším roce absolvoval Wintera přednášek méně. V prvním semestru studoval týdně devět hodin dogmatické teologie, pět hodin o teologických knihách s Rohlingem, čtyři hodiny evangelia podle Jana a dvě hodiny Pavlových epištol. První ze zmíněných předmětů vyučoval Sprinzl, zbytek předmětů Scheedorfer. Následující půl rok měl opět devět hodin dogmatické teologie se Sprinzlem, devět hodin evangelia podle Jana a dvě hodiny Pavlových epištol se Schneedorferem.⁷³

V předposledním roce studoval týdně morální teologii, devět hodin historické eklesiastiky a jednu hodinu patrologie. Stejně složení přednášek měl i následující semestr. První ze jmenovaných předmětů vyučoval Frind, zbylé předměty učil Schindler.⁷⁴

⁶⁹ Vojtěch NOVOTNÝ – Martin VAŇÁČ – Miroslav KUNŠTÁT, *Biografický slovník*, s. 101.

⁷⁰ Tamtéž, s. 255.

⁷¹ Tamtéž.

⁷² AUK, Teologická fakulta Karlo-Ferdinandovy univerzity, katalog posluchačů, 1.r. Za poskytnutí informací děkuji PhDr. Marku Ďurčanskému, Ph.D. z AUK.

⁷³ AUK, Teologická fakulta Karlo-Ferdinandovy univerzity, katalog posluchačů, 2.r. jediný rok s potvrzenými přednáškami.

⁷⁴ AUK, Teologická fakulta Karlo-Ferdinandovy univerzity, katalog. 3.r.

Ve čtvrtém roce studia se jeho studijní plán sestával v obou semestrech ze stejných předmětů se stejnou časovou dotací. Týdně se jednalo o šest hodin církevního práva s Doubravou, Horák Winteru vyučoval šest hodin pastorálního bohosloví, dvě hodiny zpovědního úřadu a jednu hodinu o pražské synodě. Sýkora vyučoval jednu hodinu pedagogiky a dvě hodiny katecheze.⁷⁵

Wintera studoval na univerzitě v letech 1884-1888. Studium nedokončil, není tím pádem veden mezi absolventy. Zřejmě to bude souviset s jeho přesunem z břevnovského kláštera do kláštera broumovského.

⁷⁵ AUK, Teologická fakulta Karlo-Ferdinandovy univerzity, katalog. 4.r.

2 Wintera jako učitel

S působením Vavřince v Broumově souvisí jeho životní dráha učitele. Působil hned na dvou školách, prvně na měšťanské chlapecké škole v Broumově, jež se nacházela budově č.p. 218, kde je dnes městske broumovské gymnázium. Zde učil v letech 1895-1902.⁷⁶ Následně v letech 1902 až 1907 působil na klášterním gymnáziu v Broumově, nacházejícím se přímo v areálu kláštera sv. Vojtěcha.

Na gymnáziu mohly vyučovat pouze osoby, které absolvovaly státní učitelské zkoušky.⁷⁷ Z toho vyplývá, že Wintera tuto zkoušku musel složit také, záznam o jeho zkoušce ale bohužel nemáme dochovaný.⁷⁸ Ve výroční zprávě broumovského gymnázia publikoval dvě své zásadní studie, a to *Stift Braunau und Dienste Kultur* a *Braunau und dreißigjährige Krieg*. Na gymnázium nastoupil jedenáctého října 1902 jako suplující učitel, a to za ředitele Anselma Hoffmana.⁷⁹ V tomto roce Wintera vyučoval Latinský a Německý jazyk, Náboženství I. i Geografii a Historii III. Týdně vyučoval celkem sedmáct hodin.⁸⁰ V následujícím roce přednášel Latinský a Německý jazyk, Náboženství II. a v rozmezí od dvanáctého dubna do čtvrtého června Geografii a Historii IV. Výjimečně vyučoval Český jazyk II., díky čemuž odučil celkem dvacet hodin týdně.⁸¹ Roku 1905 vyučoval opět Latinský a Německý jazyk spolu s Náboženstvím III a Českým jazykem I.⁸² O předmětu nepovinném předmětu Český jazyk I. podává Vavřinec v ročence následující informace: Vyučoval podle prvního dílu učebnice pana doktora Rypla,⁸³ výuka se skládala z cvičení ve výslovnosti a čtení, psaných a mluvených cvičení a překladů, přičemž učivo zahrnovalo konjugaci pravidelných sloves v přítomném, minulém i budoucím čase v aktivu i pasivu, deklinace všech druhů tvrdých podstatných jmen,

⁷⁶ SOKA Náchod, Fratres O. S. P. B. Břevnoveno-Braunenses, inventární číslo 5, kniha 117, s. 105.

⁷⁷ Tamtéž, s. 268.

⁷⁸ Tuto informaci mi poskytl Marek Suk z AUK, kterému tímto děkuji.

⁷⁹ Tamtéž, s. 87.

⁸⁰ Tamtéž, s. 88.

⁸¹ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1904, s. II.

⁸² Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1905, s. II.

⁸³ Matthias RYPL, *Methodisches Lehr-und Übungsbuch der böhmischen Sprache für deutsche Mittelschulen und verwandte Lehranstalten. Theil I*, Wien und Prag 1898.

přídavná jména třetího stupně a jejich skloňování, spojená zájmena a příslovce.⁸⁴ Devátého května toho roku pronesl Wintera při příležitosti stoletého výročí Schillerovy smrti řeč – jež byla dle ročenky dobře stylizovaná – o vztahu Friedricha Schillera k českému jazyku.⁸⁵

Roku 1906 vyučoval Latinský a Německý jazyk II., Náboženství IV. a Český jazyk II. a IV.⁸⁶ Český jazyk pro druhou třídu se sestával z výuky sloves a z cvičení jejich časů a druhů, dále z výuky deklinací podstatných jmen, adjektiv, jejich přívlastkových a predikativních forem, a deklinací. Nechyběla ani výuka duálu, komparace adjektiv, nejdůležitějších zájmen a číslovek.⁸⁷ Český jazyk pro čtvrtou třídu zahrnoval doplnění přechylování sloves, souhrn konjugačních tříd, pasív, konjunktiv, participií, supin, slovesných podstatných jmen, nepravidelného ohýbání, rozdělení sloves s ohledem na délku děje, zdvojených sloves, používání přechodníků, učení pádů. Prováděla se mluvená i psaná cvičení z češtiny do němčiny a naopak, a četly se jednodušší pasáže z knihy *Böhmischen Lesebuche für Schüler an Mittelschulen*⁸⁸ od Karla Tieftrunka.⁸⁹

V roce 1907 vyučoval Latinský a Německý jazyk I. spolu s Náboženstvím V. Mimořádně vyučoval také Český jazyk I. a III., čímž týdně odučil dvacet hodin stejně jako v roce 1904.⁹⁰ Wintera je veden – podobně i v ročence pro rok 1908 – jako suspendovaný učitel.⁹¹ Suspendace je na té samé stránce vysvětlena Winterovým onemocněním; od 28. listopadu 1907 do konce školního roku tedy

⁸⁴ Tamtéž, s. XIII.

⁸⁵ Tamtéž, s. XXV.

⁸⁶ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1906, s. II.

⁸⁷ Tamtéž, s. XIV.

⁸⁸ O této čítance blíže pojednává Monika Mikolášková ve své disertační práci: Monika MIKOLÁŠKOVÁ, *Formování obrazu literatury na středních školách českých zemí v 19. století: Na podkladu analýzy německých gymnaziálních čítanek z let 1849–1918*, disertační práce FF JU, České Budějovice 2012.

⁸⁹ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1906, s. XIV.

⁹⁰ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1907, s. III.

⁹¹ Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1908, s. II.

nastoupil na dovolenou. Jak už ale víme, na gymnázium se jako učitel již nikdy nevrátil. V této době jej zastupoval profesor Johann Kazílek.⁹²

⁹² Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1908, s. II-III.

3 Wintera jako konzervátor a archivář

Wintera se věnoval nejen učitelské činnosti, ale byl aktivní i jako konzervátor a archivář. Konkrétně byl konzervátorem třetí archivní sekce německých okresů *Centrální komise pro umělecké a historické památky v Čechách*. Jeho působení v této sekci je doloženo pro roky 1908-1909, přičemž do funkce byl jmenován dvacátého pátého dubna 1908.⁹³ Byl konzervátorem třetí archivní sekce pro okresy Broumov, Vrchlabí, Lanškroun (vyjma Ústí nad Orlicí), Žamberk (vyjma města Žamberk), Trutnov a oblastní okresy Rochlice a Rochlice nad Jizerou.⁹⁴

Na konci roku 1850 vznikla *Centrální komise pro výzkum a zachování stavitelských památek*, která kladla stavební památky pod ministerstvo obchodu, průmyslu a stavby.⁹⁵ Tato komise sestávala z konzervátorů jmenovaných pro jednotlivé země monarchie, jejichž hlavním úkolem byla ochrana památek ve smyslu jejich výzkumu a zachování.⁹⁶ Hlavní pracovní náplní komise bylo sbírat informace o památkách, přičemž byla vítaná spolupráce s dalšími osobami, například z řad církve či školství.⁹⁷ Tato komise o několik let později začala spadat pod Ministerstvo kultu a vyučování.⁹⁸ V červenci roku 1873 vyšel nový statut této komise, jehož první článek říká:

„Komise centrální pro vyhledávání a zachování památek uměleckých a historických ustanovena jest k tomu, aby smysl pro vyhledávání a zachování památek uměleckých a historických vždy více oživovala, činnost spolků vědeckých a mužů věci znalých království a zemí radou říšských zastoupených v té příčině čilou zachovala a jí zvyšovala,

⁹³ Wintera je zmíněn již v adresáři konzervátorů pro rok 1908. NA, fond Památkový úřad Vídeň, karton 106.

⁹⁴ Tamtéž.

⁹⁵ Jakub PAVEL, *Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století*, in: Sborník archivních prací 25, č. 1, 1975, s. 143-291, s. 211.

⁹⁶ Tamtéž.

⁹⁷ Tamtéž, s. 212.

⁹⁸ Tamtéž, s. 218.

památky předkův našich a rozličných národův vůbec v známost uváděla a jim ke cti od zmaření a zkázy je chránila.“⁹⁹

Tato komise se členila na tři sekce, přičemž první pod sebou měla prehistorické a antické památky, druhá architekturu, malířství a grafiku a třetí různé historické památky do osmnáctého století.¹⁰⁰ Wintera byl členem právě zmíněné třetí sekce.¹⁰¹ Jako konzervátor podával komisi informaci o městském archivu v Broumově, její obsah nám však bohužel dnes není znám.¹⁰² Dále jsou v tomto fondu informace o vydání článku pojednávajícím o zmíněném archivu zveřejněném v Langrově periodiku či Winterova snaha o objasnění historie dřevěného kostela (myšlen hřbitovní kostel) v Broumově.¹⁰³ Jsou zachovány celkem tři dopisy psané Winterou, které byly adresovány centrální komisi. První dopis ze sedmého července 1908 pojednává o detailu nápisu, který je součástí hřbitovního kostela.¹⁰⁴ V dopise identifikuje písmo jako raně gotickou majuskulu a uvádí informaci, že není jisté stáří tohoto kostela.¹⁰⁵ Dnes je stáří současné podoby kostela datováno do roku 1449, stejně tak jako stáří otisků tzv. gotických šablon.¹⁰⁶

Dalším Winterovým rukopisem je referát o klášterním kodexu benediktinského kláštera svatého Maxima v Trevíru nacházející se v Broumově, podepsaný dvacátého pátého srpna 1909. Popisuje v něm pergamenový kodex o třiceti dvou

⁹⁹ *Vynesení, vydané od ministerium záležitostí duchovních a vyučování dne 21. července 1873, jimž se vydává nový statut komise centrální pro vyhledávání a zachování památek uměleckých a historických ve Vídni*, in: *Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené XLVIII*, 31. července 1873, s. 104.

¹⁰⁰ J. PAVEL, *Dějiny památkové péče*, s. 218-219.

¹⁰¹ NA, fond Památkový úřad Vídeň, karton 115.

¹⁰² Dochovaný je bohužel jen nápis, samotný text informace chybí. NA, fond Památkový úřad Vídeň, karton 106.

¹⁰³ Tamtéž. Následuje zpráva, ve které Wintera informuje o přiložené fotografii s nápisem u kostela, fotografie však bohužel ve fasciklu není.

¹⁰⁴ Pravděpodobně je tím myšlen nápis zhotovený pomocí tzv. gotické šablony. Tato šablona je nakreslena v Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v republice Československé A, XLV. Země česká. Politický okres Broumovský*, Praha 1930, s. 150. Obrázek viz obrazové přílohy, obr. č. 10.

¹⁰⁵ NA, fond Památkový úřad Vídeň, karton 6. Zajímavý je přiložený dopis, který pochází z roku 1897, kde o dřevěném kostelíku psal Anton Zvoher z amatérského klubu.

¹⁰⁶ Tomáš EDEL, *Pozdně gotická šablonová malba ve střední Evropě*, in: *Příběh gotické šablony*, Český Dub 1997, s. 5-46, s. 14.

listech psaný latinsky, který našel ve vlastnictví Eduarda Langer.¹⁰⁷ Kodex popisuje na jedné straně poměrně podrobně, od rozměrů a dalších vnějších znaků po obsahovou analýzu knihy.¹⁰⁸ Další dopis pochází se sedmnáctého února a jedná se o poslední, nejpozdější doklad o Winterově působení jako konzervátora.

Jedním z Winterových nejvýznamnějších počínů je spolupráce s Antonínem Podlahou¹⁰⁹ na soupisu památek na Broumovsku, který sice za jeho života nebyl publikován, ale v Cechnerově vydání je nejen citována Vavřincova literatura, ale on sám je i zmíněn v úvodu:

„Soupis památek na Broumovsku byl započat již před r. 1914 panem biskupem dr. Antonínem Podlahou společně s P. Vavřincem Winterou. Pánové prošli celý okres a obstarali fotografie a nákresy. Válka v r. 1914-1918 přerušila soupisné práce, jejichž výsledek ve formě lístkových poznámek svěřil pan dr. A. Podlaha panu V. Winterovi, aby je zpracoval. Po úmrtí téhož ztratily se však nejen soupisné práce P. V. Wintery, ale také všechny poznámky pana biskupa Podlahy. Z celého připraveného soupisného materiálu zůstaly zachovány jen fotografie a nákresy, jež byly za čas dovezeny do Prahy. Po delší přestávce, když pátrání po písemné pozůstalosti V. Wintery zůstalo bezvýsledným, obrátil se v zimě v r. 1927 p. biskup dr. A. Podlaha na podepsaného, aby se ujal tohoto soupisu a dokončil jej. K tomu cíli bylo nutno znovu projít celý broumovský okres, probádati příslušnou literaturu a doplniti vše, co scházelo.“¹¹⁰

¹⁰⁷ Eduard Langer (1852-1914) byl politikem, sběratelem a badatelem, který strávil velkou část svého života v Broumově. In: Eva VODOCHODSKÁ, *Eduard Langer (1852-1914): Otec Orlických hor*, Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 101 s., diplomová práce, s. 11.

¹⁰⁸ NA, fond Památkový úřad Vídeň, karton 6.

¹⁰⁹ Antonín Podlaha (1865-1932) byl katolickým duchovním, teologem a historikem. Významné jsou hlavně jeho práce z dějin umění a archeologie. In: Lubor SLAVÍČEK (ed) a kol., *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*. 2. svazek, Praha 2016, s. 1134-1136.

¹¹⁰ Antonín CECHNER, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Broumovském*, Praha 1930, s. V.

Úvod sám o sobě dokazuje, že Wintera velkou měrou přispěl k existenci tohoto soupisu, i když se jeho vydání nedožil. Winterův zápal pro soupis památek dokládají dva dochované dopisy, jež adresoval Antonínu Podlahovi. V nich apeluje na vznik soupisu památek, uvádí plán soupisu a nabízí řešení, jak přesvědčit opata, aby tento soupis povolil.¹¹¹ V těchto dopisech můžeme pozorovat Winterovo nadšení pro vznik soupisu. Wintera je ve vydaném soupisu několikrát citován, nejčastěji Cechner vycházel z jeho díla *Braunauer Heimatkunde*. Další detaily této spolupráce chybí, jak je zmíněno v úvodu knihy, mnoho podkladů není dochováno.

Z pramenů víme, že Wintera byl v Broumově archivářem, bohužel nám ale chybí bližší doklady této jeho činnosti. Můžeme ji ale posuzovat z Winterova díla, kde z pramenů z tohoto archivu hojně vychází. Tím ale výčet Winterových funkcí nekončí. Byl dokonce korespondentem pro královehradeckou konzistoř, a to v roce 1909.¹¹²

¹¹¹ Dopisy se nachází v ANM, fond Antonín Podlaha, karton 18. Fotografie obou dopisů viz obrazové přílohy, obr. 6-11.

¹¹² SOKA Hradec Králové, fond Biskupská konzistoř Hradec Králové, kniha 179, s. V této knize je uveden u roku 1909.

4 Konec života

Od šestého srpna 1909 se Wintera po mnoho let svého života potýkal se zdravotními problémy. Sám o nich píše v dopisech psaných do Břevnova. V dopise ze čtrnáctého ledna 1908, který je adresován opatovi a prelátovi,¹¹³ píše kvůli tomu, že se následující týden chystá, jak mu bylo nařízeno, na druhou lékařskou konzultaci do Břeclavi a rád by požádal o jistou finanční částku. Zároveň informoval o tom, že se cítí lépe, ale stále má nádor na hlasivkách, který mu broumovský doktor nedoporučil v daném roce řezat, protože by se rána nezahojila. Do Břeclavi tedy jel za místním doktorem.¹¹⁴ Zde vidíme pravděpodobně nejjasnější svědectví o Winterově nemoci a také důkaz, že se snažil vyléčit. V dalším dopise píše o již absolvované návštěvě Břeclavi, kde mu konstatovali nemoc hrdla, později blíže označenou jako chronické onemocnění hrtanu.¹¹⁵ Toto onemocnění bylo doprovázeno dle tamního doktora Hinsberga silným otokem zadní části hrtanu, které potřebuje alespoň čtvrtroku šetrné zacházení. I v Břeclavi trvali na operaci, ale opět nebylo jisté, kdy k ní dojde, protože stále nebylo jasné, zda se jedná pouze o výrůstek, nebo o zánětlivý nádor/otok.¹¹⁶ Hinsberg Winterovi dle dopisu doporučil strávit jeden týden v Břeclavi. Z dopisu se dále dozvídáme, že Wintera nemohl ze zdravotních důvodů moc mluvit. To byla nejspíše ta největší překážka a hlavní důvod, proč nakonec upustil od role učitele. Sám Vavřínek v textu zmiňuje, že existuje možnost, že by se ještě mohl vrátit na broumovské gymnázium, nicméně k tomu už nikdy nedošlo.¹¹⁷

V dopise z devatenáctého ledna 1908 děkoval opatovi a prelátovi za poskytnutou pomoc. Píše o tom, že mu v Břeclavi řekli, že se jeho zdravotní stav zlepšil. Doktor mu poradil pobyt ve městě Reichenhall,¹¹⁸ kde by ho mohl uzdravit horský vzduch a inhalační kúra. Operace se zatím nechystala, neboť nedošlo ke zvětšení polypu. Doktor Hinsberg, odborník na tuberkulózu, odmítl, že by jistá

¹¹³ Myšleni hodnostáři břevnovského kláštera.

¹¹⁴ NA, fond ŘBB, karton 81, folio 14.

¹¹⁵ V originále doslova „Halsleidens“ a „Kehlkopfleiden“.

¹¹⁶ V originále doslova „[...] ob es ein Polyp oder nur eine Entzündungsgeschwulst sei.“

¹¹⁷ NA, fond ŘBB, karton 81, folio 15.

¹¹⁸ Myšlen zřejmě Bad Reichenhall, lázeňské město se solnými prameny ležící v Horním Bavorsku.

jízva, kterou měl Wintera již nějakou dobu, pocházela ze školního prachu a přílišného mluvení.¹¹⁹

Vavřinec Jan Křtitel Wintera zemřel 28. února 1914 v Broumově na tuberkulózu ve věku padesáti let.¹²⁰ Je pohřben na broumovském hřbitově, na místě vyhrazeném pro poslední odpočinek broumovských benediktinů, na kterém odpočívá spolu s několika dalšími řeholníky.¹²¹ Třicátého prvního května 1907 se stal superiorem broumovského kláštera, kterým byl až do své smrti.¹²² Na základě vylíčení jeho životních mezníků je možné pozorovat, že jeho byl skutečně rozmanitý, a to obzvláště během pobytu v Broumově. I za svůj nepříliš dlouhý život za sebou zanechal působivé množství práce a bez pochyby patří mezi výrazné řeholníky toho řádu působících v českých zemích. Důkazem může být i nekrolog zveřejněný v *Českém časopise historickém*, napsaný Josefem Vítězslavem Šimákem. Dovolím si zde citovat ze zmíněného nekrologu:

„Broumovsku vyrostl v českém, skromném mnichu badatel neúnavný a svědomitý. [...] Stanoviska jako kněz nezapíral, ale nikdy na úkor historické pravdy. Osobně byl upřímný Čech, dobrý, mírný a laskavý člověk.“¹²³

Šimák o Vavřincově zdraví píše, že nemocný byl již mnoho let a z toho důvodu se do Broumova přestěhoval. Jeho nekrolog je tak nejen cenným pramenem informačním, ale umožňuje větší představu o Winterově charakteru. Šimákova slova jsou potvrzená napříč odvětvími, ve kterých se Wintera angažoval a kde je vidět jeho soustavná pečlivá práce.

¹¹⁹ NA, fond ŘBB, karton 81. folio 16-17.

¹²⁰ SOA Hradec Králové, Sbírká matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1905-1917, sign. 13-7531, folio 225. Winterovo parte viz obrazové přílohy, obr. č. 13.

¹²¹ Fotografie náhrobku viz obrazové přílohy, obr. č. 13.

¹²² SOkA Náchod, Fratres O. S. P. B. Břevnoveno-Braunenses, inventární číslo 5, kniha 117, s. 105.

¹²³ ČČH, roč. 20, 1914, s. 251-252.

5 Winterovo dílo

Jak můžeme pozorovat výše z popisu Winterova života, publikovat začal v roce 1889, a to pod jménem Laurentius Wintera. Používal ale i pseudonym „W. Braun“.¹²⁴ Zřejmě se jedná o složeninu vzniklou kombinací prvního písmene jeho příjmení a reference na Broumov (německy Braunau), ve kterém pobýval po celou dobu vydávání svých děl. I přesto, že mu vyšlo několik knih, desítky článků, a několik prací vydal dokonce vlastním nákladem, je Wintera známý zejména třemi klíčovými pracemi, a sice: *Braunau und der dreißigjährige Krieg*; *Stift Braunau und Dienste Kultur* a *Odboj broumovských*. První dvě studie vyšly původně ve výroční zprávě broumovského gymnázia, později je Wintera stejně jako *Odboj broumovských* vydal v Broumově vlastním nákladem. V jeho celoživotním díle se odráží jeho vzdělání a životní zkušenosti a můžeme říct, že svůj potenciál Wintera využil naplno. Jeho práce vycházely v rozmezí let 1889 až 1914, všechny studie tedy vyšly v době jeho působení v broumovském klášteře.

Obdivuhodný je fakt, že aktivně publikoval též v letech, kdy byl již sužován vážnou nemocí. Navzdory předčasnému úmrtí ve věku těsně dožitých padesáti let stihl publikovat přes devadesát prací, přičemž je nutné uvést, že je možné, že některé práce nebyly ještě dohledány.¹²⁵ Je zde však potvrzen i v podstatě opačný problém – a to několik děl, pro které nebyly nalezeny žádné fyzicky dochované exempláře.¹²⁶ Mohlo se například stát, že tyto práce buď nebyly vůbec vydány, anebo neexistují na území České republiky a okolních států žádná dochovaná vyhotovení.

Co se jazyka týče, všechny práce byly vydané v němčině či češtině s poměrnou převahou německy psaných prací. To není překvapivé, neboť Broumovsko bylo, co se jazyka týče, převážně německé.

¹²⁴ To, že se jedná o Winterův pseudonym, je možné ověřit skrze podobnost prací. Přímé uvedení, že se jedná o Winteru, je napsané v lístkovém katalogu ve fondu Vlastivědná knihovna Náchod.

¹²⁵ Viz příloha č. 1, katalog Winterových prací.

¹²⁶ Tyto tituly budou pod dohledaným názvem stále zařazeny v katalogu, neboť jejich citace byly nalezeny v relevantních zdrojích. V hranaté závorce ale u nich bude uvedeno, že [exemplář nebyl dohledán].

Vzhledem k rozsahu díla byl zvolen při jeho rozboru princip tematický, nikoliv chronologický. Tematické celky byly v závislosti na významu a rozsahu stanoveny následovně: 1) Stavovské povstání a třicetiletá válka; 2) Marie Terezie a války o rakouské dědictví; 3) Prameny a jejich rozборы; 4) K dějinám církevním; 5) Z historie regionu Broumova; 6) O životě vybraných osobností církevních i světských; 7) K teorii a historii vzdělávacího systému; 8) Bůh Stvořitel, Bůh soudce. Úvaha dogmatická; 9) Rukopisy. Stanovení těchto kategorií bylo obzvlášť náročné s ohledem na skutečnost, že některé práce se mohou mísit s jinými kategoriemi. Toto rozdělení je tak zejména orientační a má sloužit k přehlednému rozdělení Winterova díla, neboť členění je vzhledem k množství prací potřebné. U studií vydaných pod pseudonymem „W. Braun“ se nabízela možnost analýzy děl vydaných pod tímto pseudonymem jako jednoho samostatného celku. Od této myšlenky ale bylo upuštěno, protože pod pseudonymem vzešly práce tematicky velice různorodé a pohlížet na ně pouze s ohledem na pseudonym by bylo nepřehledné. Jedním příkladem za všechny může být článek *General Laudon im Braunauer Ländchen*, které tematicky i obsahem zapadá do Winterova historického zaměření a ničím nebudí podezření, že by měl patřit jinam než k jeho pracím věnujícím se období Marie Terezie.

Wintera pečlivě pracoval s prameny, vidět to můžeme i v dochovaných rukopisech, které obsahují přepisy různých pramenů a jejich částí a je doplněn o jeho poznámky.¹²⁷ Vybrané prameny mající větší význam zpracoval do samostatných studií, u prací popisující různé dějinné události cituje mnohé prameny, případně i vkládá jejich části do textu či do poznámkové aparátu. Právě poznámkový aparát Wintera hojně používal a práce se sekundární literaturou mu byla vlastní.

Většina jeho prací byla vytištěna jako článek v odborných i neoborných periodikách, přičemž nejvíce byly jeho studie otiskovány v řadových *Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit*

¹²⁷ SOKA Náchod, fond Vincenc Maiwald, inventární číslo 167, rukopisy.

besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik,¹²⁸ periodika vycházejícího v letech 1880-1917 v Brně a Rajhradě.

5.1 Benediktinská historiografie na přelomu 19. a 20. století

Ve druhé polovině devatenáctého století již byla kritika pramenů v historické práci pevně zakotvena a historiografie byla chápána jako objektivní disciplína.¹²⁹ Ke konci století se začíná v českých zemích uplatňovat nové pojetí historické vědy a vznikly moderní badatelské základy jak metodické, tak institucionální.¹³⁰ Devatenácté století se nese na vlně pozitivismu, přičemž právě tento směr byl ve druhé polovině daného století na vzestupu. V našich zemích se začíná plně projevovat přibližně v šedesátých až sedmdesátých letech devatenáctého století.¹³¹ Zároveň je na úkor historiografie zvýrazněn zejména zájem o přírodní vědy.¹³²

V devatenáctém století nejvíce vyniká pro svou historickou činnost osobnost Bohuslava Holuba a Jeronýma Růžičky, přičemž Holub navazuje na tradici benediktinských historiografů¹³³ a můžeme říct, že Wintera v ní pokračuje. Wintera a Holub mají některé věci společné. Holub ve své hlavní práci nezpracovává pouze dějiny břevnovské farnosti, ale zajímá se i o okolní místa a osoby.¹³⁴ Wintera měl dokonce napsat do Českého bohovědného slovníku heslo o Holubovi.¹³⁵

V devatenáctém století se centrem benediktinské historiografie stal rajhradský klášter.¹³⁶ Mezi významné benediktinské historiky patří Viktor Martin Schlossar (1793-1854), který se věnoval psaní klášterních letopisů, Řehoř Volný (1793-1871), který se zabýval moravskou topografií, Beda Dudík (1815-1890), jeden z významných historiků devatenáctého století, který mimo jiné prováděl rešerše

¹²⁸ Dostupné na <https://kramerius5.nkp.cz/periodical/uuid:70e138b0-1d00-11e2-a61d-005056827e52> (17.2.2022).

¹²⁹ František KUTNAR – Jaroslav MAREK, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009, s. 273.

¹³⁰ Tamtéž, s. 367.

¹³¹ Jiří CETL, *Český pozitivismus*, Brno 1981, s. 42.

¹³² Tamtéž, s. 44.

¹³³ Bonifác HOLUB, *Paměti farnosti u svaté Markéty*, s. xxiii.

¹³⁴ Tamtéž, s. xxiv.

¹³⁵ Tamtéž, s. xxxiii.

¹³⁶ Jakub ZOUHAR, *Přehled benediktinského dějepisectví v českých zemích*, in: Konštantinové listy 9, č. 2, 2016, s. 39–73, s. 61.

bohemik v Římě a Švédsku, a Maurus Josef Kinter (1842-1928), který byl mimo jiné i archivářem a publikoval ve Studien und Mitteilungen.¹³⁷ Z českých benediktinů můžeme uvést zejména Hieronyma Františka Růžičku (1794-1884), jehož hlavní prací je německy psaný *Dějepis kláštera břevnovského*.¹³⁸ Wintera tak v devatenáctém století navázal na řadu zkušených historiků, s nimiž měl ledasco společného, ale zároveň i rozdílného. Například jeho publikační činnost je skutečně působivá, vždyť i přesto, že se k některým tématům Wintera několikrát vracel a „pouze“ je rozvíjel, zde máme známých velké množství prací, jak bylo zmíněno výše. Osobnost Wintery tak může beze studu stát naroveň ostatním velkým jménům benediktinské historiografie, jako právě Dudíkovi či Růžičkovi. Díla Dudíka i Růžičky ve svých pracích Wintera několikrát citoval.

Příchod dvacátého století je spjat s úpadkem řádové historiografie, přičemž zde uvedu alespoň Aloise Antonína Vrzala (1864-1930).¹³⁹ Osobnost Wintery významně doplňuje obraz benediktinské historiografie, kdy patří mezi jejich přední historiky přelomu devatenáctého a dvacátého století.

5.2 Stavovské povstání a třicetiletá válka

Wintera investoval mnoho svého času do zkoumání událostí kolem stavovského povstání a třicetileté války. V rámci tohoto tématu publikoval hned několik prací, z nichž nejvýznamnější je *Braunau und der dreißigjährige Krieg*,¹⁴⁰ jež původně vyšla roku 1903 v ročence broumovského gymnázia. Jedná se dodnes o jednu z nejzásadnějších historických prací pro dějiny Broumova. V úvodu práce píše:

„Mächtige Motive ganz absonderlicher Art, persönliche Rache, Entsittlichung, Habsucht, Lüge und Intriguen – dies waren die Wurzeln des Braunauer Konfliktes. Da religiöse Motiv tritt ziemlich weit zurück.“¹⁴¹

¹³⁷ Tamtéž, s. 61-66.

¹³⁸ Jakub ZOUHAR, *Přehled benediktinského dějepisectví*, s. 67-68.

¹³⁹ Tamtéž, s. 69.

¹⁴⁰ Viz katalog děl, práce č. 30.

¹⁴¹ *Braunau und der dreißigjährige Krieg*, Braunau 1903, s. 5.

Práce má čtyři hlavní části, a to „Sittlicher Zustand und Kampfweise der Opposition in Braunau (vor dem Jahre 1618)“; „Die Jahre 1618-1620“; „Dies Kriegsjahre bis 1631“; a „Die Schwedenzeit (1631-1648)“. Stejně jako v jiných pracích i zde pracuje s poznámkovým aparátem. Na konci textu najdeme přílohy, jež se skládají z devíti opisů pramenů, obsahujících hlavně dopisy od Wolfganga Selendra. U těchto citovaných pramenů je zajímavé zejména to, že některé originály měly být přímo ve Winterově vlastnictví.¹⁴² Jedná se o dopis od Bernarda Hertwiga z Čertový a Bořka Hamsy ze Zábědovic, který informuje o žalostném stavu broumovského kláštera na podzim 1642, dále záznamy týkající se ubytování vojáků, mimořádných událostí a škod v roce 1645 od Bernarda Hertwiga a Sigmunda Sendražitského, zpráva okresního úřadu o stavu klášterního panství na přelomu let 1645 a 1646, seznam důvěrníků, kteří měli roku 1647 informovat úřad o stavu sklizně a dopis od krajského úřadu o škodách za švédského vpádu v květnu 1648.

V tomto díle Wintera popisoval události od počátku sedmnáctého století do roku 1648. V textu se soustřeďuje na okolnosti stavby a otázku uzavření protestantského kostela v roce 1618, přičemž od začátku popisu třicetileté války upírá pozornost na činy opata Wolfganga Selendra. U jeho osoby můžeme jasně vidět Winterův soucit s ním, a to například u Winterových popisů událostí před a po Selendrově smrti (zemřel sedmého září 1619).¹⁴³

„Welch Ein jammervoller, unsäglich trauriger Tod! Die ihm anvertrauten Klöster sah der sterbende Abt verwüstet, die Sache, der er gedient, verloren, die Stiftung des hl. Adalbert mit Füßen getreten - alles dahin und er selbst wie ein Verbrecher geächtet! Wie werden seine Feinde über den Tod dieses Mannes gefrohlockt haben, der keine andere Schuld begangen, als das er vielleicht zu eifrig gewesen, der keine andere Lebensaufgabe gekannt hatte, als Pflichterfüllung und Arbeit.“¹⁴⁴

¹⁴² Doslovně „Original in meinem Besitze“.

¹⁴³ *Braunau und der dreißigjährige Krieg*, s. 38.

¹⁴⁴ Tamtéž.

V tomto díle čerpá z Gindelyho *Böhmischen Aufstand I*, Ziegelbauerovy *Historia Břevnovensis*, Dobnerovy *Monumenta Bohemica*, Bottnerova *hroniconu*, Rezkovy práce *Böhmen und Mähren zur Zeit Ferdinands III.*, Ludvíkových *Denkwürdigkeiten von Náchod*, Tomkových *Dějin Police* a z pramenů, a to zejména z rajhradského archivu. V závěru knihy Wintera píše:

„Weise so hineingespielt hätte, als Braunau, auch keine, wo das Drama dieses ewig denkwürdigen Völkerkrieges in seiner Vorbereitung, Entwicklung, Gipfelung und Tragik ein so paralleles Widerbild gefunden hätte, als unsere Stadt. – Möge der geschichtliche Versuch, den wir geboten haben, zur richtigen Erkenntnis jener Geschichtsperiode sein Scherflein beitragen und im Dienste der herzveredelnden historischen Wissenschaft Wahrheit und Frieden fördern helfen!“¹⁴⁵

Toto dílo nejen podává podrobný popis událostí třicetileté války a jejich dopadů na Broumov, ale zároveň otevírá otázku uzavření broumovského kostela v roce 1618. Wintera totiž tvrdí, že k tomuto uzavření nikdy nedošlo. To ostatně píše již v úvodu této práce: „Die Braunauer lutherische Kirche ist nicht gesperrt worden, noch hat sie der Abt Wolfgang Selender sperren lassen.“¹⁴⁶

Toto tvrzení rozvíjí nejen v této knize, ale i v publikaci ***Odboj broumovských***,¹⁴⁷ publikované rok po vydání výše popisované německojazyčné studii. V této česky vydané knížce Wintera popisuje událost v Broumově od počátku luteránství po defenestraci. Zatímco *Braunau und dressigjährige Krieg* popisuje komplexně období třicetileté války v Broumově, *Odboj broumovských* usiluje o vysvětlení toho, jak to bylo s údajným uzavřením broumovského kostela. Ve druhé ze zmíněných prací shledáváme, že vycházel ze studie první, což můžeme

¹⁴⁵ *Braunau und der dreißigjährige Krieg*, s. 73.

¹⁴⁶ Tamtéž, s. 6.

¹⁴⁷ Viz katalog děl, práce č. 33.

pozorovat u autorových argumentů, které se v obou pracích shodují. Winterovou hlavní myšlenkou je, že protestantský kostel v Broumově nebyl nikdy uzavřen.

Budeme zde hovořit o kostelu, který dnes již neexistuje. Ale na jeho místě, tedy v broumovské ulici V Kopečku, dnes stojí katolický kostel svatého Václava. Dnes je obecně známou informací, že tehdy stojící luteránský kostel byl roku 1618 uzavřen a jeho historie byla důležitou událostí před propuknutím stavovského povstání roku 1618. Ruku v ruce s touto informací jde další, a to, že kostel byl roku 1618 uzavřen. Tato informace koluje starší i novější historickou literaturou.¹⁴⁸ To, že měl být kostel uzavřen, je i na informační ceduli přímo na kostele svatého Václava, který tehdejší kostel nahradil. Wintera však tvrdí již od roku 1903, že k žádnému uzavření kostela nedošlo. Nejpodrobněji to rozebírá právě v *Odboji broumovských*, a sice v kapitole **Boj o kostel**.¹⁴⁹ V začátku kapitoly píše:

„Volnost náboženskou Broumovští sice měli, kostela i přes císařský zákaz volně užívali a opat Selender od roku 1609 proti trvající vzpouře byl natolik malomocen, že ani svého života si nebyl jist: přece však stěžováno si naň, že prý stavbu kostela hleděl zameziti a volné vykonávání náboženství pod obojí v novém kostelíku nechtěl trpěti“¹⁵⁰

Wintera dále píše, že tím byla asi myšlena stížnost k císaři, každopádně kostel byl dostavěn. Proto Wintera vyjadřuje nesouhlas a údiv nad tím, že Antonín Gindely napsal, že opat nechal roku 1614 kostel uzavřít.¹⁵¹ Wintera dodal: „Věc taková se zběhla tehda ve Hrobech, ale ne v Broumově. Opat zdejší byl rád, že směl ve svém uzavřeném klášteře dýchat“¹⁵²

Na dalších řádcích Wintera píše o dalších událostech, kdy císař Matyáš nařídil uzavření broumovského kostela, který měl dokonce i zopakovat.¹⁵³ Broumovští však neuposlechli žádného příkazu – mělo jich být celkem sedm, aby

¹⁴⁸ Například Josef PEKAŘ, *Bílá Hora*, Praha 2020 (1921), s. 19.

¹⁴⁹ *Odboj broumovských*, s. 46-52.

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 46.

¹⁵¹ Wintera vychází z Gindelyho díla *Dějiny českého povstání léta 1618. Díl I.*, Praha 1870.

¹⁵² *Odboj broumovských*, s. 46.

¹⁵³ Tamtéž, s. 47.

odevzdali klíče od kostela. V roce 1617 chtěl nakonec pražský magistrát kostel uzavřít násilím, ale „[...] rozzuřený lid, klacky a holemi ozbrojený, byl by snáze konšely zabil, než aby uzavření připustil. Přišedše bez klíčů jsou tudíž oni tři občani taktéž uvrženi do „Bílé věže“ (v lednu 1618)“.¹⁵⁴

I skrze další císařovi snahy se nepodařilo kostel uzavřít za celý rok 1618, jak dokazuje příkaz císařské komisi, jehož část Wintera v práci cituje.¹⁵⁵ Wintera poukazuje na kronikáře Pavla Skálu ze Zhoře, který ve svém díle považoval kostel roku 1617 za uzavřený.¹⁵⁶ Wintera si nakonec klade otázky:

„Proč Skála o této komisi¹⁵⁷ neuvádí ničehož? Proč apologie o komisi sice mluví, ale neví ničehož o výsledku? Gindely sice již r. 1868 vyšetřil, že kostel broumovský r. 1618 uzavřen nebyl, proč však ve svých pozdějších dílech i učebnicích tuto nepravdu dále tvrdí? Zakládá-li své tvrzení na domněnce, že byl kostel r. 1614 uzavřen, odporuje si sám sobě a tvrdí lež novou.“¹⁵⁸

Wintera tak nemilosrdně prací s prameny smetl ze stolu tvrzení o údajném uzavření broumovského kostela. Odboj broumovských končí podrobnými popisy v roce 1622, kdy teprve byl kostel uzavřen. Wintera tak ve svých pracích shrnuje otázku broumovského kostela a svou analýzou předbíhá dobu, neboť teorie o dřívějším uzavření kostela přetrvávaly ještě mnoho let poté. Wintera napsal i několik článků související s těmito tématy, ve všech ale zdůrazňuje jako hlavní myšlenku a to, že do roku 1622 k žádnému uzavření nedošlo.¹⁵⁹ Nejpodrobněji se otázkou uzavření tohoto kostela zabýval Jan Kilián ve studii *Braunau in Böhmen* –

¹⁵⁴ Tamtéž, s. 48.

¹⁵⁵ Tamtéž, s. 48-49.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 49. Je myšleno dílo Pavel SKÁLA ZE ZHOŘE, *Historie česká od r. 1602 do r. 1623, II. díl*, Praha 1866.

¹⁵⁷ V originálu píše Wintera slovo komise v podobě „kommise“.

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 50.

¹⁵⁹ V pozdější literatuře to správně uvádí například Petr VOREL, *Velké dějiny země koruny české VII.*, Praha a Litomyšl 2005, s. 592.

ein kirchlicher oder ein machtpolitischer Konflikt?, kde hned v úvodu upozorňuje na to, že dodnes bývá uváděno, že kostel před rokem 1618 uzavřen byl.¹⁶⁰

5.3 Marie Terezie a války o rakouské dědictví

Winterův zájem o události z let vlády Marie Terezie byl značný. Jednalo se pro něj zjevně o citlivé téma, neboť zejména za slezských válek utrpěli benediktini v Čechách mnohá příkoří. U popisů válečných událostí je možné pozorovat jeho pozitivní vztah k řádu, kdy soucítí s tehdejšími benediktiny a jejich nelehkými osudy. Svou publikační činnost Wintera započal právě vydáním článku o prvních dvou slezských válkách a jeho poslední vydaná studie popisovala události třetí slezské války.¹⁶¹

První dvě slezské války jsou popsány ve Winterově publikované prvotině pod názvem *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten Schlesischen Kriege 1740–1746* vydané ve *Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen* v roce 1889, přičemž ten samý rok došlo i ke knižnímu vydání, kterého se ujala rajhradská benediktinská knihtiskárna.¹⁶² Kniha je rozdělena na dvě hlavní části: první popisuje první slezskou válku a poté následuje popis událostí druhé slezské války. Hlavním pramenem pro psaní mu jsou zápisky opata Fridricha Grundmanna,¹⁶³ pracuje ale i s dalšími prameny, které má několikrát přepsané v textu stati. Studie je opatřena rozsáhlým poznámkovým aparátem. Většinou obsahuje přepisy dobových pramenů, podrobnější popisy některých stěžejných událostí (například bitvy u Chotusic),¹⁶⁴ literární zdroje či medailonky osob, většinou benediktinů, kteří jsou součástí vyprávění. Zejména u posledního zmíněného můžeme spatřovat Winterův smysl pro detail.

¹⁶⁰ Jan KILIÁN, *Braunau in Böhmen – ein kirchlicher oder ein machtpolitischer Konflikt?*, in: *Śląski kwartalnik historyczny Sobótka* LXIX, Nr. 2, 2014, s. 41–58, s. 41.

¹⁶¹ Viz katalog děl, práce č. 1 a 83.

¹⁶² Papežskou knihtiskárnu rajhradských benediktinů založil roku 1881 benediktin Placidus Jan Mathon (1841-1888). In: Jaromír KUBÍČEK, *Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských v Brně 1881-1918*, Brno 2012, s. 10. Tato knihtiskárna mimo jiné vydávala právě *Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benediktiner-Orden*.

¹⁶³ Bedřich Grundtmann byl opatem břevnovsko-broumovského opatství v letech 1752-1772. In: <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (25.4.2022).

¹⁶⁴ Viz Vavřinec Jan Křítitel WINTERA, *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten Schlesischen Kriege 1740-1746*, Brünn 1889, s. 27.

I přes odbornost celého textu dochází k subjektivnímu zabarvení, kupříkladu:

„Einmal im Kloster anwesend, entwickelten jetzt die Franzosen eine fieberhafte Suche nach allem, was sie und ihre Pferde brauchten; Keller, Speicher, Stallungen, Hürden, Heuboden, ja selbst Scheuern — nichts blieb unberührt von den französischen Spürnasen.“¹⁶⁵

Ve studii můžeme jasně pozorovat již zmíněný soucit s tehdejšími řeholníky. V textu se tak hned několikrát vyskytují projevy lítosti. Pro příklad je zde ukázka z doby, kdy francouzští vojáci vyhrožovali opatovi zapálením broumovského kláštera: „Wie mag dem armen P. Adalbert zu Muthe gewesen sein, al ser nach Břevnov zurückkehrte und den Leidensgenossen Bericht erstattete!“¹⁶⁶

Wintera se zajímá i o osoby, které nejsou s klášteřem spjaty přímo, zejména o rodiny zaměstnanců kláštera. Můžeme se o nich dočíst:

„Bald reichten die Wohnungen im Kloster gar nicht mehr aus, und mussten die Familien der Klosterbediensteten, bisher in den Nebengebäuden unbehelligt, ausziehen Das Brauhaus, die Schafhürden, die Heuböden, kurz wo nur ein Plätzchen zu finden war, wurde als Quartier benützt.“¹⁶⁷

Wintera se několikrát zmiňuje nejen o „obyčejných lidech“, ale i o ženách z venkovského lidu, a to v souvislosti s přítomností Francouzů v Praze:

„[...] Landleuten [...] sei es aus einer gewissen Rache gegen die oft harten und groben Soldaten des österreichischen Heeres, sei es, was wahrscheinlicher ist, aus Habsucht, brachten nachts und verstohlen verschiedene Essbarkeiten zu den Mauern und wurden dafür gut bezahlt; namentlich waren es Weiber, welche so gegen das ausdrückliche Verbot der

¹⁶⁵ *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau*, s. 16-17.

¹⁶⁶ Tamtéž, s. 51.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 18-19.

österreichischen Commandanten trotz des in Aussicht gestellten Galgens handelten.“¹⁶⁸

Poměry na Broumovsku popisuje Wintera též velmi detailně. Například se rozepisuje o roku 1742 a tlaku Prusů na získání rekrutů vysokého věku, což ve výsledku vedlo k útěku mnoha mužů z této oblasti.¹⁶⁹

Autor neopomíná ani polický klášter, což dodává dílu nemalý význam, neboť studií věnující se tomuto klášteru vzniklo k dnešním dnům jen málo.

Wintera začleňuje celé dílo do historického kontextu a referuje tak nejen o událostech v Praze, ale obecně i o dalších meznících těchto válek (například o událostech v Olomouci či Čáslavi).¹⁷⁰

V úvodu textu píše Wintera, stejně jako v článku o prvních dvou slezských válkách, o významu a částečném publikování diaria opata Fridricha Grundmanna. Wintera chce čtenáře seznámit s obsahem diaria, kdy současně vysvětluje, že diarium není samostatně publikováno s ohledem na intimnost tohoto pramene.¹⁷¹

Samotné vyprávění začíná popisem stavu břevnovského kláštera a předválečnými událostmi. Wintera považuje Grundmannovo působení za období rozkvětu. Za varovné znamení byl považován den, kdy na Broumovsku trávil Fridrich své jmeniny, nedorazil mu popřát nikdo ze Slezska. Později se klér dozvěděl, že to bylo Slezanům zakázáno.¹⁷²

Druhá část knihy pojednává o začátku třetí slezské války. Jednou z významných událostí, jež je ve studii popsána, je desátý duben 1747, kdy v Broumově vypukl požár, kvůli kterému nakonec vyhořel i tamní klášter.¹⁷³ Nedlouho poté nechal opat vyklidit břevnovský klášter.¹⁷⁴ Třetí část je nazvaná „Válečný rok 1758“. V tuto dobu opat pobýval opět u sv. Markéty.¹⁷⁵ Skrze toto

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 38.

¹⁶⁹ *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau*, s. 19-20.

¹⁷⁰ Například na straně s. 35.

¹⁷¹ *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit des 3. Schlesischen Krieges*, in: *Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige* 35, 1914, s. 439.

¹⁷² Tamtéž, s. 441.

¹⁷³ Tamtéž, s. 446.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 447.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 453.

dílo se dozvídáme o na Broumovsku pověstném generálu Laudonovi.¹⁷⁶ Čtvrtá část se věnuje válečnému roku 1759.¹⁷⁷ Pátá část se věnuje roku 1760. U roku 1761 Wintera uvádí, že diarium uvozuje tento rok popisem stavu všech čtyř klášterů štíftu,¹⁷⁸ kdy uvádí jako nejlépe vybavený klášter sv. Markéty, který vypadal stále stejně jako za opata Otmara (1700-1738)¹⁷⁹.¹⁸⁰ Další část obsahuje popis dvou válečných let 1762 a 1763.¹⁸¹ Zajímavý je přepis dopisu, který Wintera do textu vložil, kde opat prosí kvůli tíživé situaci o pomoc a upozorňuje mimo jiné na stav prostého obyvatelstva.¹⁸² Stejně jako v předešlých dvou válkách, ani během této to pro brevnovsko-broumovské opatství nebyly jednoduché časy.

Vyprávěcí styl se neodlišuje od toho předchozího, v tomto díle můžeme vidět jasnou návaznost na práci o prvních dvou slezských válkách. Tímto dílem Wintera uzavírá vyprávění o tomto tématu. Zároveň se jedná o jedinou známou studii, která vyšla roku 1914. Autor stále, jak je u něj obvyklé, využívá poznámkového aparátu a pracuje jak s literaturou, tak s prameny. Rozdílem oproti studii věnující se prvním dvěma slezským válkám je u popisu řeholníků, kde oproti původní studii již neuvádí v poznámce pod čarou medailonky zmiňovaných bratrů. Nejspíš je autor nechtěl uvádět, když je uvedl již v původní studii a počítal pravděpodobně s tím, že čtenář četl i studii předešlou. Může to souviset i tím, že tato studie vycházela jako článek, a tak v něm Wintera nezacházel tolik do detailů jako u samostatného tisku, kde bylo rovněž mnohem více přepisů listin a dalších dokumentů než v kratší článkové verzi.

Na základě tohoto diaria zpracoval i článek *Z války sedmileté*¹⁸³ publikovaný během roku 1903 v Časopise katolického duchovenstva.

¹⁷⁶ Např. tamtéž, s. 455.

¹⁷⁷ Tamtéž, s. 586.

¹⁷⁸ Tamtéž, s. 593.

¹⁷⁹ In: <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (21.4.2022).

¹⁸⁰ Tamtéž.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 598.

¹⁸² Tamtéž, s. 602-603.

¹⁸³ Viz katalog děl, práce č. 31.

Vzhledem k tématu této kapitoly je nutné zmínit studii *Poměr Fridricha II. k náboženství*, publikovaného již roku 1896 v časopise Hlídka.¹⁸⁴ V této studii se Wintera věnuje tématu, který úzce souvisí s knihou *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten Schlesischen Kriege 1740–1746*. Hned v počátku kritizuje postoj některých historiků, jako Preusse, Droysena, Heldena, Kuglera či Archenholze,¹⁸⁵ které označuje za neobjektivní a dále píše: „[...] osobnost krále se jeví více jako mythický, zbožňovaný, hrdina národní, než jako člověk.“¹⁸⁶ Autor ale hned dodává, že se Fridrichovi nedá upřít schopností, nejde to však přenést na celou jeho povahu. Zkreslený pohled na Fridricha vidí Wintera i co se týče právě náboženství. Autor sám tak jasně uvádí, proč tuto studii píše. Zjevně chce uvést věci na pravou míru. V tom případě by ale měl být Wintera objektivní. V této studii sice uvádí fakta, ale citové zbarvení se v textu projevuje. Například ve větě „[...] vztáhl na krásnou tu provincii koruny habsburské lupičskou svou ruku.“¹⁸⁷ Zároveň hned v úvodu studie vymezuje členění své práce, a to na poměr co se týče jednání Fridricha, následně na poměr vzhledem k jeho myšlenkám, a nakonec „[...] dokážeme, že jakés takés přátelství, které král tu a tam ku kněžstvu projevil, bylo jen domnělé a sobecké.“¹⁸⁸

V počátku práce Wintera uvádí místa připadající k Prusku, která byla katolická (a zabývá se též postavením katolíků v Prusku) a naráží tím na to, že jich bylo velmi málo. Opět zde můžeme pozorovat Winterovu zjevnou pečlivost, kdy začíná popisem obecnějšího kontextu, než se pustí přímo do řešené problematiky. Wintera uvádí konkrétní příklady, jak bylo zacházeno s katolíky za slezských válek. Zmiňuje se například o Lehnickém Poli či Třebnicích.¹⁸⁹

¹⁸⁴ Jednalo se o vědecký měsíčník, který pod tímto názvem vydávala Papežská benediktinská knihtiskárna v Brně a vycházel od roku 1896 do 1941. In: Jaromír KUBÍČEK, *Papežská knihtiskárna*, s. 23.

¹⁸⁵ Georg Friedrich Preuss (1864-1914). In: <https://portal.dnb.de/opac/showFullRecord?currentResultId=%22116283408%22%26any¤tPosition=1> (24.4.2022). Johann Gustav Droysen (1808-1884). In: <https://www.britannica.com/biography/Johann-Gustav-Droysen> (24.4.2022). Franz Kugler (1800-1858). In: <https://arthistorians.info/kuglerf> (24.4.2022). Johann Wilhelm von Archenholz (1743-1812) [https://saebi.isgv.de/biografie/Johann_Wilhelm_von_Archenholz_\(1743-1812\)](https://saebi.isgv.de/biografie/Johann_Wilhelm_von_Archenholz_(1743-1812)) (24.4.2022).

¹⁸⁶ Hlídka, s. 561.

¹⁸⁷ Tamtéž, s. 563.

¹⁸⁸ Hlídka, s. 561.

¹⁸⁹ Tamtéž, 565.

Skrze zpracovávání Grudmannova diaria a pečlivou prací s dalšími prameny i literaturou vznikly z Winterova pera důležité studie pro poznání tohoto dějinného období, zejména z hlediska dějin benediktinů a regionálních dějin Broumova.

5.4 O životě vybraných osobností církevních i světských

Wintera zpracoval několik životních medailonků významných osob napříč různými odvětvími, jež budou v této kapitole rozebrány. Do této skupiny byl nakonec zařazen i jeden nekrolog,¹⁹⁰ který je věnován páteru Athanasiu Wolfovi, členu cisterciáckého řádu, o němž Wintera psal jako o mladém talentovaném kolegovi, který odešel příliš brzy.¹⁹¹

Wintera ve zkratce popisuje celý Wolfův život. Do Winterova zájmu se nejspíše dostal skrze svůj původ, neboť pocházel ze soukenické rodiny, narodil se v Broumově a zároveň vystudoval místní klášterní gymnázium. Wolf působil v klášteře v Oseku, kde je jeho práce popsána následovně:

„Ganze Tage brachte der junge Cleriker in der Klosterbibliothek zu, lesend, ordnend, sammelnd, schaffend; oft dass er auch während der theologischen Studienzeit in Leitmeritz, in Gedanken versunken, über einen Stoff nachsinnend, den er sich rasch zu notieren pflegte; oft arbeitete er tief in die Nacht hinein, unermüdllich, mit eiserner Geduld.“¹⁹²

Dále autor podává výčet nejvýznamnějších Wolfových prací. Nejdříve Wintera vyzdvihuje Wolfovi básně, poté přechází k prozaickému dílu. Jako hlavní práci Wintera popisuje nedokončené dílo, a to slovník nářečí:

„A. Wolf hatte nämlich den äusserst kühnen Plan gefasst, ein Wörterbuch der Mundart zu verfassen, welche im Braunauer Ländchen gesprochen wird;

¹⁹⁰ Viz katalog děl, práce č. 7.

¹⁹¹ *Nekrolog*, s. 447.

¹⁹² Tamtéž.

diese Arbeit ist denn auch, freilich unter ungeahnten Schwierigkeiten bis zum 100.“¹⁹³

Tato informace by zároveň mohla být jedním z důvodů, proč se Wintera o Wolfa tolik zajímal, neboť existence takového díla dodnes Broumovsku chybí.

Na závěr nekrologu autor stručně uvádí důležité mezníky Wolfova života, jako například složení řeholních slibů či vysvěcení na kněze. Wintera píše o plicních problémech, které Wolfa sužovaly, což je o to smutnější, když vezmeme v potaz, že Wintera nakonec ze světa odchází kvůli chronické nemoci, jež se ho držela několik let, a i přesto, že žil o mnoho let déle než páter Athanas Wolf, který zemřel v šestadvaceti letech.

Do této skupiny děl se promítá Winterův zájem o filosofii, školství a pedagogiku. Toho je příkladem článek o Ellen Keyové, pedagožce a bojovnici za práva žen. I přesto, že se jedná pouze o poměrně krátký článek v *Christliche Schul- und Elternzeitung*,¹⁹⁴ jedná se o dodnes nadčasové dílo, neboť i po více než sto letech od jeho publikování, stále nebyl Keyové věnována dostatečná pozornost.

Zájem o severovýchodní Čechy se projevil například i v článku *Pražský lékař [Jan Maxmilián z Peytersperků] poustevníkem v teplických skalách*.¹⁹⁵ Z něj dovidáme, že Jan Maxmilián si byl blízký s břevnovskými benediktiny, a nakonec svého jediného syna poslal do tohoto kláštera.

Z osobností světských neunikl Winterovi také broumovský purkmistr Jan Nepomuk Linde či vybraní filosofové. Článek publikovaný v týdeníku *Volksbote*¹⁹⁶ publikoval pod tajemným názvem *Hat Schiller in Breslau einen Doppelgänger gehabt?*¹⁹⁷ a druhý článek pojednávající o Hugo Grotiovi a Leibnitzovi pod titulkem *Zwei Philosophen als Anwälte irenischer Bestrebungen*.¹⁹⁸

¹⁹³ Tamtéž, s. 448.

¹⁹⁴ Viz katalog děl, práce č. 40.

¹⁹⁵ Viz katalog děl, práce č. 42.

¹⁹⁶ Jednalo se o periodikum vycházející v letech 1907 až 1938, přičemž do roku 1925 vycházel v Hostinném na Trutnovsku. In: Zuzana RENNEROVÁ, *Historie vydávání německých novin na Trutnovsku v letech 1938-1945*, Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova, rigorózní práce, Praha 2014, 227 s., s. 152.

¹⁹⁷ Viz katalog děl, práce č. 72.

¹⁹⁸ Viz katalog děl, práce č. 76.

Mezi osobnostmi se Wintera nejvíce zajímal o osudy životy církevních hodnostářů. Kromě životu křešovského opata Bernarda Rosy, jehož během působení v Křešově zastihla třicetiletá válka, věnoval pozornost i břevnovskému opatovi Wolfgangu Selendrovi, který působil v době stavovského povstání v Broumově, či Martinovi Klavemu, též z Křešova. Všechny osobnosti však mají jedno společné; těmto lidem dodnes nebyla věnována náležitá pozornost, případně se omezuje na lokalitu působení daných osob. Například Bernarda Rosu nalezneme ve studiích polského původu, ale v Čechách nikoli.¹⁹⁹ Lze konstatovat, že v centru Winterova zájmu byly osobnosti zásadní svým dílem či významem pro region Broumovsko, církevní dějiny či školství.

5.5 Prameny a jejich rozbor

Wintera publikoval několik prací zaměřených na analýzu pramenů. Celé jeho dílo je založené na pečlivé znalosti archiválií, vydal však i pár samostatných pramenných rozborů, jako například v článku *Ein kulturhistorischer Fund aus dem XIV. Jahrhundert*.²⁰⁰ V úvodu Wintera píše, že při bádání archivu pražské metropolitní kapituly narazil Josef Emler na fragment inventáře břevnovského kláštera z počátku patnáctého století. Dále Wintera vysvětluje, že hodnota pramene je jak v jeho stáří, tak v tom, že se zabývá současně několika místy zároveň (například farnost Nezamysl). Kromě Břevnova pramen obsahuje i soupisy probošství Broumov a Police nad Metují.²⁰¹ Wintera svědomitě popisuje, jaké položky jsou v inventáři vyčteny a spolu s tím upozorňuje na to, že začátek inventáře chybí. Dedukuje ale, že se zřejmě jednalo o popis knihovny, neboť výčet knih skončil na začátku fragmentu.²⁰²

Po knihách následuje výčet listin, přičemž Wintera uvádí, že Emler jich spočítal na 400 a rozdělil je na dokumenty vydané klášteřem a na ty, který klášter

¹⁹⁹ Například Henryk DZIURLA – Kazimierz BOBOWSKI, *Krzeszów uświęcony łaską*, Wrocław 1997; Stanisław JUJEZCKA – Henryk GERLIK – Waldemar KÖNIGHAUS, *Katalog duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na podstawie ksiąg święceń biskupów wrocławskich. 1650-1810/1812*, Wrocław 2014.

²⁰⁰ Viz katalog děl, práce č. 2.

²⁰¹ Tamtéž, s. 92.

²⁰² Tamtéž s. 93.

obdržel jako příjemce.²⁰³ Autor uvádí několik příkladů, jaké materiály jsou ve fragmentu uvedeny, mimo jiné i potvrzení zakládací listiny břevnovského kláštera, kdy originál má být připojen ke zlaté bule Přemysla Otakara I. Zajímavá je i Winterova poznámka pod čarou, kde píše:

„Die Existenz dieser wichtigen Bulle, welche die kirchliche Confirmation der Břevnover Stiftung (die Besitzungen nur im Allgemeinen) und in den daneben ausgesprochenen Privilegien den ersten canonischen Rechtsgrund zu dem Vorränge Břevnov über die andern späteren Benedictinerklöster [...] enthält, ist somit ausser allen Zweifel gesetzt. Leider ist sie in Folge irgend eines Versehens der Abschreiber mit einer falschen Angabe der Regierungsjahre Papst versehen, was den willkommen Grund zur entschiedenen Leugnung ihrer Echtheit abgegeben hat. [...]“²⁰⁴

Tuto část poznámky považuji za zvláště důležitou, neboť zde můžeme pozorovat, že Wintera si je vědom problematiky otázky pravosti minimálně u této břevnovské listiny.²⁰⁵

Dále fragment obsahuje výčet předmětů, jako obrazy, nádoby atp.²⁰⁶ Po Břevnovu inventář uvádí soupis fary v Nezamysli, Kostelci, probošství v Polici nad Metují, Broumova, fary v Chcebuzi a fary v Bříství.

Článek obsahuje výčet nejvýznamnějších knih, které fragment obsahuje. Za nejdůležitější knihy Wintera považuje ty, které byly určeny k duchovnímu čtení nebo jako pomocné knihy při kázání.²⁰⁷ Nakonec upozorňuje na další zajímavé položky, kupříkladu na „*Chronica Bohemorum*“.²⁰⁸ U tohoto výčtu dodává větu: „Natürlich sind alle diese Sachen von Benedictinerhand geschrieben gewesen, wie

²⁰³ *Ein kulturhistorischen Fund*, s. 93.

²⁰⁴ Tamtéž.

²⁰⁵ Dnes existuje již mnoho studií zabývajících se tzv. „břevnovskými falzy“, například František MUSIL, *Kolonizace Policka a Broumovska a břevnovská klášterní falza*, *Historická geografie* 42, 2016, č. 2, s. 137–168.; Josef ŠRÁMEK, *Břevnovská listinná falza a počátky osídlování Broumovska pohledem současného dějepisce*, in: J. Růžička, *Dějepis kláštera břevnovského*, s. XXXIII–XLV.

²⁰⁶ *Ein kulturhistorischer Fund*, s. 94.

²⁰⁷ Tamtéž, s. 95.

²⁰⁸ Tamtéž, s. 96

hie und da der angeführte Name des Schreibers angibt.“²⁰⁹ Celý článek je zakončen informací o poznámkách, které mají být v antifonářích, knihách hymnů a graduálech.

5.6 K církevním dějinám

Wintera nepsal pouze o břevnovském a broumovském klášteře. Důkazem může být například článek *Paměti kláštera kladrubského z doby předhusitské*.²¹⁰

Každopádně jednou z Winterových zásadních prací je *Die Culturhätigkeit Břewnov's in Mittelalter*.²¹¹ V této studii Wintera vyzdvihuje váhu benediktinského mnišství:

„Die Regel St. Benedicts als die glücklichste Vereinigung inniger Gottergebenheit mit dem praktischen Arbeitsprincipe muss unter die mächtigsten Hebel der Cultur Europas gezählt werden.“²¹²

Wintera dále zdůrazňuje, že tématu benediktinské kultury chybí jak literatura, tak výuka o ní.²¹³ Autor se zde zaměřuje na Břevnov od desátého století až do tehdejší současnosti. Rozebírá zde nejen misijní činnost benediktinů, ale i jejich vztah k italskému umění. O skoro deset let později vznikla studie podobného rázu, jež ji co do obsahu překonala.

Řeč je o *Stift Brauanu und Dienste Kultur*,²¹⁴ jedné z nejzásadnějších Winterových prací. V úvodu Wintera zmiňuje následující: „Dieser Beitrag ist ob der mangelnden Quellen bescheiden genug und will durchaus nicht als erschöpfende Arbeit aufgefasst werden.“²¹⁵ Tento výrok do současnosti zajímavě uzrál, neboť po Winterovi se takto systematicky nikdo kultuře broumovského štitu nevěnoval. Zabývá se stejně jako v případě Břevnova obdobím od počátku štitu až

²⁰⁹ Tamtéž, s. 96.

²¹⁰ Viz katalog děl, práce č. 24.

²¹¹ Viz katalog děl, práce č. 12.

²¹² Tamtéž, s. 22.

²¹³ Tamtéž.

²¹⁴ Viz katalog děl, práce č. 36.

²¹⁵ Tamtéž, s. 5.

do své současnosti. I zde zmiňuje počátky benediktinů v Čechách a rozebírá zde namísto misijní činnosti činnost kolonizační, a tak se neomezuje tato práce pouze na Broumov samotný, ale zmiňuje i Polici nad Metují, přičemž polickému šiftu věnuje celou menší kapitolu „*Sociales Wirken des Stiftes Politz*“.²¹⁶ Tato studie je tím pádem přínosná i pro dějiny polického kláštera, kterému do dnešní doby nebyla věnována přílišná pozornost. Ve studii nechybí ani zásadní reálie, jako vymezení hranic broumovského šiftu. Za hlavním úspěchem benediktinské kolonizace v Broumově vidí Wintera angažovanost břevnovského opata v přemyslovské politice.²¹⁷

V recenzi tohoto díla o Winterovi píše Antonín Podlaha: „Přitom nezamlčuje, že klášter Broumovský poněmčil okolí své německými přistěhovalci.“²¹⁸ O tom Wintera sice skutečně píše,²¹⁹ jedná se ale o hezkou ukázkou toho, jak otázka němčiny v českých zemích i na počátku dvacátého století stále rezonovala, když Podlaha zvládl tuto poznámku vmísit do malé recenze o jednom odstavci.

Wintera označuje za období rozkvětu panování opata Bavora z Nečtin, přičemž vyzdvihuje zejména jeho stavební práce, mimo jiné za Bavora vznikl gotický portál polického klášterního kostela, který tam stojí dodnes. Wintera v práci nevynechal ani vzdělávací činnost benediktinů na Broumovsku, kde popisuje její vývoj od farní školy po gymnázium a zmiňuje i významné studenty školy, například Arnošta Pardubic.

Přesto, že je práce pojatá jako kulturní dějiny, můžeme říct, že se v podstatě jedná o oslavu broumovského a polického kláštera, přičemž je zde vyzdvihován zejména historický přínos těchto klášterů. Pod pojmem kultura zahrnuje Wintera i duchovní péči.²²⁰ Velká část pozornosti je věnována též stavebnímu umění. Zájem je věnován i gymnáziu či základní škole. I zde tím pádem můžeme pozorovat Winterův zájem o vzdělávání. Studie obsahuje i kapitolu s názvem

²¹⁶ *Stift Braunau*, s. 13-14.

²¹⁷ *Tamtéž*, s. 10.

²¹⁸ In: *Stift Braunau und dienste Kultur... Laur. Wintera*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 1905, č. 7-8, s. 731.

²¹⁹ *Stift Braunau*, s. 11.

²²⁰ *Stift Braunau*, kapitola „*Im Dienste der Religion*“, s. 31-34.

„Wissenschaftliche Vertreter des Stiftes“,²²¹ jež obsahuje přes sto stručných životopisných medailonků Winterou vybraných významných osob, mezi kterými najdeme například Johanna von Hohenhau (zemřel 1486),²²² Wolfganga Selendra z Prošovic (zemřel 1619)²²³ či Matouše Ferdinanda Sobka z Bílenberka (zemřel 1675).²²⁴ I když je často u osoby uvedena jen jedna věta, jedná se o unikátní soupis významných osobností s vlivem pro broumovský klášter. Na závěr článku vypsál Wintera další medailonky a tentokrát popsal přes sto významných studentů klášterního gymnázia. Obě poslední zmíněné kapitoly se liší pouze tím, že první jsou seřazené chronologicky a druhé abecedně. Studie končí tabulkou s údaji o počtu profesorů a žáků na gymnáziu od roku 1780 do roku 1874.²²⁵ V závěru studie píše:

„So steht denn unerschütterlich fest, dass die Benediktiner von Braunau jederzeit mitgearbeitet haben an den Segnungen der Civilisation, die in so reichem Masse von den mannigfachen Institutionen der christkatholischen Kirche ausgegangen sind.“²²⁶

Wintera tak vidí v benediktinech důvod k vzestupu Broumovska jako takového, kdy se práce benediktinů promítla v Broumově, Polici a okolních vesnicích jak kulturně, tak vzdělávací činností, uměním, architekturou a v neposlední řadě nábožensky.

Popisem historie břevnovského a broumovského kláštera ale Wintera neskončil. Věnoval se i sázavskému klášteru v článku *Eine Stätte Benediktiner-Cultur (Kloster Sazawa in Böhmen)*,²²⁷ přičemž se očividně tomuto klášteru

²²¹ *Stift Braunau*, s. 52-70.

²²² *Stift Braunau*, s. 52.

²²³ Tamtéž, s. 53.

²²⁴ Tamtéž, s. 55.

²²⁵ Tamtéž, s. 82-83.

²²⁶ Tamtéž, s. 83.

²²⁷ Viz katalog děl, práce č. 13.

věnoval, neboť, jak sám napsal v úvodu, to původně byl třetí benediktinský klášter u nás.²²⁸

Wintera se nezabýval pouze kláštery „svými“, benediktinskými, ale i dalšími, kupříkladu cisterciáckým klášterem v Lubiąż. Pojednává zde o pramenech a podrobuje je kritice a současně některé listiny označil jako falza.²²⁹ V článku chronologicky popisuje historii skrze jednotlivé opaty kláštera a vyzdvihuje jeho historickou a architektonickou hodnotu.

Wintera napsal například několik článků o Wahlstattu, dalším benediktinském klášteře. Na tento klášter nahlížel z trochu jiné perspektivy, více než kulturní dějiny ho totiž zajímal klášter po stránce hospodářské.²³⁰

5.7 Z historie Broumovského regionu

Valná většina Winterových prací se zabývala Broumovskem. Není divu, že známější z těchto děl jsou dodnes v regionálních pracích citovány, protože Winterovo dílo je stále relevantní a není ani zdaleka překonáno. I přes historický význam Broumova zde totiž stále není dostatek monografií pojednávající o historii Broumova a okolí. Wintera však otvírá z dějin tohoto výběžku nedaleko polských hranic hned několik témat a množství těchto prací je skutečně rozsáhlé. Většina z nich ale není dnešní veřejnosti známá.

Již v roce 1891 byla ve Vrchlabí otištěna brožura *Geschichte des „Stern“*.²³¹ Původně se jednalo o článek, který vydal v knižním vydání na pouhých sedm stran. O publikaci byl zjevně zájem, když vyšla i malý počet stran. Wintera v ní krátce popisuje umístění hvězdy a její historii. Dnes najdeme několik zpracování dějin Hvězdy,²³² nejedná se ale o publikace ryze odborné. Tento nevelký příspěvek s poznámkovým aparátem tak dodnes můžeme řadit ke kvalitně zpracovaným dějinám Hvězdy do konce devatenáctého století.

²²⁸ *Eine Stätte Benediktiner-Cultur*, s. 556.

²²⁹ *Leubus in Schlesien*, s. 502.

²³⁰ Viz *Des Stiftes Wahlstatt wirtschaftliche und Industrie-Unternehmungen im Dienste des Staates*, in: *Schlesische Volkszeitung* 39, 1907, č. 413, s. 2-3, 5.

²³¹ Viz katalog děl, práce č. 6.

²³² Například František JANEČEK, *Hvězda v Broumovských stěnách*, Police nad Metují 2010; Bohumír PROKOP – Jiří KOTALÍK – Pavel SÚVA, *Broumovská skupina kostelů*, Verněřovice 2007.

Wintera psal o broumovských dějinách cechovních, kulturních, lucemburské doby, čarodějnických procesů, husitských válek či o historii broumovského archivu. Tato rozličná témata mají společná zejména práci s prameny. S ohledem na používané prameny a časté kulturně historické zaměření je možné předpokládat, že k realizování těchto studií Winterovy posloužily prameny z broumovského archivu, jehož obsah máme pečlivě popsany v článku *Archiv města Broumova*, otištěném roku 1898 v Českém časopise historickém. Zároveň zde vidíme důkaz Vavřincova zájmu o kulturní dějiny a dějiny památek, což nejspíše podnítilo jeho vstup do konzervátorské sekce.²³³ Podobný článek publikoval Wintera v roce 1907 i v němčině – *Über das Braunaer Stadtarchiv*,²³⁴ který vyšel při příležitosti tří stalet nejstarší městské knihy v Broumově, pocházející z roku 1407.²³⁵ K památkám sepsal Wintera i článek *Historische Denkmale in Braunau i. B. und Umgebung*,²³⁶ u něhož je Wintera přímo označen jako konzervátor. V tomto článku postupně popisuje ve stručnosti opět broumovský archiv, dále listinu o kovové špičce na hřbitovním kostelíku,²³⁷ soukromé knihovně Eduarda Langerera a heřmánkovické kronice z let 1698-1732.²³⁸

V článku *Výslech dobrodružného lancknechta v Broumově roku 1615*²³⁹ uvádí, že čerpal z německy psaných městských knih. Broumovsko si totiž nese své jazykové specifikum, a to zvláštní německý dialekt projevující se slovem i písmem, a to slezskou němčinu, kterou se na Broumovsku hovořilo.²⁴⁰ Přezdívá se jí též broumovská němčina.

Tím se dostáváme k dílu, kde Wintera věnoval pár stran právě zmíněnému nářečí na Broumovsku. Jedná se zároveň o jednu z jeho nejdůležitějších a

²³³ Viz kapitola č. 3.

²³⁴ Viz katalog děl, práce č. 59.

²³⁵ Tamtéž.

²³⁶ Viz katalog děl, práce č. 80.

²³⁷ *Historische Denkmale in Braunau i. B. und Umgebung*, in: Mitteilungen der dritten (Archiv-) Section VIII, Wien 1911, s. 89. V originále se jedná o termín „Turmknopf“.

²³⁸ Jedná se o kroniku školmistra Martina Rothera, dnes uložené v Národním muzeu. In: Štěpán GILAR, *Kronika Martina Rothera, školmistra v Heřmánkovicích, jako pramen pro regionální dějiny*, in: Stopami dějiny Náchodska 8, 2022, s. 99-114., s. 99.

²³⁹ Viz katalog děl, práce č. 15.

²⁴⁰ Broumovské mluvě se věnuje například Alban Julius PRAUSE, *Die Laute der Braunaer Mundart*, Richenberg 1927; či Willi KNOBLICH, *Die Braunaer Mundart*, Forchheim 1980.

nejznámějších knih, a to *Braunauer Heimatkunde*, vydané roku 1894 v Broumově vlastním nákladem. Jedná se zároveň o Winterovu práci co do rozsahu nejdelší, neboť čítá celých 244 stran. Kniha je rozdělena na čtyři hlavní textové části, a to: Geschichtsbild;²⁴¹ Allgemeine Beschreibung des deutschen Schulbezirkes Braunau; Topographische Beschreibung der Ortschaften; a Anhang. V první, historické části, sleduje Wintera dějiny Broumovska od nejstarších počátků do tehdejší současnosti. Jedná se o nejdelší část, která čítá na sto třináct stran. Celek je rozdělen na část A před příchodem Němců a na část B, jež pojednává o událostech po jejich příchodu, přičemž část A má pouze čtyři strany. Část B se dále dělí na čtyři hlavní části: I. Bis zu den Husitenkriegen; Von den Husitenkriegen bis 1620; III. Vom 30jährigen Kriege bis Maria Theresia; IV. Von Maria Theresia bis auf unsere Zeit. V tomto díle Wintera očividně čerpal ze svých nasbíraných poznatků a studií.²⁴² Zcela novým je v jeho díle zájem o jazykovou stránku Broumovska, který se objevuje ve druhé části knihy v podkapitole „Bewohner“, kde jsou podkapitoly „Sprache“ a „Mundart“. Rozebírá tak slezskou němčinu, která, jak sám uvádí, je podskupinou hornosaského dialektu a jedná se o přechod mezi hornoněmeckým a dolnoněmeckým nářečím.²⁴³ Pojednává o původu nářečí a věnuje se i původu německých osadníků:

„Über die Herkunft der deutschen Ansiedler sind wir durch Urkunden nur dürftig unterrichtet, zumeist werden Flamländer und Franken genannt.“²⁴⁴

Vyslovuje také domněnku, že:

„[...] die schlesische Mundart keine ursprüngliche und selbständige ist, sondern eine ziemlich spät entstandene Mischung von ober und niederdeutschen, sowie slavischen Elementen darstellt. Uns manchen Sitten

²⁴¹ Tato část je vydána jako samostatná kniha pod titulem: *Geschichtsbild der Stadt Braunau*, Braunau 1894.

²⁴² Ostatně to je zmíněno i v úvodu této knihy.

²⁴³ *Braunauer Heimatkunde*, s. 179.

²⁴⁴ Tamtéž.

und Gebräuchen, aus Resten uralten Glaubens und Aberglaubens, aus dem Vorkommen der fränkischen Hufe, aus der Anlage unserer Dörfer und Höfe gewinnen wir die Überzeugung, dass bei und das fränkische Element überwog und durch seine Menge die flämischen Dialekte zurückgedrängt und weniger kenntlich gemacht hat.“²⁴⁵

Následně v textu Wintera porovnává ve třech sloupcích podobu franckého, broumovského a „ober a niederdörfish“.²⁴⁶ V této posloupnosti uvádí několik vět pro srovnání, na ukázkou zde uvedu alespoň první větu:

„Der Hoannes it a Moan g'wa, wenn dar ze viel tronka (g'stuffa) g'hot hot, so hot er Ölles doppelt g'sahna.“ [francký dialekt]; „Dr Hons is a Mon gewast, wenn a zo viel getronka (gesoffa) hotte, hot a Olls doppelt gesahn.“ [broumovský dialekt]; „Dar Honns is a Mon gewast, wenn dar zoviel getronka (g'soffa) hotte, hot a Olls toppelt gesahn (gesain).“ [ober a niederdörfish].²⁴⁷

Dále v textu uvádí příklady z fonetiky, slabikáře, slovtvorby a ohýbání slov. I přesto, že kapitoly o mluvě a jazyce čítají dohromady jen jedenáct stran, Wintera na nich přehledně shrnul náležitosti tzv. „broumovské němčiny“. V díle píše i o otázce náboženské, přičemž uvádí, že jiného, než katolického vyznání je jedno procento obyvatel.²⁴⁸

Věnuje se ale i menším časovým obdobím z dějin Broumova. Jednou z těchto prací je *Braunau zu Zeit des Hussitkrieges*,²⁴⁹ jež byla publikována v periodiku

²⁴⁵ Tamtéž, s. 180.

²⁴⁶ Wintera uvádí, že srovnání vytvořil na základě dvou publikací, a to A. GUTBIER, *Deutsches Sprachbuch als Grundlage des vergl. Sprachunterrichtes*, Augsburg 1853; Anton PETER, *Volksthunliches aus Osterr. Schlesien*, III. Band, Troppau 1873.

²⁴⁷ *Braunauer Heimatkunde*, s. 180.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 190.

²⁴⁹ Viz katalog děl, práce č. 38.

Eduarda Langer *Deutsche Volkskunde aus dem östlichen Böhmen*.²⁵⁰ Dalším takovou je *Zur Geschichte Braunaus in der Zeit der Luxemburger*, vydáno v téže periodiku.²⁵¹ V úvodu tohoto článku je zmíněno, že může být bráno jako volné pokračování článku *Die ersten Anfänge des Benediktinerstiftes Braunau in Böhmen*.²⁵² Tento text Wintera začíná řádky:

„Aus der Vergangenheit dieses unter die bedeutenderen Klöster der Monarchie zu zählenden Stiftes ist noch verhältnismässig wenig in die Oeffentlichkeit gedrungen. Ursache ist nicht so sehr der Mangel an Bearbeitungen der vorhandenen Quellen, als vielmehr die Lückenhaftigkeit und Zerstretheit der letzteren und wohl auch der gewiss löbliche Grundsatz, mit Erstlingsarbeiten nicht hervortreten zu wollen.“²⁵³

Wintera tuto myšlenku vyslovil roku 1901 a stále je svým způsobem aktuální. I přes narůstající zájem o dějiny Broumova a jeho kláštera stále chybí podrobnější zpracování dějin tohoto štiftu. U této, jako u dalších Winterových prací, můžeme sledovat, že popisuje dějepisnou linku skrze působení jednotlivých břevnovsko-broumovských opatů. Své vyprávění autor ukončuje za opatování Theodoricha, který byl opatem v letech 1332-1336.²⁵⁴ Studie o Lucemburcích začíná popisem roku 1336. Dva výše zmíněné články tak na sebe skutečně chronologicky navazují. Zde popisuje události od opata Předbora z Chroustoklat (opatem 1336-1351/60)²⁵⁵ po období opata Siegfrida (opatem 1409-1419).²⁵⁶

Nejrozsáhlejší sbírku tematických prací k Broumovsku tvoří příspěvky zaměřené na specifitější témata. Mezi rozsáhlejší z nich patří *Geschichte der*

²⁵⁰ Toto periodikum vycházelo v letech 1901-1913. Srov. Eva VODOCHODSKÁ, *Eduard Langer (1852-1914): Otec Orlických hor*, Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 101 s., diplomová práce, s. 49.

²⁵¹ Viz katalog děl, práce č. 55.

²⁵² Viz katalog děl, práce č. 29.

²⁵³ Tamtéž, s. 320.

²⁵⁴ Viz <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (kontrola 7.4. 2022)

²⁵⁵ Tamtéž.

²⁵⁶ Tamtéž.

protestantischen Bewegung in Braunau.²⁵⁷ V tomto ve výsledku více jak šedesát stran dlouhém článku se rozepisuje o použitých pramenech, kdy vycházel z archivu kláštera v Rajhradě, archivu města Broumova a z břevnovského archivu. V článku Wintera sleduje období od počátku protestanství v Broumově do roku 1618. Zde se tak stále promítá Winterův zájem o období právě kolem roku 1618. Je zde ale i mnoho drobnějších článků, které na základě pramenů zpracovávají menší historická témata. Prvním takovým je *Aus der alten Braunauer Tuchmacherzunft*,²⁵⁸ kde přibližuje historii soukenictví v Broumově od počátků, jež klade do třináctého století, až do období opata Tomáše Sartoria (opatem 1663-1700).²⁵⁹ V úvodu tohoto článku píše:

„Die Braunauer Tuchmacherei wäre es wert, Gegenstand einer Monographie zu sein; die nachstehenden Zeilen mögen als keine kleine Vorarbeit hierzu, angesehen werden.“²⁶⁰

Tuto myšlenku Wintera vyslovil již v roce 1893, kdy článek vyšel, avšak taková práce dodnes neexistuje. V článku *Zwei Hexenprocesse in Braunau*²⁶¹ Srovnává počet čarodějnických procesů se zahraničím a k Česku uvádí:

„Auch in Böhmen sind hie und da Hexenprocesse vorgekommen, jedoch in bedeutend geringerer Zahl und in viel milderer Form als in den gennanten, meistens protestantischen Ländern. Urkundliche Sicherheit über Hexenprocesse aus Böhmen besitzen wir verhältnissmässig nur eine geringe.“²⁶²

²⁵⁷ Viz katalog děl, práce č. 8.

²⁵⁸ Viz katalog děl, práce č. 84. Winterův příspěvek k soukenickému cechu byl využit v diplomové práci: Veronika VÍTKOVÁ, *Proměny textilního průmyslu na Broumovsku*, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha 2009, 91 s.

²⁵⁹ Viz <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (kontrola 7.4. 2022)

²⁶⁰ *Aus der alten Braunauer Tuchmacherzunft*, in: *Riesengebirge in Wort und Bild* 13, č. 1-2, 1893, s. 20.

²⁶¹ Viz katalog děl, práce č. 14.

²⁶² *Zwei Hexenprocesse*, s. 285.

Popisuje případ údajné čarodějnice Evy, jejíž proces se konal v dubnu 1617. Článek obsahuje i citaci výslechu svědků, kteří vypověděli o údajných činech Evy. Podobného rázu je i již zmíněný článek *Výslech dobrodružného lancknechta v Broumově roku 1615*, který taktéž čerpá z výslechu, který v tomto případě podal zadržený Jiří Dimter. Jedná se o první z Winterových příspěvků do periodika *Český lid*.²⁶³ Wintera na necelých pěti stranách popisuje, co vypověděl zloděj Jiří Dimter po zadržení na jaře roku 1615 předtím, než byl téhož roku popraven. Autor sám uvádí, že čerpal z německy psaných městských knih, přičemž Dimter podle zápisů vypověděl šestého a sedmého března o svých nechvalných činech zčásti dobrovolně, zčásti při uplatnění útrpného práva.

Obzvláště zajímavá je poslední část výpovědi, kdy Dimter popisuje pověřivé rituály, které kdy vykonal. Můžeme se tak například dozvědět, co udělat pro silné koně:

„[...] dobře působí koňská srst vzatá s pravé nohy koňské; dá se do nového hrnce, v němž jest řeřavé uhlí, a přikryje novou pokličkou; z tohoto hrnce pak se koně podkuřují a dostanou pěkný vzhled, štíhlost a jasné oko.“²⁶⁴

Zvláště podrobnými popisy rituálu se tak jedná o opravdu zajímavou výpověď, proto ji nejspíše Wintera zpracoval na samostatný článek.

Dalším z časopisu *Český lid* je článek *Věštby sedlského synka z Broumova ve stol. XVIII*.²⁶⁵ V článku Wintera popisuje sedlského synka jako „lidového proroka“, Michaela Tölka, narozeného roku 1730 v Šonově. Zde můžeme pozorovat, že Wintera nezpracovával pouze archivní prameny, ale pracoval i s lidovou slovesností. O šonovských obyvatelích v úvodu Wintera říká:

²⁶³ Časopis *Český lid* vycházel již od roku 1893, více o periodiku viz <https://ceskylid.avcr.cz/> (30.3.2022).

²⁶⁴ *Výslech dobrodružného lancknechta*, s. 387.

²⁶⁵ Viz katalog děl, práce č. 23.

„Ve vsi Šonově u Broumova byli a jsou odjakživa výstřední lidé. Kdykoli bylo povstání selské, kdykoli podnikal lid pokusy k osvobození nebo projevy jiného druhu, vždy byli Šonovští nejprchlejšími a nejneústupnějšími, tak že častěji svým soudruhům věc jinak spravedlivou pokazili; dnes na př. v této vsi, jediné v celém okrese, přechovává se nejen spiritismus, ale podivná ona, zde velmi zarytá sekta Anabaptistů, jež od století XV. v Německu se potlouká a z Německa sem přenesena byla.“²⁶⁶

Tato ukázka odráží Winterův vztah k protestanskému vyznání, kdy napříč jeho dílem můžeme vidět věrnost katolické víře. Wintera cituje prorokovy věštby a odkazuje se na rukopis šonovské rodinné kroniky.²⁶⁷ Věšteg je celkem čtyřicet sedm, jsou mezi nimi jak věštby z domácího prostředí, tak věštby s mezinárodním přesahem. Pro domácí prostředí si uveďme příkladem věštku číslo čtrnáct, jež říká:

„Až se bude věž klášterní po třetí zvyšovati, ztratí sv. benediktini svou moc a budou odstraněni, a až branou pojedou koňmo z města, budou ještě poroučeti. Vrchnost broumovská dostane se opět do rukou knížecích.“²⁶⁸

Jak dnes již víme, k tomu nikdy nedošlo. Věštkba s přesahem za naše hranice je kupříkladu ta s číslem čtyřicet šest: „V Nazaretě v zemi zaslíbené vystaví křesťanské město, jež bude v objemu míti 4 míle.“²⁶⁹

Věštkby jsou to skutečně rozličné. To poukazuje na to, že Wintera se prameni věnoval i na úkor jeho historické výpovědní hodnoty, protože ho shledal zajímavým. Spolu se zájmem o jazyk a další náležitosti můžeme pozorovat Winterův komplexní zájem o Broumovsko a jeho obyvatele, nejen historicky, ale i kulturně.

²⁶⁶ *Věštkba sedlského synka*, s. 453.

²⁶⁷ Tamtéž, s. 453.

²⁶⁸ Tamtéž, s. 454.

²⁶⁹ Tamtéž, s. 455.

Wintera zpracoval i na Broumovsku poměrně známou pověst, a to *Pověst o pohanské panně*, která vyšla roku 1900 taktéž v Českém lidu.²⁷⁰ Jedná se o pověst o věnci, která měla neznámá panna na znamení odvrácení se od pohanství pověsit v roce 1071 v hřbitovním kostelíku v Broumově. Pokud by se někdo pokusil věnec ukrást, měl ho postihnout trest.²⁷¹ Wintera zde zmiňuje:

„Z historických pramenů však bezpečně víme, že sice v IX. století zde kostelík (český) stál, [...] že však několikrát vyhořel a posledně r. 1450 ve tvaru nynějším postaven jest.“²⁷²

Winteru tato pověst zajímala nejspíše právě její vazbou na hřbitovní kostelík, o kterém se Wintera zmiňuje například dopise Komisi pro ochranu památek.²⁷³ Pověst také komparuje s podobnou pověstí v Kladsku.

Z těchto menších témat Wintera vydal příspěvek *Der Braunauer Meteorfall in Jahre 1847*,²⁷⁴ kde podrobně popisuje okolnosti této události a další nakládání s meteoritem. V této studii se intenzivně odkazuje na profesora Dimtera, vyučujícího na broumovském gymnáziu. Jedná se o jedinou práci od Wintery, která se věnuje popisu přírodního jevu.

Zajímavým je i článek *Novokřtěnci na Broumovsku*,²⁷⁵ vydaného roku 1910. V tomto článku se věnuje anabaptismu. Wintera o anabaptistech píše:

„Všichni tito blouznivci, jichž bylo jako hub po dešti, zavrhovali mezi jiným též učení o hříchu dědičném a následovně křest dětský, pravíce, že apoštolové nikoho nekřtili, kdo nebyl dostatečně vyučen a dokonale věřící,

²⁷⁰ Viz katalog děl, práce č. 26. Pověst o pohanské panně patří mezi dodnes vyprávěné broumovské pověsti, najdeme ji například v publikaci: Eva KOUDELKOVÁ, *Pověsti z Broumovska*, Liberec 2000, s. 14.

²⁷¹ *Pověst o pohanské panně*, s. 207.

²⁷² Tamtéž.

²⁷³ Viz kapitola č. 3.

²⁷⁴ Viz katalog děl, práce č. 50.

²⁷⁵ Viz katalog děl, práce č. 78.

že tedy křest nemluvněte není oprávněný a že se dospělí dojdou rozumu musí pokřtít znova.²⁷⁶

Tento článek jasně, jako mnoho dalších, znovu ukazuje, že Wintera byl horlivým zastáncem katolické víry. V textu popisuje specifika tří druhů anabaptistů, a to hornoněmecké, bavorské a švýcarské. Článek vyšel ve dvou částech, přičemž druhá začíná slovy:

„Stinné stránky povahy jejich byly asi tyto: Domýšlivost, že oni jsou pravou církví na zemi; přeceňovali sami sebe a shlíželi na jiné profese s opovržením. Přeceňovali též řemesla svá na úkor věd a vyššího vzdělání, jež bylo od nich zanedbáváno.“²⁷⁷

Anabaptistům Wintera vyčítá například praktikování mnohoženství či způsob výchovy dětí. Ve výše citovaných řádcích je patrné, že kromě katolické víry bylo pro Wintera zásadní vzdělání. Článek sice podává informace o anabaptistech, zároveň je ale protkán silnými projevy nesouhlasu s tímto vyznáním.

Historii Broumovska se Wintera věnoval i pod svým pseudonymem W. Braun, a to například v pracích *Skizzen aus der alten Braunauer Rathstube*,²⁷⁸ *Eine denkwürdige Hinrichtungen in Trautenau und Braunau*²⁷⁹ a *Johann Nepomuk Linde, Bürgermeister von Braunau*.²⁸⁰ Jak již bylo zmíněno v obecné specifikaci Winterovy historické práce, důvod publikování vybraných prací pod pseudonymem není dosud znám. V prvním článku se Wintera věnuje příběhu z roku 1680, a to osobě kuchaře Georga Hoffmanna a jeho stížnosti na Carla Regensburga, kteří se měli zaplést do rvačky. Druhý článek popisuje druhy poprav, které se ve sledovaných městech prováděly a osobách, jež byly popraveny v období od desátého až do počátku sedmnáctého století. Wintera se v tomto článku zmiňuje o

²⁷⁶ *Novokřtělci*, in: Časopis katolického duchovenstva, 1910, č. 1 s. 54.

²⁷⁷ *Novokřtělci*, in: Časopis katolického duchovenstva, 1910, č. 2 s. 126.

²⁷⁸ Viz katalog děl, práce č. 85.

²⁷⁹ Viz katalog děl, práce č. 88.

²⁸⁰ Viz katalog děl, práce č. 93.

čarodějnicí Evě, o které psal ve výše zmíněném článku o čarodějnických procesech. Poslední článek pojednává o prvním svobodně zvoleném starostovi Broumova a popisuje jeho činy ve funkci na přelomu osmnáctého a devatenáctého století.

V této kapitole můžeme pozorovat, že Wintera se o dějiny Broumovska velmi zajímal. To se ostatně projevuje napříč celým jeho dílem, kdy bývá spíše výjimkou, pokud se nějaký text Broumovu či Broumovsku ani okrajově nevěnuje. Zároveň jsou popsané články v této kapitole ukazatelem, že nezpracovával pouze dějiny církevní, ale i dějiny městské. Napříč Winterovou prací i zde můžeme pozorovat jeho pevný postoj za katolickou vírou.

5.8 K teorii a historii vzdělávacího systému

Wintera se zajímal o školní systém jako učitel. I přesto, že čistě o školství publikoval jen několik prací, jedná se o díla zásadní, zejména pro nastínění jeho cílů a směřování coby učitele. Tyto práce dokazují, že se zajímal o soudobé trendy a problémy ve vzdělávání, a to zejména ve vzdělávání gymnaziálních studentů. Doba vycházení takto tematicky zaměřených děl přesně koresponduje s Winterovým působením ve školství.

První článek věnující se školství publikoval roku 1901, tedy v době, kdy učil na Městské chlapecké škole v Broumově. Jedná se o recenzi knihy Dr. Otto Willmanna *Philosophische Propädeutik für den Gymnasialunterricht und das Selbststudium*, kterou publikoval v *Studien und Mitteilungen*. Již zde naráží na tzv. herbartovský systém,²⁸¹ kterého byl Willmann příznivcem. Wintera s Wilmannem otevřeně polemizoval roku 1906 v článku *Lehrer gegen Willmann*.²⁸² V roce 1904 Wintera věnoval herbartovskému systému samostatný článek, v němž poukazuje na vady tohoto výukového systému.²⁸³ Hned v úvodu shrnuje:

„Das Vorzug, den Herbarts System in sich schliesst und auf die Schule überträgt, ist die systematische psychologische Behandlung der Seelentätigkeit: auf der Leugnung des Seelenvermögens jedoch und aus der Aufstellung des Satzes von der Seel als „tabula rasa“ ergeben sich mittelbar so gewichtige Mängel, dass man in der Tat aufhören muss, das Herbart'sche System als Evangelium als das Vollkommenste zu preisen.“²⁸⁴

Systému dále vyčítá, že bere studenta pouze individuálně, a ne jako sociální bytost. Z článku je zřejmé, že ho systém zajímal hlavně co se týče tematiky katechismu.

²⁸¹ Srov. J.F. Herbart a jeho pedagogika [úvodní studii napsali Franz Hoffmann a Jiří Kyrášek: z německého originálu přeložil Jiří Kyrášek], Praha 1977.

²⁸² Viz katalog děl, práce č. 70.

²⁸³ *Die Mängel des herbart'schen Unterrichtssystems*, s. 255-257.

²⁸⁴ *Die Mängel des herbart'schen Unterrichtssystems*, s. 255.

Kromě školství obecně se zabýval i studenty samotnými, a to v článku publikovaném v roce 1904 pod názvem *Über Selbstmorde bei Schülern*.²⁸⁵ Jedná se o téma dodnes aktuální, z té doby je známá například kniha Tomáše Garrigua Masaryka *Sebevražda hromadným jevem společenským moderní osvěty*, jež vyšla poprvé v českém překladu taktéž roku 1904.²⁸⁶ Wintera upozorňuje na to, že se nesmí přehlížet fakt zvyšujícího počtu sebevražd mladých studentů. Jako příklad vysokého počtu sebevražd Wintera uvádí šest gymnasistů, kteří se zabili během ledna a února 1904, kdy pobýval v Praze.

Můžeme pozorovat, že zpočátku Winterovy práce zaměřené na školství vycházely v němčině, roku 1908 mu však vyšla v češtině práce *Verbalismus v metodě středoškolského vyučování náboženského*.²⁸⁷ Článek začíná řádky:

„Methoda jsouc dílem lidským vždy jest nedokonalou a zlepšení schopnou. Všeobecná didaktika a vědecká pedagogika kráčí za našich dob utěšeně vpřed, náboženská však methoda bohužel za ní pokulhává.“²⁸⁸

Zde můžeme jasně pozorovat Winterův blízký vztah ke katolické církvi, který se promítá napříč jeho pracemi. Pokračuje slovy:

„Svéhlavé, stereotypní přidržování se starých, dochovaných method nelze v žádném oboru vyučovacím považovati za nejvyšší, nedotknutelnou normu, tím méně v oboru z celého učiva nejdůležitějším, v náboženství.“²⁸⁹

Dále můžeme pozorovat Winterův odpor k memorování:

„Učivo náboženské si ovšem žák středních škol osvojití musí, ale nikoli mechanismem pamětním, nýbrž rozšiřováním dřívějších pojmů, úsudky

²⁸⁵ Viz katalog děl, práce č. 39.

²⁸⁶ Původně vydána roku 1881 v němčině.

²⁸⁷ Viz katalog děl, práce č. 63.

²⁸⁸ *Verbalismus*, s. 89.

²⁸⁹ Tamtéž.

vlastního myšlení, závěrky logickými, ctem, vůlí, nadšením pro dobré, samočinnou psychologickou spolupůsobností, dalekou od otrockého papouškování a trychtýřování.²⁹⁰

Účelem článku má být odborné pojednání o tomto tématu, protože se mu podle Wintery dostalo do té doby málo pozornosti. V průběhu článku si pokládá otázku, odkud se verbalismus objevil ve způsobu náboženského vyučování, a odpovídá si: „U některých z pohodlnosti, u jiných z přemrštěnosti.“²⁹¹ O pár řádků níže přidává, že: „[...] náboženství na střední škole nesmí tudíž podávat odbornou teologii, nýbrž vštěpovati lásku k Bohu a k dobrému.“²⁹² Wintera v této studii ukazuje schopnost ladně a bez problému argumentovat. Východiskem z řešeného problému vidí následující:

„Musí se vzdělávati duše (cit, rozum, a vůle), nikoli pouhá paměť cvičiti. Musí se více hleděti na učedníka než na učivo. Z gymnasia se nesmí dělat fakulta theologická. Látka učební budiž obmezena, všeho vědeckého aparátu sproštěna.“²⁹³

Také doporučuje rozlišovat učivo podle „herbartovských stupňů“. V tomto článku též popisuje jakýsi prototyp ideálního učitele, neboť osobnosti učitele přičítá zvláštní význam a vyzdvihuje

„[...] jeho způsob jednání, jeho svědomitost ve přípravě, jeho náboženské přesvědčení, jeho srdečnost a bezaffektovanost. Volné slovo, ale přesvědčivé jadrné, důvěru plodící, trochu humoru, přívětivá tvář, trpělivost, psychologická zručnost, chuť k práci, nadšení pro svaté

²⁹⁰ *Verbalismus*, s. 89-90.

²⁹¹ Tamtéž, s. 90.

²⁹² Tamtéž.

²⁹³ Tamtéž, s. 93.

evangelium, Kristovo a pro všedobré – toť jsou příznaky dobrého učitele. Kdo však je pedantem, škarohlídem, pesimistou, raději nevyučuj.“²⁹⁴

Důraz klade i na kvalitní studijní materiál. V této kapitole můžeme zkrátka vidět Winterův aktivní zájem o školství a jeho fungování. Nebyl tak jen učitelem, ale i myslitelem, který se snažil proniknout hlouběji smyslu školství.

5.9 Pojednání *Bůh stvořitel, Bůh soudce. Úvaha dogmatická*

Tento titul je bezesporu jednou z nejvýraznějších a nejzajímavějších Winterových prací. Jedná se o krátké pojednání o třiceti stranách vydané tiskem v roce 1879,²⁹⁵ o jehož vydání bylo informováno v politickém týdeníku Čech ještě v roce 1909.²⁹⁶ Úvaha dogmatická stojí samostatně vedle všech ostatních Winterových prací. Jedná se o první Winterovo dílo tohoto typu. Předcházely mu práce zaměřené čistě historicky. V úvodu autor uvádí, že není účelem stati rozebírat pojem predestinace.

Po úvodu začíná vlastní text větou: „Rozum náš při vysvětlování úkonů božských nemůže jinak než dle svého způsobu úkony tyto a jednotlivé fáze roztríd'ovati, aby snáze do nich vniknouti mohl.“²⁹⁷ Dále vysvětluje, jak si Bůh lidi určuje k různým cílům. Wintera o predestinaci nepochybuje, protože se prý vždy vše dělo, jak Bůh chtěl.²⁹⁸

Wintera koncept predestinace chápe tak, že Bůh sám určuje například kdo bude „dobrý“. V návaznosti na to se autor zamýšlí, proč vůbec Bůh připouští hřích a umírání ve hříchu. Wintera označuje jako předmět úvahy „Proč Bůh zatracence stvořuje?“²⁹⁹ Následně upozorňuje, že v knihách chybí odpověď na tuto otázku.³⁰⁰ Úvaha je rozdělena na tři části, které Wintera označil následovně:

²⁹⁴ Tamtéž, s. 95.

²⁹⁵ Viz katalog děl, práce č. 18.

²⁹⁶ Čech, politický týdeník katolický.

²⁹⁷ *Bůh stvořitel – Bůh soudce!*, s. 4.

²⁹⁸ Tamtéž.

²⁹⁹ Tamtéž, s. 5.

³⁰⁰ Tamtéž, s. 6.

- I. Existence zatracenců není proti moudrosti Boží.
- II. Existence zatracenců není proti spravedlnosti Boží.
- III. Existence zatracenců není proti milosrdenství Božímu.³⁰¹

V první části Wintera píše: „Kdyby Bůh něco stvořil, co by onomu prvnímu cíli, Jeho slávě, odporovalo, odporoval by sám Sobě; [...]“³⁰² Zajímavý je též výrok: „Bohoslovci shodují se v tom, že nelze tvrdit, že zavržení by bylo lepší než nebýti.“³⁰³ Dále píše o Jidášovi, o kterém tvrdí, že „[...] také sloužil záměrům Božím.“³⁰⁴

V druhé části považují za klíčovou větu: „Nejsme zajisté stejné přirozenosti, stejné síly, vůle, nejsou okolnosti zevnější, příležitosti vždy stejné, tedy není ani milost stejná.“³⁰⁵ Dále píše, že milost dostávají hříšní, nejen spravedliví.³⁰⁶ Věnuje se i otázce toho, zda se měli narodit děti zemřelé před křtem. Argumentuje, že nevíme, co se s dušemi stane a tím pádem „[...] jak kdo může pochybovat o spravedlnosti Boží?“³⁰⁷ Wintera odkazuje na Písmo, když píše, že Bůh nechce zavržení hříšníků.³⁰⁸

V poslední, třetí části, se Wintera zamýšlí nad prvotním hříchem, který spojuje s tím, že právě tento hřích nese následky pro člověka v podobě „reprobovaných“, jak sám zavržence v textu označuje.³⁰⁹ Na straně 27 autor píše:

„[...] nebýti hříchů, nebylo by trpělivosti a hrdinství mučedníků, nebylo by největší ozdoby stvořeného světa, oběti na kříži, kde dosaženo dobra takového, že cena jeho všechny viny daleko převyšuje.“

³⁰¹ *Bůh stvořitel – Bůh soudce!*, s. 6.

³⁰² Tamtéž, s. 7.

³⁰³ Tamtéž, s. 8.

³⁰⁴ Tamtéž, s. 9.

³⁰⁵ Tamtéž, s. 12.

³⁰⁶ Tamtéž.

³⁰⁷ Tamtéž, s. 13.

³⁰⁸ Tamtéž, s. 15.

³⁰⁹ Tamtéž, s. 25.

Zde Wintera také přemýšlí nad anděly a jejich rozdělením na dobré a hříšné. Ke konci se píše: „Konečně tažme se, koho Bůh stvořuje? Stvořuje opravdu reprobované? Nikoli. Stvořuje jen lidi všechny stejně vypravené [...].“³¹⁰ Tolik k zásadním myšlenkám tohoto díla, které je jediným Winterovým čistě teologicky zaměřeným.

³¹⁰ Tamtéž, s. 29.

5.10 Rukopisy

Winterovi vyšlo přes osmdesát publikovaných děl. Vedle toho ale existují i rukopisy, které dle všeho nebyly nikdy publikovány. Již se pravděpodobně nedozvíme, z jakého důvodu tyto práce nebyly nikdy vydány. Jeden rukopis se nachází v Muzeu Broumova a nese název „**Zur Geschichte der Textilindustrie in Böhmen**“³¹¹ a má šest stran. Většinu zachovaných rukopisů najdeme ve fondu Vincent Maiwald.³¹² Jedním z nich je rukopis nadepsaný *Zur Geschichte der Robot-aufhebung in Österreich*. Pod ním je uvedeno: „Von Laur. Wintera, Braunau i. Böhm.“ Tento rukopis byl tedy evidentně napsán v Broumově. Díky tomu je možné soudit, že byl pravděpodobně napsán až po Winterově přesunu do Broumova. Díky číslování jednotlivých stran víme, že dokument není úplný. Vede až po stranu padesát, poté následuje strana padesát tři až padesát pět a končí stranou padesát sedm.

Další spis nese titul *Die Holzkirche in Braunau*. Von L. Wintera. Ten je kompletní a má celkem sedm stránek.

Po něm následuje text s názvem *Die Kirche in Orlau im Feschner Anteil der Breslauer Diözese*. Má také sedm stran.

Zde je nutno upozornit na důležitý Winterův rukopis, který má přes sedmdesát stran a skládá se z několika celků, které jsou obsaženy v jedné šité vazbě. První část je nadepsán *Das Bened. Stift Braunau* a text začíná hned na titulním papíře. Ten je však poškozen a chybí celé kousky zkřehlého papíru, a tak některá slova chybí. Ze zachovalého textu vidíme, že se věnuje sedmnáctému století a Wintera používá poznámkový aparát, který je zobrazen pomocí přípisků na straně vedle textu. Nelze však jednoznačně identifikovat, zda se má jednat výhradně o poznámky pod čarou, nebo zda se jedná o Winterovy poznámky při psaní textu. Z kontextu je možné soudit, že je zde obsaženo oboje. Všechn text je psán černým inkoustem, občas je rukopis doplněn o poznámky vepsané obyčejnou tužkou. Pod tímto nadpisem následují čtyři strany textu. Na páté straně začíná text nadpisem *Die Literatur innerhalb der alten Břevnov-Braunauer Ordensfamilie* a začíná citacemi literatury

³¹¹ Muzeum Broumova (nezařazeno do fondu).

³¹² SOKA Náchod, fond Vincent Maiwald, inventární číslo 167.

k životu svatého Vojtěcha. Literaturu rozepisuje celkem osmnáct stran. Uvádí zde řadu autorů a jejich děl, vše abecedně seřazené. Následuje text nadepsaný *Das Maria-Schnee kirchlein „Stern“ b. Braunau* na pěti stranách, které mají mít dle koncového „Forschung folgt“ pokračování. Další kapitola se jmenuje *Ein Stück politischer Tragoedie innerhalb der Braunauer Mauern*, o rozsahu necelých tři strany. Za ním je text *Břewnov als Stätte christlicher Kunst in der Zeit der Přemysliden*, taktéž na třech stranách. Za ním jde text *Der Protestantismus in Braunau*, přičemž tento text začíná slovy:

„Seitdem der Husitismus in Böhmen Wurzel gefässt, füllt sich die Geschichte dieses Landes mit vielfachen Oppositionsversuchen gegen die alte römische Kirche; denn wenn auch der eigentliche Husitismus bald nach den Husitenkriegen erstarb, so lebte er dennach, etwas modifiziert, enn Utraquismus fort und dieser hielt, denn religiösen Neuerungen in Böhmen fart und fort Thür und Thor offen.“³¹³

Text čítá třináct stran. Další poznámky se jmenují *Histor. Notizen, welche in den Publikationen der „Vierteljahr schrift für Geschichte der Grafschaft Glatz“ über Braunau enthalten sind*, který má necelých šest stran. Wintera zde má pořízené opisy ze všech poznámek, které se zmiňují o Broumově. Má je ještě rozdělené na první část *Aus den „Geschichtsquellen der Graf. Glatz u. Volkmer i. Hohaus“* a druhou *Vierteljahrschrift*. Následuje část poznámek nazvaná *Notiz aus Raigener Urkunden*, ve které má Wintera poznámky pouze k jedné listině, a to k oné z 29. listopadu 1619 s vazbou na polický klášter. Jedná se v podstatě o záhlavní regist se soupisem všech zmíněných osob a se zmínkou o ověření listiny. Pod tímto textem je uvedeno datum čtvrtého prosince 1890. Vzhledem k tomu, že se již jedná o období, kdy již Wintera publikoval, domnívám se, že se jedná o datum, kdy Wintera archiválii viděl a pořizoval si k ní poznámky. Další nadpis, *Ein Braunauer Ritterwappen* (celkem na sedmi stranách), které také obsahuje různé výpisky

³¹³ SOKA Náchod, fond Vincenc Maiwald, inv. č. 167, rukopisy prací L. Wintery, nečíslováno.

z archiválií. Jedná se o zásadní pramen, který možná nepřináší nic nového do historiografie, ale pomáhá nám mapovat Winterův zájem o historii a dokládá jeho svědomitý a pečlivý přístup ke studiu dějin. Další zápisy se jmenují *Varia a. Stadbuch B20* (celkem sedm stran), ze kterých si Wintera dělal poznámky pro sedmdesátá a osmdesátá léta sedmnáctého století, z několika let osmnáctého století a z počátku devatenáctého století. Na další stránce je vepsáno obyčejnou tužkou několik poznámek k Olbergu v sedmnáctém a osmnáctém století.³¹⁴ Na vedlejší straně najdeme čtyři řádky poznámek o soukenících.³¹⁵ Na další straně má opět černým inkoustem poznámky o kostele sv. Vavřince. Vztahující se zejména k období sedmnáctého století.³¹⁶ Poté následuje prázdná stránka a na dalším listu jsou opět poznámky tužkou k letům 1806 a 1807, poté další prázdný list a následně jakýsi titulní list nadepsaný *Excerpta aus Staatbüchern*. Na další straně se nachází hustěji psaný text nadepsaný *Über den Martyrer des Berichtsiegels; P. Andreas Faulhaber ist gehandelt in: Bach, Glatz unter dem Gouvernement des Generals Fouqué. Gfrörer, Geschichte des XVIII J[a]hrhu[n]d[er]ts*. Následuje text, ve kterém se odkazuje na diárium opata Fridricha II.³¹⁷ Na vedlejší straně je text s nadpisem *Die Preussen a. 1866 in Braunau. Aus „Rok 1866“ od Jedličky*. Výpisky z této práce pokračují na dalších dvou stranách v těžce nahuštěném textu. A další straně je text nazvaný *Zur Geschichte der Industrie in Böhmen aus Memorab. d. Abter Fridrich*. Text zabírá necelé čtyři strany a obsahuje i přepisy některých dokumentů z poloviny osmnáctého století. Na nové stránce najdeme zápis s názvem *Ein Braunauer Landsmann. Aus Mayer „Jesukind in Prag“*. Poznámky mají pouze šest řádků, na samé stránce jsou tak další poznámky s titulkem *Aus der Schrift „Kulturní obraz z česk. měst“ v. Dr. Sigm. Winter. Prag Otto 1890*, které začínají větou *Aus d. Musealarchiv, das viele Urkunden aus Braunau birgt, entnimmt der Verfasser folg. Nachricht*. Jedná se o jedny z mála poznámek, které jsou v češtině a věnují se roku 1542 a řešení loupežnictví na

³¹⁴ Myšlen snad kostel v Ölbergu. Viz <https://www.emmaus.de/oelberg.html> (31.3.2022).

³¹⁵ U těchto tužkou napsaných poznámek je připsáno „Ruzicka“. Pravděpodobně tak čerpal tyto poznámky z Růžičkovy kroniky.

³¹⁶ Míněn kostel na náhodském náměstí. Jako pramen u poznámek k tomuto kostelu uvádí „Bruderschaftesbuch“.

³¹⁷ Konkrétně na stranu 309.

Broumovsku a Policku. Další strana poznámek je věnována *Rechtsverhältnis d. Stadt Braunau*, která stručně popisuje zásadní dokumenty od roku 1348 do šestnáctého století. Na dalším listě najdeme poznámky nazvané *Zur Geschichte d. Braunauer Schützencorpe*. Následují pod sebou chronologicky řazené letopočty od roku 1463 do 1893. Vedle je tužkou necelých sedm řádků poznámek *Aus Tomek: Děj. Prahy IX.* a obsahuje výpisky k roku 1499 a 1505 věnující se břevnovským opatům.

Na následující stránce začíná text nadepsaný *Das erste Protocoll der Wünschelburger*³¹⁸ *Schützengilde anno 1736 (Ex originali)*. U tohoto textu připsáno datum třináctého června 1891. Opět, jak je zmíněno výše, i zde se domnívám, že si Wintera poznamenal datum, kdy tyto řádky, zabírající ani ne tři a půl strany, sepsal. Na straně, kde tento text skončil, jsou hned dva další nadpisy. První nese název *Ein Künstler Autodidakt aus Grossdorf*³¹⁹ *b. Braunau*, druhý *Ein hervorrag. Braunau*, přičemž pod druhým názvem je uvedeno pár informací o významných broumovských rodácích, a sice o Matějovi Fabriciovi, Martinu Pfeifrovi, Janu Josefu Saxovi a Antonu Janu Mayerovi. Na další stránce jsou texty *Wie viel Berna zahlten die Klöster Böhmens a. 1400? (Pam. archeol. IX. 558.)*, *Kostel z přechodní doby v Polici a Obrna tvrze Broumovské r. 1296*. Poslední nadpisek pokračuje pěti řádky na další straně. Na nové straně je šestiřádkový text *Der Prager Maler Hager* a o něco delší text *Eine alte Kupfertafel (Kupferstich)* a pokračuje na druhé straně, kde začíná text *Schönauer Pfarrer: (Rother's chronik)*, který obsahuje poznámky k vybraným letopočtům z let 1605-1681. Na nové straně začíná text *Contract des Braunauer Stiftes resp. d. Baumeister Diergehrte mit dem Künstler W. Laur. Reiner über sechs zu verfertige Altarblätter. Ex archivis Břevnov*, k němuž má Wintera poznámky na dvě strany. Na další straně je pár řádků nazvaných *Contract mit dem Steinmetzmeister J. U. Manes über Lieferung von Marmoarbeit für die für die Braunauer Stiftskirche*. Následuje prázdný list a pak stránka s poznámkami k *Abhandlung über die Friedhofskirche „U. L. Gr in der Zeitschrift für bildende Kunst“ in Leipzig Jhg. 1881 von Karl Lachner*. Která zabírá necelé čtyři strany, kdy

³¹⁸ Radków.

³¹⁹ Velká ves.

na konci textu Wintera poznamenal datum devatenáctého května 1892. Hned pod tímto textem začíná *Die St. Laurenzkirche beim Oberthor Braunau's*. Na další stránce jsou ve třech bodech poznámky nadepsané *Quellenmorte für Braunauer Geschichte*, kde má uvedeny tři archivy (Archiv Národního muzea, Konzistoriální archiv Praha a Klášterní archiv Rajhrad). Na vedlejší straně jsou poznámky a nadpisem *Braunauer Zunfgefäße. (Bericht der K.K. Centralcommission f. E. J. K. u B.) 1892* o rozsahu čtyř stran, kdy pod koncem tohoto textu začíná text *Ein Bruderschaftbühlein* a na vedlejší straně jsou opět poznámky tužkou, nesoucí nadpisy *Aus dem Gedenkbuche im Priorate*, obsahující poznámky k vybraným letům sedmnáctého, osmnáctého a devatenáctého století. Na nové straně je text nadepsaný *Der Dominikalort Ölberg* obsahující několik slov poznámek spjatých s určitými roky; rozsáhlejší poznámky má Wintera u letopočtu 1717. Dále si Wintera zaznamenal na dvě stránky několik řádků k *Über David Seidel Stoth. B. 15*, obsahující poznámky k letům 1599 až 1622. Na nové straně najdeme poznámky *Aus der Braunauer Sterbematrik*, věnující se záznamům z první poloviny sedmnáctého století. Na další stránce je několik poznámek *Aus Wilh. Stokaits Barrnkopf Gedenkbuche der Pfarre Braunau* z let 1777 a 1778.

Ke konci rukopisu se setkáváme i s použitím modrého inkoustu, který můžeme pozorovat u poznámek na nové stránce, nesoucí název *Gedenkblatt im Turmknopfe bei Unser L. Frau; im J. 1884 herabgenommen*, jež jsou obsaženy na necelých osmi stranách. Následuje text *Der Fremdling in der Heimat*, kde Wintera píše, že roku 1852 Josef August Lang napsal báseň o broumovské krajině a následně na dvou stranách Wintera báseň přepisuje. Poslední zápisky o rozsahu tří stran nesou název *Aus der Schulchronik Johannesberg*, které dle připsaného data byly pořízeny dvacátého osmého června 1909.

Rukopis tak obsahuje Winterovy poznámky, zejména z pramenů a z děl jiných autorů. Tento pramen je zásadním dokladem způsobu Winterovy práce, kdy pečlivě pracoval s mnoha dostupnými zdroji pro nabytí historického poznání.

Mezi ně patří patnáctistránkový šitý spisek, který nese na titulní straně název *Matthaus Ferdinandus Sobek, von Braunau, Benediktiner Erzbischof v. Prag, +*

1675.³²⁰ Jedná se o krátké životopisné dílo, ovšem jeho význam je značný. Již se pravděpodobně nedozvíme, z jakého důvodu tato práce nebyla nikdy vydána. Na první straně sešitu je seznam pramenů: „*Chronicon Braunense*“ v. P. David Emilian Bittner heraus.g. v. k.k. Regierungsrath Tomek. „*Chronicon*“ v. P. Hieronym Růžička. „*Epicome Historica regii, liberi, exemti in regno Bohemicae antiquissimi, celebrimi monasterii Břevnoviensis vulgo ad s. Margaritham. O.S.B.*“ Coloniae 1740; „*Geschichte Raigerns*“ v. P. Dudik. „*Infulae doctae Moraviae*“ Monse 1779. „*Miscellanea*“ B. Balbini; „*Poselkyně*“ v. P. Beckovský. „*Prodromus*“ v. Hammerschmid. „*Dějiny m. Police n/M.*“ v. W.W. Tomek. „*Necrologus*“ Bened. Břevnov-Braunau. „*Posvátná místa Prahy*“ Fr. Eckert. Archiv. Kulhánek „*St. Niclas-Kloster*“. Krásl „*Kardinal Harrach*“.

Na první stránce začíná text slovy:

„Einer der benentenderen Männer d. 17. Jahrhunderts, insbesondere aber ein hervorragender Benediktiner der böhmisch-mährischen Kirchenprovinz ist es, von dem in folgendem die Rede ist.“

V rukopise Wintera ve stručnosti popisuje Sobkův život od jeho narození roku 1618 po rok 1655. Rukopis tak považují za nedokončený, neboť jeho poslední řádky nějak nenapovídají tomu, že by skutečně chtěl Wintera rokem 1655 své vyprávění ukončit. Popis Matyášova života je protkám životy dalších benediktinů. Celý rukopis je sepsán černým inkoustem. Wintera má citace vložené přímo do textu, do hranatých závorek. Rukopis obsahuje četné škrty a přepisy.

Tento rukopis je cenným pramenem k poznání Winterovi historické práce, kde nám dokazuje, jak systematicky a pečlivě Wintera ve své práci postupoval. U ostatních rukopisů, jež pravděpodobně měly být v budoucnosti články či vydanými knížkami, je škoda, že k jejich vydání zjevně nikdy nedošlo, neboť by zajímavým způsobem doplnily stávající Winterovo dílo.

³²⁰ NA, fond ŘBB, ka 238.

Závěr

Tato práce si kladla za cíl nastínit život a dílo Vavřince Wintery. Věřím, že tohoto cíle bylo dosaženo. Wintera byl nejen mnichem, ale dle všeho také výborným historikem, učitelem a konzervátorem. Jeho pečlivost a nadšení pro práci se promítá napříč všemi jeho díly, přičemž Wintera jako historik Broumova nebyl dodnes překonán. Jeho nepřetržité publikování historicky a kulturně zaměřených prací významně přispělo k poznání Broumovského regionu.

Jedná se o první studii, která rozebírá Winterův život a dílo dopodrobna. V tom je i jistý limit této práce, neboť nemůže vyprávět vše. Například již výše zmíněný podnět k podrobnější komparaci Wintery s jeho současníky, kteří se také věnovali historické práci, by mohl být velice zajímavý.

Pomocí pěti hlavních kapitol byl přiblížen Winterův osobní život, ale i jeho osudy a dráha coby benediktina, učitele, historika, konzervátora a archiváře. Podává dosud nepublikované informace ze všech kapitol Winterova života a pracovní dráhy. Dokazuje, že Wintera byl skutečně neuvěřitelně pilný a pečlivý člověk, který musel investovat mnoho úsilí a času pro poznání regionálních dějin Broumova.

Winterově dílo zde bylo kompletně analyzováno skrze devět tematických celků, do kterých se podařilo většinu prací rozdělit. Rozbor tak podává obraz Winterovy produkce od roku 1889 do roku 1914. Nastiňuje, že v centru Winterova zájmu byly dějiny Broumova, s důrazem na dějiny klášterní. I přesto ale můžeme říct, že věnoval značnou pozornost městským dějinám. Velice ho zajímaly dějiny církevní, zejména řádu benediktinů. V jeho pracích, které nesou značnou odbornou úroveň, tak skrze jeho vřelý vztah ke svému řádu můžeme pozorovat citové zabarvení a soucit se svými spolubratry. I přes značnou kritiku jiných než katolických vyznání, si Wintera udržuje u těchto prací dostatečnou míru odbornosti, a tak hodnotím všechna jeho díla jako přínosná pro historickou práci. Je však nutné brát na tyto poznámky ohled při práci s Winterovými pracemi.

Během psaní této závěrečné práce byly v Knihovně národního muzea objeveny Winterovy dopisy psané Antonínu Podlahovi, jež zásadně doplňují celý obraz jeho práce.

Wintera byl typickým zástupcem pozitivismu. V jeho pracích můžeme pozorovat pragmatismus, důraz na čirá fakta a jistou snahu o potlačení subjektivnosti.

Přesto, že tato práce popisuje celý Winterův život, a tím se jedná o práci úplnou, bylo by na místě pokračovat v hledání některých citovaných Winterových prací, které nebyly dohledány. Důraz je kladen na Winterovo vzdělání a zájmy, které doplňují rozbor Winterova díla. Za vhodné by bylo pokusit se podrobněji zmapovat osudy Winterových sourozenců, jejichž životní osudy nám zatím unikají. Zvláště přínosné by bylo provést rozsáhlou komparaci Winterova díla s díly soudobých historiků, jako například s Bonifácem Holubem či Jeronýmem Růžičkou, která je v této práci pouze nastíněna. Zajímavé by mohlo být i vytvořit edici Winterových nevydaných rukopisů, které jsou stejně jako zbytek jeho díla velice pozoruhodné.

Napříč odbornou literaturou jsou dodnes citovány Winterovy práce, přesto se jedná jen o několik ocitovaných prací, většina z jeho díla tak čtenářům uniká. Zejména katalog děl, který je součástí této práce, může přispět k většímu využití i dalších jeho prací.

Otevřenou zůstává otázka několika citovaných děl, která nebyla dohledána. Velice pravděpodobné je, že práce nakonec z nějakého důvodu vydány nebyly. Na druhé straně ale musíme počítat i s tím, že vydány byly, jen se je v České republice a blízkém okolí nepodařilo zatím najít. Pokud by došlo k jejich nalezení, bylo by potřeba celou zde předloženou práci revidovat a doplnit rozbor i o tato díla. Všechny tyto podněty jdou ale mimo zadání této závěrečné práce a zůstávají tak úkoly budoucími.

Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

A) Archivní prameny

Archiv univerzity Karlovy, Praha

fond Teologická fakulta Karlo-Ferdinandovy univerzity

Katalogy posluchačů teologické fakulty Karlo-Ferdinandovy univerzity.

Archiv Národního muzea, Praha

fond Sběrka rukopisů

Pamětní kniha broumovského řádového gymnasia 1861-1938.

fond Antonín Podlaha

Dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.

Muzeum Broumova

Zur Geschichte der Textilindustrie in Böhmen (nezařazeno do fondu).

Národní archiv, Praha

fond Benediktini – Břevnov

Vysvědčení a jiná personalia, pořadové číslo 108, karton 44.

Korespondence a akta břevnovského kláštera z doby Brunona Čtvrtečky, 1887-1898, pořadové číslo 158 CVI 98, karton 81.

Ostatní fotografie a obrazové korespondence, pořadové číslo 1291 karton 906B.

Historie 17.-20st, pořadové číslo 423, karton 238.

Žádosti o přijetí do řádu, skládání slavných slibů, pořadové číslo 553, karton 295.

Sběrka úmrtních oznámení, pořadové číslo 1287, karton 892.

Kniha Diarium monasterii Brzev. 1674-1741, inventární číslo 12, stará signatura 51.

fond Památkový úřad Vídeň

Broumov, karton 6, inventární číslo 112.

Konzervátoři pro Čech V-Ž, karton 115, inventární číslo, 2142.

Broumov, městský archiv, karton 116, inventární číslo, 2149.

Státní okresní archiv v Náchodě

fond I. střední škola Náchod

Matrika žáků narozených v roce 1861, inventární číslo 1, kniha 1.

Matrika žáků narozených v roce 1864, inventární číslo 4, kniha 4.

Třídni výkaz 3. třída, inventární číslo 10, kniha 10.

Třídni výkaz 5. třída, inventární číslo 11, kniha 11.

fond Hlavní podreálná škola Náchod

Přehled prospěchu žáků 1.-4. třída, inventární číslo 8, kniha 8.

Třídni výkaz I. třída, vyšší oddělení, 2. třída obecné školy, inventární číslo 32, kniha 32.

fond Klášterní gymnázium Broumov

Třídni výkazy, inventární číslo 36, kniha 12.

Třídni výkazy, inventární číslo 37, kniha 13.

Třídni výkazy, inventární číslo 38, kniha 14.

fond Vincenc Maiwald

Rukopisy Vavřince Wintery, inventární číslo 167.

Fratres O. S. P. B. Břevnoveno-Braunenses, inventární číslo 5, kniha 117.

fond Vlastivědná knihovna Broumov 1778-1944

Lístkový katalog autorů

Státní oblastní archiv v Hradci Králové

fond Sběrka matrik Východočeského kraje

Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1834-1855, sign. 106-11.

Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1847-1866, sign. 106-13.

Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1825-1833, sign. 106-15

Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika N 1847-1866, sign. 106-4279.

Farní úřad římskokatolické církve Vítkovice v Krkonoších, okr. Semily, matrika N 1784-1828, sign. 4938.

Farní úřad římskokatolické církve Náchod, okres Náchod, matrika O 1838-1864, sign. 106-56.

Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1882-1894, sign. 13-4055.

Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1894-1905, sign. 13-7358.

SOA Hradec Králové, Sběrka matrik Východočeského kraje, Farní úřad římskokatolické církve Broumov, okres Náchod, matrika Z 1905-1917, sign. 13-7531.

Státní okresní archiv v Hradci Králové

fond Biskupská konzistoř Hradec Králové

Kniha přísah duchovních funkcionářů a zaměstnanců 1880-1950, inventární číslo 179, kniha číslo 179.

Ústřední archiv zeměměřičství a katastru, Praha

fond Císařské otisky stabilního katastru

Císařské otisky stabilního katastru města Náchod, 1840.

B) Periodika

Christliche Schul-und Elternzeitung 7, 1904.

Christliche Schul-und Elternzeitung 8, 1905.

Christliche Schul-und Elternzeitung 9, 1906.

Časopis katolického duchovenstva 40, 1899.

Časopis katolického duchovenstva 46 (73), 1905

Časopis katolického duchovenstva 47 (74), 1906.

Časopis katolického duchovenstva 48 (73), 1907.

Časopis katolického duchovenstva 49 (74), 1908.
Časopis katolického duchovenstva 50 (75), 1909.
Časopis katolického duchovenstva 51 (76), 1910.
Český lid 4, 1895.
Český lid 7, 1898.
Das Riesengebirge für in Wort und Bild 8, 1888.
Das Riesengebirge für in Wort und Bild 11, 1891.
Das Riesengebirge für in Wort und Bild 13, 1893.
Das Riesengebirge für in Wort und Bild 15, 1895.
Das Riesengebirge für in Wort und Bild 16, 1896.
Deutsch-Böhmerland: oestereichisches Familienblatt: illustrierte Monatsschrift zur Unterhaltung und Förderung geistiger Interessen in Oestereich 1, 1901-1902.
Hlídkka 13, 1896.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres, 1876.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres, 1877.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1903.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1904.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1905.
Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1906.
Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 31, 1893.
Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 33, 1895.
Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 37, 1898-1899.
Mitteilungen der dritten (Archiv-) Section 8, 1911.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 44, 1908.
Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 45, 1907.
Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 50, 1911.
Schlesische Volkszeitung 37, 1905.
Schlesische Volkszeitung 38, 1906.
Schlesische Volkszeitung 39, 1907.
Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 11, 1890.
Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 13, 1892.
Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 16, 1895.
Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 18, 1897. Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 22, 1901.
Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 25, 1904.
Trautenauer Wochenblatt 37, 1904.
Trautenauer Wochenblatt 38, 1905.
Trautenauer Wochenblatt 39, 1906.
Trautenauer Wochenblatt 40, 1907.
Trautenauer Wochenblatt 41, 1908.
Trautenauer Wochenblatt 43, 1910.
Union früher Poltik 47, 1908.
Volksbote, 2, 1908.
Volksbote, 3, 1909.
Volksbote 4, 1910.

C) Publikace

Vavřinec WINTERA, *Braunauer Heimatkunde*, Braunau 1894, 244 stran.

Vavřinec WINTERA, *Geschichtsbild der Stadt Braunau*, Braunau 1894, 73 stran.
Vavřinec WINTERA, *Bůh Stvořitel – Bůh soudce! Úvaha dogmatická*, Praha 1897,
30 stran.
Vavřinec WINTERA, *Stift Braunau und Dienste Kultur*, 1904, 78 stran.

Literatura

BAŠTECKÁ, Lydia: *Kapitoly z dějin náchodského školství*, in: *Východočeské listy historické* 24-25, 2005, s. 15-30,
BAŠTECKÁ, Lydia – EBELOVÁ, Ivana ed.: *Náchod*, 2004.
BERGMANN, Petr: *Broumovsko na historických zobrazeních. 1. díl, Broumov, Meziměstí, Teplice nad Metují, Adršpach, Stárkov, Police nad Metují, Machov a okolí*, Meziměstí 2013.
BLÁHOVÁ, Kateřina: *Vzdělání a osvěta v českém 19. století*, in: *Vzdělání a osvěta v české kultuře 19. století. Sborník příspěvků z 24. plzeňského symposia ÚČL AV ČR 2004*, s. 7-10.
BOUZA, Erik: *Okresní archiv v Náchodě. Průvodce po archivních fondech a sbírkách*, Hradec Králové 1973.
BUBEN, Milan: *Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích, II. díl, II. svazek: Mnišské řády*, Praha 2007.
Catalogus coenobitarum ordinis S. Benedicti in Monasterio Brzevnoviensi coeterisque ad illud per Bohemiam, Moraviam et Silesiam pertinentibus coenobiis 1887, č. 1, Praha 1887, s. 19.
CECHNER, Antonín: *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Broumovském*, Praha 1930.
CETL, Jiří: *Český pozitivismus*, Brno 1981.
ČORNEJOVÁ, Ivana – KASPER, Tomáš – KASPEROVÁ, Dana a kol.: *Velké dějiny země Koruny české, tematická řada sv. VII, Školství a vzdělanost*, Praha 2020.
DZIURLA, Henryk – BOBOWSKI, Kazimierz: *Krzeszów uświęcony łaską*, Wrocław 1997.
EDEL, Tomáš: *Pozdně gotická šablonová malba ve střední Evropě*, in: *Příběh gotické šablony*, Český Dub 1997, s. 5-46.

- FELCMAN, Ondřej (ed.) – MUSIL, František: *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*, Praha 2009.
- GILAR, Štěpán: *Kronika Martina Rothera, školmistra v Heřmánkovicích, jako pramen pro regionální dějiny*, in: *Stopami dějiny Náchodska* 8, 2022, s. 99-114.
- GINDELY, Antonín: *Dějiny českého povstání léta 1618. Díl I.*, Praha 1870.
- HANUŠ, Jiří – MAČATA, Pavol – MAREK, Pavel: *J.F. Herbart a jeho pedagogika [úvodní studii napsali Franz Hoffmann a Jiří Kyrášek: z německého originálu přeložil Jiří Kyrášek]*, Praha 1977.
- HLAVÁČEK, Ivan: *Co a jak se událo či neudálo v Broumově před šesti sty lety?*, in: *Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperum. Sborník k počtě Jiřího Kuthana*, Praha 2005, s. 77-88.
- HOFFMANNOVÁ, Jaroslava – PRAŽÁKOVÁ, Jana: *Biografický slovník archivářů českých zemí*, Praha 2000.
- HOLUB, Bonifác: *Paměti farnosti u svaté Markéty v Břevnově a blízkého okolí*, ed. Ondřej Koupil, Praha 2014.
- JANEČEK, František – PICHL, Miroslav: *Hvězda v broumovských stěnách. Historie v datech a obrazech*, Police nad Metují 2010.
- JUJEZCKA, Stanisław – GERLIK, Henryk – KÖNIGHAUS, Waldemar: *Katalog duchowieństwa diecezjalnego i zakonnego na podstawie ksiąg święceń biskupów wrocławskich. 1650-1810/1812*, Wrocław 2014.
- KAISEROVÁ, Kristina – KUNŠTÁT, Miroslav eds.: *Hledání centra. Vědecké a vzdělávací instituce Němců v Čechách v 19. a první polovině 20. století*, Ústí nad Labem 2011, s. 142.
- KILIÁN, Jan: *Braunau in Böhmen – ein kirchlicher oder ein machtpolitischer Konflikt?*, in: *Śląski kwartalnik historyczny Sobótka* LXIX, Nr. 2, 2014, s. 41-58.
- KOLISKO, Josef: *Josef Regner, vikář, okresní školdozorce, tit. Konsistorní radní, úd více hospodářských i učených společností a děkan v Náchodě*, Školník 4, 1855, s. 44-50.
- KOUDELKOVÁ, Eva: *Pověsti z Broumova*, Liberec 2000.
- KOUTECKÁ, Helena: *Stručný místopis mariánské úcty v Čechách a na Moravě*, Praha 1992.

- KUBÍČEK, Jaromír: *Bibliografie k dějinám měst České republiky*, Brno 1997.
- KUBÍČEK, Jaromír: *Papežská knihtiskárna benediktinů rajhradských v Brně 1881-1918*, Brno 2012, s. 10.
- KUTNAR, František – MAREK, Jaroslav: *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 2009.
- MIKOLÁŠKOVÁ, Monika: *Formování obrazu literatury na středních školách českých zemí v 19. století: Na podkladu analýzy německých gymnaziálních čítanek z let 1849–1918*, disertační práce FF JU, České Budějovice 2012.
- MUSIL, František: *Kolonizace Policka a Broumova a břevnovská klášterní falza*, *Historická geografie* 42, 2016, č. 2, s. 137–168.
- NOVOTNÝ, Vojtěch – VAŇÁČ, Martin – KUNŠTÁT, Miroslav: *Biografický slovník katolických teologických fakult v Praze 1891-1990*, Praha 2014.
- PAVEL, Jakub: *Dějiny památkové péče v českých zemích v 19. století*, in: *Sborník archivních prací* XXV, č. 1, 1975, s. 143-291.
- PODLAHA, Antonín: *Stift Braunau und dienste Kultur... Laur. Wintera*, in: *Časopis katolického duchovenstva* 46 (71), 1905, č. 7-8, s. 731.
- PROKOP Bohumír – KOTALÍK, Jiří – SŮVA, Pavel: *Broumovská skupina kostelů*, 2007 Vernéřovice.
- RENNEROVÁ, Zuzana: *Historie vydávání německých novin na Trutnovsku v letech 1938-1945*, *Fakulta sociálních věd, Univerzita Karlova*, rigorózní práce, Praha 2014, 227.
- RYPL, Matthias: *Methodisches Lehr-und Übungsbuch der böhmischen Sprache für deutsche Mittelschulen und verwandte Lehranstalten. Theil 1*, Wien und Prag 1898.
- ŘEZNIČKOVÁ, Kateřina: *Študáci a kantoři ze starého Rakouska. České střední školy v letech 1867-1918*, Praha 2007.
- SLAVÍČEK, Lubor (ed.) a kol.: *Slovník historiků umění, výtvarných kritiků, teoretiků a publicistů v českých zemích a jejich spolupracovníků z příbuzných oborů (asi 1800-2008)*. 2. svazek, Praha 2016.
- ŠIMÁK, Josef Vítězslav: *Vavřinec Jan Wintera*, in: *Český časopis historický* 20, 1914, s. 251-252.

ŠRÁMEK, Josef: *Břevnovská listinná falza a počátky osidlování Broumovska pohledem současného dějepisce*, in: J. Růžička, *Dějepis kláštera břevnovského*, s. XXXIII–XLV.

VILÍMKOVÁ, Milada – PREISS, Pavel: *Ve znamení břevna a růží*, Praha 1989.

VÍTKOVÁ, Veronika: *Proměny textilního průmyslu na Broumovsku*, Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, Katedra občanské výchovy a filosofie, diplomová práce, Praha 2009, 91.

VODOCHODSKÁ, Eva: *Eduard Langer (1852-1914): Otec Orlických hor*, Filosofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2017, 101 s., diplomová práce.

VOREL, Petr: *Velké dějiny země koruny české VII.*, Praha a Litomyšl 2005.

Vynesení, vydané od ministerium záležitostí duchovních a vyučování dne 21. července 1873, jimž se vydává nový statut komise centrální pro vyhledávání a zachování památek uměleckých a historických ve Vídni, in: *Zákoník říšský pro království a země v radě říšské zastoupené XLVIII*, 31. července 1873.

WINTERA, Laurentius: *Benediktinské opatství Břevnov-Broumov v době prvních dvou slezských válek (1740—1746)*, překl. Zdeněk Lochovský, Praha 2008.

WINTERA, Laurentius: *Benediktinské opatství Břevnov-Broumov v době třetí slezské války [války sedmileté]*, překl. Zdeněk Lochovský, Praha 2011.

WINTERA, Laurentius: *Místo staré benediktinské kultury (klášter Sázava v Čechách)*, překl. Zdeněk Lochovský, Praha 2012.

WOLF, Vladimír: *550 let Hrabství kladského 1459-2009: sborník*, Trutnov 2009.

ZESCHICK, Johannes: *Benediktini a benediktini v Čechách a na Moravě*, Praha 2007.

Elektronické zdroje

Biografický slovník. Historický ústav AV ČR, heslo Vavřinec Jan Křtitel Wintera, viz

http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/WINTERA_Vav%C5%99inec_Jan_K%C5%99titel_8.1.1864-28.2.1914 (25.4.2022).

Opati břevnovského kláštera, viz <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/opati-brevnovskeho-klastera> (25.4.2022).

Web evangelického kostela v Ölbergu, viz <https://www.emmaus.de/oelberg.html> (31.3.2022).

Web časopisu Český lid, viz <https://ceskylid.avcr.cz/> (30.3.2022).

Heslo Georg Friedrich Preuss, viz <https://portal.dnb.de/opac/showFullRecord?currentResultId=%22116283408%22%26any¤tPosition=1> (24.4.2022).

Heslo Johann Gustav Droysen, viz <https://www.britannica.com/biography/Johann-Gustav-Droysen> (24.4.2022).

Heslo Franz Kugler, viz <https://arthistorians.info/kuglerf> (24.4.2022).

Heslo Johann Wilhelm von Archenholz, viz <https://arthistorians.info/kuglerf> (24.4.2022).

Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik, MZK, viz <https://kramerius5.nkp.cz/periodical/uuid:70e138b0-1d00-11e2-a61d-005056827e52> (17.2.2022).

Katalog Winterových děl³²¹

1. *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit der zwei ersten Schlesischen Kriege 1740–1746*, in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 11, 1890, č. 2, s. 184-201, č. 3, s. 442-453, č. 5, s. 578-626. Vydáno i samostatně, Brünn 1889.
2. *Ein kulturhistorischer Fund aus dem XIV. Jahrhundert*, in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 11, 1890, č. 1, s. 92–97.
3. „*Memoria Subrupensis*“, *P. Coelestini Hostlovsky*, in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 11, 1890, s. 296-306, 448-463, 613-632.
4. *Nachtrag zu den Regesten der benedictiner Abtei Břevnov-Braunau*, in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 11, 1890, s. 432-447.
5. *Abtei Břevnov – Braunau, 1891*. [exemplář nebyl dohledán]
6. *Geschichte des „Stern“ bei Braunau*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 11, 1891, č. 1-2, 37-39; vydáno i samostatně, Hohenelbe 1891.
7. *Nekrolog über P. Athanas Wolf, O Cist.*, in: Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 13, 1892, č. 3, s. 447-449.
8. *Geschichte der protestantischen Bewegung in Braunau*, in: Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 31, 1893, s. 13-42, 103-128, 237-262; vydáno i samostatně, Prag 1894.
9. *Geschichtsbild der Stadt Braunau*, Braunau 1894.
10. *Braunauer Heimatkunde*, Braunau 1894.
11. *Ein kathol. Priester als Orientforscher*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 15, č. 3-4., 1895, s. 29-33.

³²¹ Práce publikované pod pseudonymem jsou zařazeny v chronologickém sledu za ostatními pracemi.

12. *Die Culturhätigkeit in Břewnov's im Mittelalter*, in: Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 16, 1895 Raigern, s. 21-34; vydáno samostatně, Brno 1895.

13. *Eine Stätte alter Benedictiner-Cultur (Kloster Sazawa in Böhmen)*, in: Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordensgeschichte und Statistik 16, 1895, s. 556-574; vydáno i samostatně, Praha 1896.

14. *Zwei Hexenprocesse zu Braunau*, in: Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 33, 1895, s. 285-292.

15. *Výslech dobrodružného lancknechta v Broumově roku 1615*, in: Český lid IV, 1895, s. 385-389.

16. *Poměr Fridricha II. k náboženství*, in: Hlídka 13, 1896, č. 8, str. 561-573; 1896, č. 9, str. 654-661; 1896, č. 10, str. 737-747; 1896, č. 11, str. 815-825; 1896, č. 12, str. 887-894.

17. *Michael Willmann, ein Cisterciensermaler des XVII. Jahrhunderts*, in: Studien und Mittheilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige 18, 1897, s. 477-484.

18. *Bůh stvořitel – Bůh soudce! Úvaha dogmatická*, Praha 1897.

19. *Schützerinnerungen aus Braunau*, Braunau 1897.

20. *Kaiser Josef II. in Braunau*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 17, 1897, č. 1, s. 20-21.

21. *Archiv města Broumova*, in: Český časopis historický 4, 1898, s. 189-193.

22. *Vojtěch, druhý biskup pražský, jeho klášter a úcta k lidu. (Krásal a Ježek)*, in: Vlast 15, 1898-1899, č.3, s. 296-298.

23. *Věštby sedlského synka z Broumovska ve stol. XVIII.*, in: Český lid 7, 1898, s. 453-455.

24. *Paměti kláštera kladrubského z doby předhusitské*, Časopis katolického duchovenstva 40, 1899, 3. 157, 4. 214, 5. 293, 6. 344, 7. 406, 8. 474.

25. *Der Beifriede von Braunau im Jahre 1477*, in: Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen, 37, č. 2, 1898-1899, s. 190-205; vydáno i samostatně, Prag 1898.

26. *Pověst o pohanské panně*, in: Český lid 9, 1900, s. 207-209.

27. *Philosophische Propädeutik für den Gymnasialunterricht und das Selbststudium*, in: Studien und Mitteilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordengeschichte und Statistik 22, sv 1, 1901, s. 180-182.

28. Abriß der Kirchengeschichte, Braunau 1902. [exemplář nebyl dohledán]

29. *Die ersten Anfänge des Benedictinerstiftes Braunau in Böhmen*, in: Studien und Mitteilungen aus dem Benedictiner- und dem Cistercienser Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordengeschichte und Statistik 22, č.2-3 s.320-333, č.4 s. 525-537

30. *Braunau und der dreißigjährige Krieg*, in: Jahres-Bericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums der Benediktiner in Braunau in Böhmen am Schlusse des Schuljahres 1876, s. 67; vydáno jako samostatný tisk, Braunau 1903, 88 stran.

31. *Z války sedmileté [zpracování druhé části zápisků opata Grundmanna]*, in: Časopis katolického duchovenstva 44., 1903, č. 1, s. 3-7, č.2 s. 89-97, č.3 s. 179-183, č.4 s. 243-247, č.5 s. 311-320, č.6 +7 s. 397-407.

32. Schloss und Kloster Braunau in der Vergangenheit, Braunau 1903. [exemplář nebyl dohledán]

33. *Odboj broumovských*, Praha 1904, 60 stran.

34. *Leubus in Schlesien*, in: Wissenschaftliche Studien und Mittheilungen aus dem Benedictiner-Orden mit besonderer Berücksichtigung der Ordengeschichte und Statistik 25, 1904, č.3, s. 502-511.

35. *Das erziehliche Moment bei Spiel und Arbeit der Kinder*, in: Christliche Schul- und Elternzeitung 7, č. 5, 1. März 1904, s. 73-75.

36. *Stift Braunau im Dienste Kultur*, in: Jahresbericht des öffentlichen Stifts-Obergymnasiums zu Braunau, 1904, s. 3-84. Vydáno i jako samostatný tisk Broumov 1904, autorský náklad, 78 stran.

37. *Die Mängel des herbart'schen Unterrichtssystems*, in: Christliche Schul- und Elternzeitung 7, č. 20, 15. Oktober 1904, s. 255-257.

38. *Braunau zur Zeit des Hussitkrieges*. in: Deutsche Volkskunde aus dem östlichen Böhmen 5, 1904, 4. sv., s. 24-31, s. 90-98.
39. *Über Selbstmorde bei Schülern*, in: Christliche Schul-und Elternzeitung 7, č. 13, 1. Juli 1904, s. 177-181.
40. *Ellen Key, die swedische Philosophin*, in: Christliche Schul-und Elternzeitung 8, č. 8, 15. April 1905, s. 110-111.
41. *Wahlstatt bei Liegnitz*, in: Schlesische Volkzeitung 37, 1905, č. 331, s. 1-2, č. 335, s. 1-2, č. 343, s. 1-2.
42. *Pražský lékař [Jan Maxmilián šlechtic z Peytersperků] poustevníkem v teplických skalách*, in: Čech 30, 1905, č. 215, s. 1-2.
43. *Geschichtliche Wechselbeziehungen zwischen Braunau und dem Schlesierland*, in: Schlesische Volkszeitung 38, č. 451, 1905, s. 1-2, č. 455, s. 1-2, č. 463, s. 1-3, č. 465, s. 1-2, č. 467 s. 1-2, č. 471, s. 1-2.
44. *Der dreissigjährige Krieg in seinen Motiven und Folgen*, 1905, Broschüre der Volksaufklärung Nr. 89-90 in Warnsdorf, (Opitz). [exemplář nebyl dohledán]
45. *List odpustkový z r. 1517*, in: Časopis katolického duchovenstva 47, 1906, č. 2, s. 81-87.
46. *Český živel ve školských reformách za Marie Terezie*, in: Časopis katolického duchovenstva 47, č. 6, 1906, s. 377-384.
47. *Über Absager u. Droher in alter Zeit*, in: Neuroder, September 1906. [exemplář nebyl nalezen]
48. *Die ehemaligen Industrienschulen in Ostböhmen*, in: Trautenauer Wochenblatt 39, 26. Februar 1906, s. 1-3.
49. *Wahlstatt als Feldazarett im zweiten schlesischen Kriege*, in: Schlesische Volkszeitung 38, 1906, č. 418, s. 2-3, č. 419, s. 2-3.
50. *Der Braunauer Meteorfall in Jahre 1847*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 15, č. 3 a 4, 1895, s. 29-32.
51. *Abt Wolfgang Selender, ein Vorkämpfer der kathol. Reformation, Artikelreihe*, in: Schlesische Volkszeitung 38, 1906, č. 114, s. 2-3, č. 116, s. 2-3, č. 122, s. 2-3,

č. 126, s. 2-3, č. 130, s. 2-3, č. 132, s. 2-3, č. 136, s. 2-3, č. 144, s. 2-3, č. 146, s. 2-3, č. 147, s. 2-3.

52. *Der Meteorfall von Braunau*, in: Schlesische Volkszeitung 38, 1906, č. 230, s. 2-3, s. 5.

53. *Die Benediktiner von Wahlstatt in ihren Beziehungen zu den Protestanten*, in: Schlesische Volkszeitung 38, 1906, č. 418 s. 2-3; č. 420 s. 2-3.

54. *Der Teufelskodex, das größte geschriebene Buch der Welt, ehemals Eigentum des Stiftes Braunau*, in: Schlesische Volkszeitung 38, 1906.³²²

55. *Zur Gesch. Braunaus in d. Zeit der Luxemburger*, in: Mitteilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 44, 1906, č. 3, s. 321-336.

56. *Petra Praetoria, kazatele broumovského, traktáty o nejsv. Svátosti oltářní*, Časopis katolického duchovenstva 73, 1907, č.5, s. 281-285.

57. *Die Geschichte als Lehrmeisterin in unserer bedrängten Zeit*, Abhandlung in Immergrün, Warnsdorf, März 1907, s. 358-360.

58. *Über das Braunauer Stadtarchiv*, in: Trautenauer Wochenblatt 40, 8. April 1907, s. 1-2.

59. *Das Riesenwerk eines priesterlichen Orientforschers (Dr. Musils Karte des Arabia Peträa.)*, in: Schlesische Volkszeitung 39, 1907, č. 231, s. 2.

60. *Einige Hexenprozesse an der böhmisch-schlesischen Grenze*, in: Schlesische Volkszeitung 39, 1907, č. 257, s. 3, č. 258, s. 1.

61. *Des Stiftes Wahlstatt wirtschaftliche und Industrie-Unternehmungen im Dienste des Staates*, in: Schlesische Volkszeitung 39, 1907, č. 413, s. 2-3, 5.

62. *Polit. Schicksale d. Stiftlandes Braunau in Mittelalter*, in: Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen 45, č. 1, 1907, s. 183-195./ Festschrift des Archivtages deutscher Historiker, Wien 13. September 1906.

63. *Verbalismus v methodě středoškolského vyučování náboženského*, in: Časopis katolického duchovenstva, 1908 č. 2, s. 89-97.

³²² Tento článek nebyl v periodiku nalezen.

64. *Zur Charakteristik des alten Reformklerus in Nordöstböhmen*, in: Volksbote 2, č. 1, 4.-20. Jänner 1908, s. 1.
65. *Böhmische Kunstarbeit im Münster zu Grüssau i S*, in: Union früher Politik 47, 15. Februar 1908, č. 45, s. 1-3.
66. *Theresianische Schulreform in Nord-Ost-Böhmen*, in: Trautenauer Wochenblatt 41, 21. September 1908, s. 1-3.
67. *Jací byli staří predikanti z doby před reformací a po reformaci*, Časopis katolického duchovenstva, 1909 č. 1, s. 42-52, č.2 s. 111-120.
68. *Abt Martin Klave von Grüssau, ein Opfer des luther. Fanatismus*, in: Volksbote 3, 16. Jänner 1909, č. 3, s. 1-4.
69. *Die letzten Grüssauer Mönche*, in: Volksbote 3, 2. Jänner 1909, č. 1, s. 1-2.
70. *Die Sperrung der lutherischen Kirche im Branau im Jahre 1618 als angeblicher Anlaß zum Prager Fenstersturze*, in: Österreichische Zeitschrift für Lehrerbildung, Juni-Oktober 1909, s. 205-211, 253-258, 302-311, 358-362 a 397-402.
71. *St. Ludgerus, Apostel Westfalens*. Jubiläumsartikel in Friedensblätter Paderborn, Schöningh, August 1909. [exemplář nebyl dohledán]
72. *Hat Schiller in Breslau einen Doppelgänger gehabt?*, in: Volksbote 3, č. 9, 27. Feber 1909, s. 2-3, č. 48, 27. November 1909, s. 3-4.
73. *Die Dichterstürst Göthe im Braunauer Ländchen*, in: Volksbote, März 1910.³²³
74. *Über den Unterschied der Lehrweise an den Schulen des älteren u. jüngeren Humanismus*, in: Österreichische Zeitschrift für Lehrerbildung 2, 1910, 213-221.
75. *Welche Schulordnungen waren vor 300 Jahren in Böhmen mustergiltig?*, in: Österreichische Zeitschrift für Lehrerbildung 2, 1910, 71-78.
76. *Zwei Philosophischen als Anwälte religiös-irenischer Bestrebungen*, in: Heliand. Monatschrift zur Pflege religiösen Lebens für gebildete Katholiken 1, 15. Juli 1910, s. 311-317.
77. *Bernard Rosa, berühmter Abt von Grüssau*, in: Volksbote 4, č. 30, 23. Juli 1910, s. 9-10.

³²³ Tento článek nebyl v periodiku nalezen.

78. *Novokřtění na Broumovsku*, Časopis katolického duchovenstva 51 (76), 1910, č. 1 s. 53-59; č.2 s. 126-132.

79. *Vznik univerzity v Bratislavě*, Časopis katolického duchovenstva 51 (76), 1911, s. 43-49; 1911, č. 2, s. 151-157; 1911, č. 3, s. 240-244; 1911, č. 4, s. 340-346; 1911, č. 5, s. 446-452.

80. *Historische Denkmale in Braunau i. B. und Umgebung*, in: Mitteilungen der dritten (Archiv-) Section VIII, Wien 1911, s. 88-94.

81. Aus dem Pechbuche der Stadt Braunau in Böhmen, in Mittheilungen des Vereins für Geschichte der Deutschen in Böhmen 50, č. 1, 1911, s. 131-147, 286-302, 406-426.

82. *Die Benediktinerabtei Břevnov-Braunau in der Zeit des 3. Schleschischen Krieges*, in: Studien und Mitteilungen zur Geschichte des Benediktinerordens und seiner Zweige 35, 1914, s. 429-463.

83. W. BRAUN, *Geschichtliches über das Ottendorfer Freigut*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 8, 1888, č. 1, s. 54-57.

84. W. BRAUN, *Aus der alten Braunauer Tuchmacherzunft*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 13, 1893, č. 3-4, s. 47-50.

85. W. BRAUN, *Skizzen aus der alten Braunauer Rathstube*, in: Das Riesengebirge in Wort und Bild 16, 1896, č. 1-2, s. 5-15; vydáno i samostatně, Broumov 1896.

86. W. BRAUN, *General Laudon im Braunauer Ländchen*, in: Deutsch-Böhmerland: oesterreichisches Familienblatt : illustrierte Monatsschrift zur Unterhaltung und Förderung geistiger Interessen in Oesterreich 1, 1901-1902, č. 1-3, s. 22-23, s. 53-55, s. 81-83.

87. W. BRAUN, *Der Parlamentär von 1866*, in: Trautenauer Wochenblatt 37, 22. Oktober 1904, s. 1.

88. W. BRAUN, *Einige denkwürdigere Hinrichtungen in Trautenau und Braunau*, in: Trautenauer Wochenblatt 38, č. 36, 4. September 1905, s. 2-4.

89. W. BRAUN, *Ein schönes Flecken Erde (Das Braunauer Ländchen)*, in: Deutsch-Böhmerland :oesterreichisches Familienblatt : illustrierte Monatsschrift zur Unterhaltung und Förderung geistiger Interessen in Oesterreich 1, 1901-1902, s. 77-79.

90. W. BRAUN, *Lehrer gegen Willmann*, in: Christliche Schul-und Elternzeitung 9, č. 2, 15.1. 1906, s. 21-27.

91. W. BRAUN, *Der Erfinder des Blitzableiters – ein Priester aus d. Königgr. Diözese (Dr. Prokop Diwish)*, in: Volksbote, 29. Jänner 1910, s. 9-10.³²⁴

92. W. BRAUN, *Joh. Nep. Linde, Bürgmeister von Braunau*, in: Trautenauer Wochenblatt 43, 14. November 1910, s. 1-3.

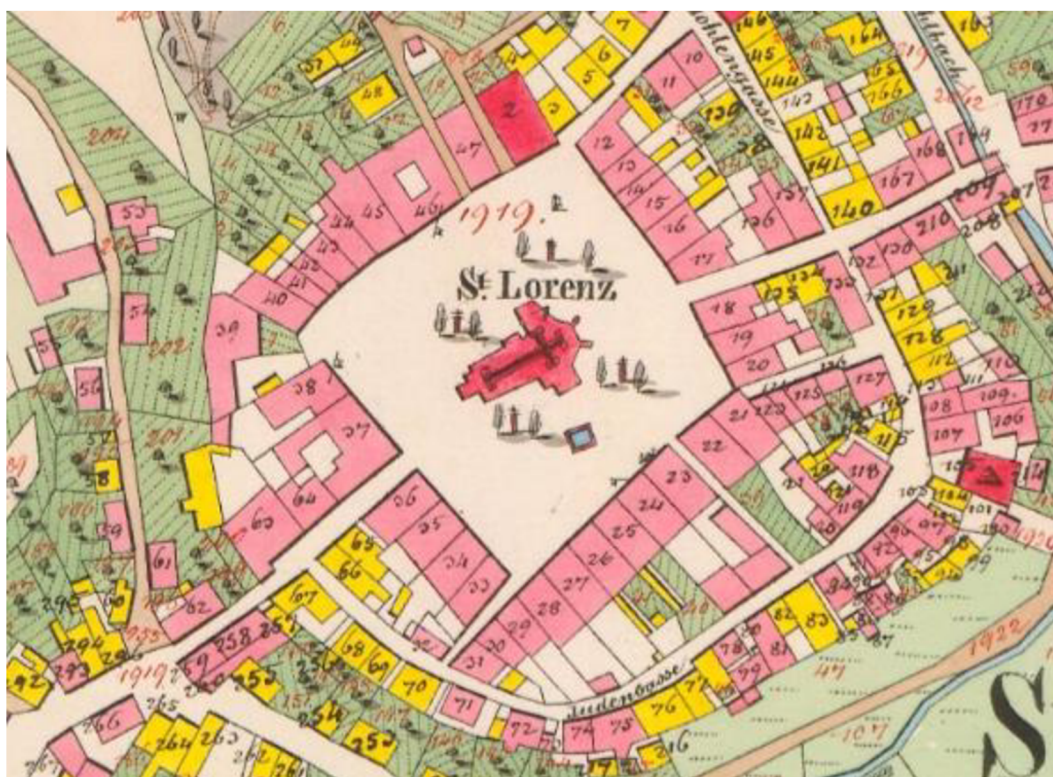
³²⁴ U článku je uvedeno, že bude pokračovat, pokračování však nebylo v periodiku nalezeno.

Seznam obrazových příloh

- Obr. 1: Winterův rodný dům, č.p. 27 (ÚAZK, fond Císařské povinné otisky 1: 2880, (1824-1843, 1851-1871) – Čechy; Náchod, berní okres Náchod 1840)
- Obr. 2: Třídní fotografie 1878/1879, Gymnázium Broumov, Vavřinec Wintera sedí vpravo na židli (NA, fond ŘBB, karton 906B)
- Obr. 3: Fotografie broumovských benediktinů, Vavřinec Wintera (vlevo dole), 1888 (Bonifác HOLUB, Paměti farností u svaté Markěty a blízkého okolí, Ed. Ondřej KOUPIL, úvod Anselm SKŘIVÁNEK a Ondřej KOUPIL, Praha 2014, s. xxii)³²⁵
- Obr. 4: Složení čestného slibu Vavřince Wintery (NA, fond ŘBB, karton 295)
- Obr. 5: Hřbitovní kostel, Podrobnosti výzdoby stropu (Antonín CECHNER, Soupis památek na Broumovsku, Praha 1930, s. 150)
- Obr. 6: Dopis Antonínu Podlahovi folio 1r, 1907 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 7: Dopis Antonínu Podlahovi folio 1v-2r, 1907 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 8: Dopis Antonínu Podlahovi folio 2v, 1907 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 9: Dopis Antonínu Podlahovi folio 1r, 1908 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 10: Dopis Antonínu Podlahovi folio 1v, 1908 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 11: Dopis Antonínu Podlahovi folio 2r, 1908 (ANM, fond Antonín Podlaha, dopisy od Vavřince Wintery, inventární číslo 1144, karton 18.)
- Obr. 12: Parte Vavřince Wintery, 1914 (NA, fond ŘBB, karton 892)
- Obr. 13: Náhrobní deska Vavřince Wintery, společné místo odpočinku benediktinů, hřbitov Broumov. (fotografie autorky)

³²⁵ Publikováno se souhlasem Benediktinského arcidiákonství Praha-Břevnov.

Obrazové přílohy

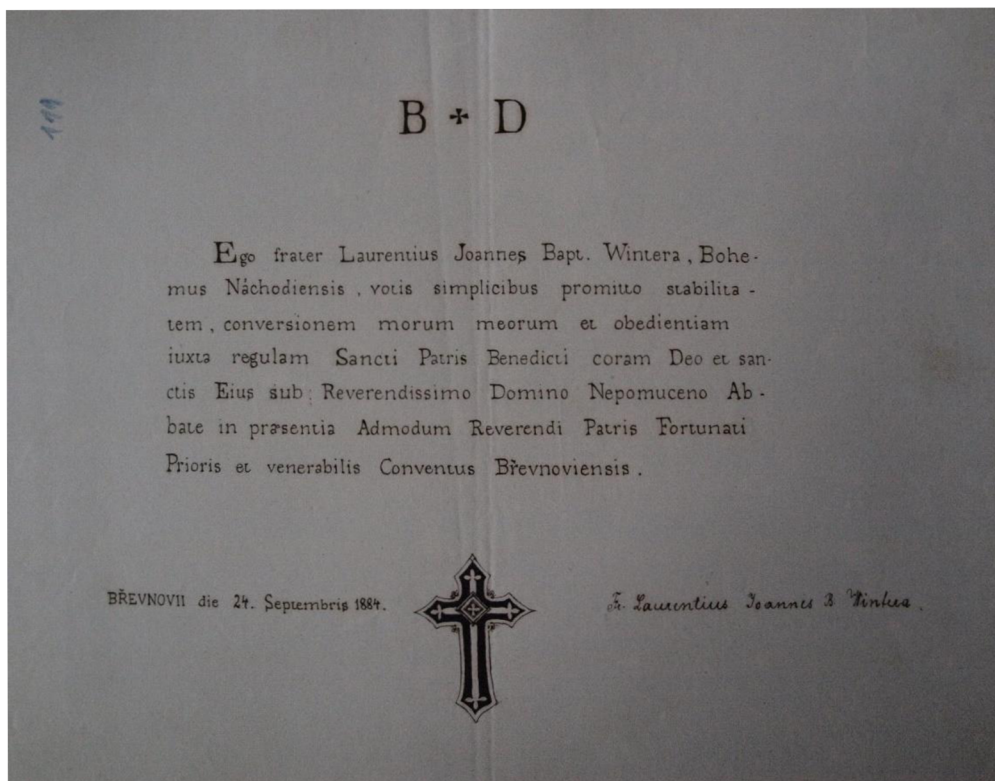
Obrázek 1 Winterův rodný dům, č.p. 27

*Obrázek 2 Třídní fotografie, Vavřinec Wintera sedí vpravo na židli, kvarta
1878/1879*

Obrázek 3 Vavřinec Wintera (vlevo dole)

Obrázek 4 Složení čestného slibu Vavřince Wintery

Obr. 180. Broumov. Hřbitovní kostel. Podrobnosti výzdoby stropu. — Eglise du cimetière.
Détails du décor du plafond.

Obrázek 5 Soupis památek na Broumovsku, s. 150

19/8.07

L. A.
1932
079

Vysoce Důstojný Pane!

Nejvícejší uctivý dík za zasláné mi
svazky "Soupisu" a za čestnou pro mne
nabídku spolupracovníctví! Již dávno
jsem si přál učiniti Vám, Vysoce Důstoj-
ný Pane, svou poklonu osobně v Praze,
neboť jsem Vás od ordinace naší neviděl
a tolik krásného o Vás a od Vás čell.
Prosím tudíž o Vaše přátelství a o Vaši
přízeň, jsemť Vaším spolužákem a
nyní upřímným obdivovatelem a činitelem.

Co se tkne soupisu zdejších památek,
má ta věc již svou předehru. Dovoľte, bych

Obrázek 6 Dopis Antonínu Podlahovi folio 1r, 1907

mluvil zcela otevřeně, ale sub rosa - . Již
zpočátku vydávání "Soupisu" byl jsem na
podnět p. školního rady Jiráčka a neza-
pomínatelného nestora historiografů našich p.
v. n. Tomka odborem archeologickým a p.
presidentem Klavkou vyřídnut, bych dle sil
svých na soupis zdejšího okresu promýšlel.
Já s největší radostí a ochotou věci té se
nehopil, jelikož však nejhlavnější předmět
soupisu toho jest náš klášter, upozornil
jsem pány, že náš p. opat musí o tom
vědět a musí dáti svolení k fotografování
krásných památek v zdejší m opatství. Porov-
lení toho však p. opat nedal a ani snad
na tehdejší dotaz akademie neodpověděl (!)
Je totiž trochu úzkoprsý a myslí, že by
stát mohl zvýšiti daně klášterů, když by

zvěděl, co zde všechno je. Nevím tedy, co by
nyň odpovídal, když se naň učinil zase
dotaz. Ale navrhuji tento způsob provedení:
co se mně týče, rád dle možnosti budu
spolupracovat a co jsem již sebral, dám
k dispozici. Redigoval bych část historickou
a upozornil bych na vše, o čem vím; Vám,
Vysocí Důst. Pane, by připadlo umělecké
ocenění fotografovaných věcí. Náš klášter
má mnoho krásné vzejemné kovářské či
zámečnické práce, krásný oltář, mnoho
soch Prokoforových, staveb Dienzenhoferových,
obrazů Reinerových, šeflůvých a Holitorových,
pěkné staré vyšívané, berly, monogramy, kalichy,
stříčky mincí, slavný meč z r. 1847 a mnoho
jiného. Co by se bez p. opata sebrati dalo,
mohli bychom sepsati prozatím bez něho a

Obrázek 7 Dopis Antonínu Podlahovi folio 1v-2r, 1907

napotom se ukáže, kterak p. opat k holovému
dílu se zachová. Aneb kdyby Vám, Vysoce
Důst. Pane, někdy se naskybla příležitost, osobně
s p. opatem se sejíti, snad by se dalo o věci
s ním promluvíti. Tež by se dal soupis usta-
viti bez intericuru opalství. Prosim, byste
prozalim ráčil býti ubezpečen veškeré ochoty
ze strany mojí a dobré mé vůle, ač-li tato
vůle k něčemu nápomočna býti dovede.
Přeji myšlence o soupisu broumovského
okresu jakož veškeré blahodárné působnosti
Vys. Důstojnosti Vaší mnoho zdaru a
prose ještě jednou o vzácnou přízeň Vaší
znamenanám se

v nejhlubší úctě

oddaný

Broumov v Č.
19. VIII. 1907.

P. Vavř. Winkera,
supplicior s. s. B.

Obrázek 8 Dopis Antonínu Podlahovi folio 2v, 1907

L. A.
193.2
287

+

Vysoce Důstojný Pane!

Bližší se jaro a tím doba, kdy ráčíte zavítati do okresu broumovského k provedení "Soupisu". Abyste předem i moje obrázky, jež chystám, seznati mohl, dovoluji si současně zaslati svou sbírku a mimo to přehled literatury. Věř bych prosil (jelikož ráčíte býti i spoluredaktorem Časop. katol. duch.) o dodání přiloženého rukopisu p. kanovníkovi Tumpachovi, jemuž se uctivě poroučím.

Obrázek 9 Dopis Antonínu Podlahovi folio 1r, 1908

Při sestavování literatury bral jsem ohled
poněkud i na historické památky. Starý
Sommer nám zde chybí, toho ráčíte mít
dojista při ruce, též nevím, došlo-li se
Lehner posud okresu zdejšího. Mám též
inventář kostelních věcí po ruce z roku
1787; nebylo by dobře, také tohoto po-
užít? Ráčil jste promluvit s p. opatem
s dovolením k fotografování starých para-
mentů a pontifikálií? My již všechny
páky nasadili, ale marně. - Co je

b/I 1911 zasle

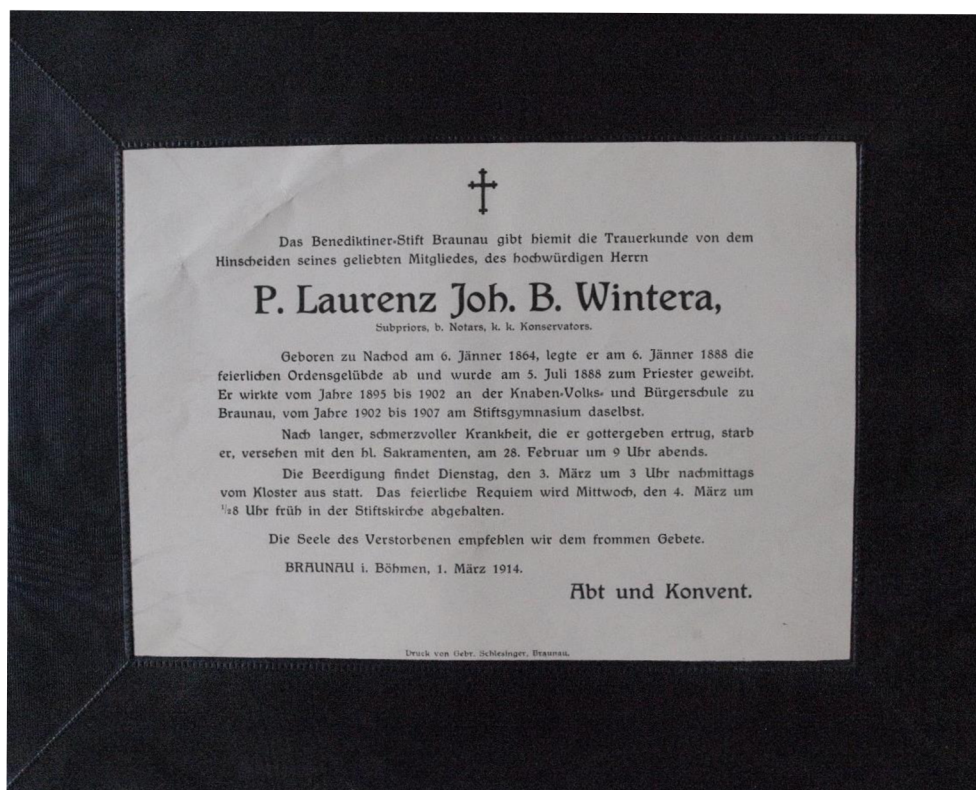
v Památkách Píčových o zdejší m okrese
a v Ottových „Čechách“, ráčíte snad
již dávno znáti, též Mikovec a Grüber
psali o zdejší m okrese, ale mně není
(mimo centrální kommissi) známo, kde
a zda-li zvrubně.

Dovoluji si srdečný, upřimný pozdrav
a prosbu, byste mi laskavě naznačili
ráčil, co bych měl ještě připravit do
příchodu Vašeho.

Nejoddanější Vys. Důstojnosti
Vaší čitel

12. 11. 08.

P. Wintera.

Obrázek 12 Parte Vavřince Wintery, 1914